

LIGJ PËR MBROJTJEN E NATYRËS

TEKST I KONSOLIDUAR ¹

**Teksti në
gjuhën
Maqedonase**
Закон за заштита
на природата

I. DISPOZITAT E PËRGJITHSHME

Lënda e rregullimit

Neni 1

(1) Me këtë ligj rregullohet mbrojtja e natyrës përmes ruajtjes së shumëllojshmërisë biologjike dhe viseve dhe ruajtjes së trashëgimisë natyrore, në territore të mbrojtura dhe jashtë territoreve të mbrojtura, si dhe mbrojtja e rariteteve natyrore (në tekstin e mëtejme: mbrojtja e natyrës).

(2) Ndaj përdorimit të pasurive natyrore për qëllime ekonomike përveç dispozitave të këtij ligji, zbatohen edhe dispozitat e ligjeve të veçanta.

(3) Ndaj mbrojtjes së natyrës zbatohet edhe Ligji për mjedisin jetësor, nëse me këtë ligj nuk është përcaktuar më ndryshe.

(4) Ndaj mbrojtjes së natyrës zbatohen edhe dispozitat e ligjeve tjera të cilat i dedikohen mbrojtjes së natyrës.

(5) Ndaj procedurave të përcaktuara me këtë ligj zbatohet Ligji për procedurë të përgjithshme administrative, nëse me këtë ligj nuk është rregulluar më ndryshe.

Interesi publik

Neni 2

Mbrojtja e natyrës paraqet veprimtari me interes publik.

Vëllimi i mbrojtjes

Neni 3

(1) Mbrojtja e shumëllojshmërisë biologjike realizohet përmes vendosjes dhe zbatimit të sistemit të masave dhe aktiviteteve për mbrojtjen e ujërave të egra, duke përfshirë materialin e tyre gjenetik, vendbanimet dhe ekosistemet, me qëllim që të sigurohet shfrytëzimi i qëndrueshëm i komponentëve të shumëllojshmërisë biologjike dhe qëndrueshmëria e baraspeshës natyrore.

(2) Mbrojtja e shumëllojshmërisë së viseve realizohet përmes vendosjes dhe zbatimit të sistemit të masave dhe aktiviteteve për mbrojtje dhe qëndrueshmërisë së vlerave karakteristike të visit të cilët dalin nga konfiguracioni i saj natyror dhe/ose nga lloji i aktivitetit njerëzor.

(3) Mbrojtja e trashëgimisë natyrore realizohet përmes vendosjes së sistemit që i përcakton masat, procedurat dhe metodat për fitimin e

statusit të trashëgimisë natyrore dhe realizimit të mbrojtjes së saj.

(4) Mbrojtja e rariteteve natyrore realizohet nëpërmjet vendosjes së sistemit që i përcakton masat, procedurën dhe metodat për shpalljen e rarisë natyror dhe zbatimin e mbrojtjes së tij.

Qëllimet e ligjit

Neni 4

Qëllimet e këtij ligji janë:

- 1) përcaktimi dhe përcjellja e gjendjes së natyrës;
- 2) mbrojtja dhe ripërtëritja e shumëllojshmërisë ekzistuese biologjike dhe viseve në gjendje të baraspeshës natyrore;
- 3) vendosja e rrjetit të territoreve të mbrojtura për shkak të mbrojtjes së përhershme të cilësive në bazë të së cilave kanë fituar statusin e trashëgimisë natyrore;
- 4) sigurimi i shfrytëzimit të qëndrueshëm të pasurisë natyrore në interes të zhvillimit të tanishëm dhe të ardhshëm, pa dëmtimin e konsiderueshëm të pjesëve të natyrës dhe me dëmtime sa më të vogla të baraspeshës natyrore;
- 5) pengimi i aktiviteteve të dëmshme të personave fizikë dhe juridikë dhe çrregullimeve në natyrë si pasojë e zhvillimit teknologjik dhe kryerjes së veprimtarive, përkatësisht sigurimi i kushteve sa më të volitshme për mbrojtjen dhe zhvillimin e natyrës;
- 6) sigurimi i të drejtës së qytetarëve për mjedis të shëndoshë jetësor.

Realizimi i mbrojtjes

Neni 5

Mbrojtja e natyrës realizohet veçanërisht me:

- 1) përcaktimin e komponentëve të shumëllojshmërive biologjike dhe të viseve dhe rrezikimi i tyre;
- 2) krijimin e kushteve dhe marrjen e masave për mbrojtjen e natyrës me qëllim të mbrojtjes dhe menaxhimit racionalë me komponenta të caktuara të shumëllojshmërisë biologjike dhe të viseve, si dhe shfrytëzimit të qëndrueshëm dhe racional të pasurisë natyrore;
- 3) planifikimin dhe rregullimin e hapësirës;
- 4) zbatimin e kushteve dhe masave për mbrojtjen e pasurisë natyrore në planet për ekonomizim me pasurinë natyrore në degë të caktuara ekonomike edhe atë: planet e përgjithshme dhe të veçanta për ekonomizim me pyjet, bazës së përgjithshme të ekonomisë së gjahut, programit për ekonomizim me kullosat, strategjisë dhe planit për ekonomizim me resurset e ujërave, strategjisë për zhvillimin e energjetikës, programit për hulumtime gjeologjike edhe në veprimtaritë tjera;
- 5) përcjelljes dhe përgatitjes së raporteve për gjendjen e natyrës, informimin e publikut për gjendjen në natyrë si dhe mundësimi i pjesëmarrjes së opinionit në marrjen e vendimeve për mbrojtjen e natyrës;
- 6) miratimin dhe zbatimin e strategjive, programeve, planeve aksionare, planeve për menaxhim, kushteve dhe masave për mbrojtjen e natyrës;
- 7) nxitjen dhe përkrahjen e mbrojtjes së natyrës përmes ngritjes së ndërgjegjes publike, veçanërisht në procesin edukativo-arsimor;
- 8) shfrytëzimin e qëndrueshëm të pasurisë natyrore dhe dhënien e statusit të trashëgimisë natyrore, përkatësisht shpallja për rarisë natyror;
- 9) vendosjen e sistemit për mbrojtje dhe menaxhimin me natyrën;
- 10) lidhjen dhe harmonizimin e sistemit nacional me sistemin ndërkombëtar për mbrojtjen e natyrës;
- 11) nxitjen e punës shkencore-hulumtuese në lëmin e mbrojtjes së natyrës.

Definicionet

Neni 6

Shprehje të veçanta të përdorura në këtë ligj e kanë këtë kuptim:

1. Natyrë është biosfera e përgjithshme, duke i përfshirë: komponentët e shumëllojshmërisë biologjike, vendbanimet, formacionet gjeologjike, mineralet dhe fosilet, si dhe dukuritë tjera fizike-gjeografike të Tokës;
2. Shumëllojshmëri biologjike është tërësia e organizmave të gjalla si pjesë përbërëse e ekosistemeve, ndërsa e inkuadron llojlojshmërinë brenda në lloje, midis llojeve, si dhe llojlojshmërinë e ekosistemeve;
3. Komponentë të shumëllojshmërisë biologjike janë llojet e bimëve, kërpudhave dhe kafshëve me vendbanimet e tyre, materiali i tyre gjenetik dhe ekosistemet;
4. Shumëllojshmëri e viseve është hapësira strukturore e viseve natyrore dhe antropogjene pjesë të përbëra (karakteristika biologjike, gjeologjike, gjeomorfologjike dhe kulturore);
5. Vis është rajon (territor topografik i definuar) të cilin e përjeton popullata dhe karakteristikat e të cilit janë si rezultat i aksionit dhe interaksionit të faktorëve natyrorë dhe/ose të njeriut, ose zonë të cilën banorët lokalë dhe vizituesit e përjetojnë sipas karakteristikave vizuale që janë si rezultat i faktorëve natyrorë ose kulturorë. Visi i reflekton ndryshimet të cilat kanë ndodhur dhe/ose ndodhin si rezultat i forcave natyrore ose të aktiviteteve të njeriut në të cilat janë përfshirë së bashku komponentët kulturorë dhe natyrorë.;
6. Tipe të viseve në mes vetes janë vise të afërta që bashkohen për shkak të karakteristikave të ngjashme rejlefi, hidrologjike dhe klimatike-vegjetative;
7. Karakteristika tradicionale të visit janë karakteristikat natyrore antropogjene e modifikuara të visit të krijuara si rezultat i mënyrës së dikurshme tradicionale të shfrytëzimit të tokës; proceset që zhvillohen në këto vise janë të afërta me natyrorët;
8. Trashëgimi natyrore janë pjesë të natyrës dhe lokalitete të cilat përbëhen nga formacionet gjeologjike, fizike-gjeografike ose biologjike ose grupe të formacioneve të tilla, të cilat kanë vlerë të jashtëzakonshme në pikëpamje estetike, konzervative ose pikëpamja shkencore. Trashëgimi natyrore mund të jetë: territori i mbrojtur, i mbrojtur rreptësisht ose lloj i egër i mbrojtur, minerale karakteristike dhe fosile, objekte speleologjike ose raritet natyror;
9. Status i trashëgimisë natyrore është statusi i veçantë i mbrojtjes që nënkupton marrjen e masave dhe aktiviteteve të veçanta për mbrojtjen e karakteristikave për shkak të së cilave fitohet statusi dhe ndahet në pajtim me dispozitat e këtij ligji;
10. Plan për administrim me territorin e mbrojtur është dokumenti planor në të cilin subjekti i obliguar për çështjen e menaxhimit me territorin e mbrojtur i planifikon masat dhe aktivitetet për mbrojtjen e pasurisë natyrore;
11. Mbrojtje e natyrës është ruajtja e përhershme e resurseve natyrore, genofondit dhe kushteve të natyrshme të jetesës, të cilat janë me rëndësi ekzistenciale për ekzistencën e njeriut si dhe për plotësimin e nevojave të tij ekonomike, shëndetësore, rekreative, shkencore dhe kulturore;
12. Mbrojtje Ex-situ është ruajtja e komponentëve të shumëllojshmërisë biologjike jashtë vendbulimeve të tyre natyrore në kopshte zoologjike, akuariume, kopshte botanike, dendrariume, etj., gjithashtu, ruajtja e dukurive gjeologjike jashtë vendbulimeve natyrore, kryesisht minerale/shkëmbinj dhe fosile në koleksione muzesh ose private;

13. Mbrojtje in-situ është ruajtja e ekosistemeve natyrore dhe vendbanimeve, si dhe qëndrueshmëria dhe rivitalizimi i llojeve të afta për ekzistencë në mjedisin e tyre natyror, ndërsa në rastin e bimëve të kultivuara dhe kafshëve shtëpiake në mjedisin në të cilin i kanë zhvilluar cilësitë e tyre specifike; ruajtja e dukurive gjeologjike dhe ruajtja e vendit të krijimit ose vendzbulimin e mineraleve/shkëmbinjve dhe fosileve;

14. Vendbanim është mjedisi karakteristik ku një lloj i caktuar mund të takohet në suazat e shtrirjes së saj natyrore. Përbëhet edhe nga mjedisi jo i gjallë si tip i tokës, klima etj. dhe nga mjedisi i gjallë si lloje të cilat jetojnë me llojin e dhënë dhe mund të kenë funksion të rëndësishëm në ciklusin jetësor të atij llojit;

15. Tip i vendbanimit është vendbanimi konkret, i përcaktuar me përbërjen specifike të llojeve, në të cilin janë vendosur lloje konkrete ndërsa u dedikohet vendbanimeve natyrore; një lloj i caktuar i vendbanimit që nuk është përcaktuar nga lokaliteti;

16. Gjendje e ruajtur e vendbanimit natyror është shuma e faktorëve që veprojnë në vendbanimin natyror dhe e llojeve të tyre tipike, të cilat do të mund të ndikojnë në shtrirjen afatgjate të natyrshme të saj, strukturën dhe në funksionet e tyre, si dhe në ekzistencën afatgjate të llojeve tipike. Gjendja e ruajtjes së një vendbanimi të natyrshëm është e volitshme, kur:

- shtrirja e natyrshme e tipit të vendbanimit të dhënë dhe rajonet që i përfshin në suazat e kësaj shtrirjeje janë të qëndrueshme ose zmadhohen;
- shquhet me strukturë specifike dhe funksione specifike që janë të domosdoshme për mirëmbajtjen afatgjate të tij dhe kur është reale (me gjasë) se struktura dhe funksionet specifike do të vazhdojnë të ekzistojnë edhe në të ardhmen e afërt;
- gjendja e ruajtjes së llojeve të tij karakteristike është e volitshme;

17. Tip i vendbanimit të rrezikuar është vendbanimi që nuk është në gjendje të volitshme, ose i kërcënohet rreziku i zhdukjes;

18. Ekosistem është kompleksi dinamik i kufizuar hapësinor, më shumë ose më pak, i biocenozës dhe mjedisit jo të gjallë që mes vete ndikojnë njëri me tjetrin si tërësi funksionale;

19. Biocenozë është përmbledhja funksionale e të gjitha popullacioneve të organizmave duke përfshirë mikroorganizma, bimë dhe kafshë që popullëzojnë biotop të caktuar;

20. Biotop është pjesa jo e gjallë e ekosistemit dhe proceset dhe karakteristikat e saja si toka, karpët, uji, ajri, klima, rejlefi etj.;

21. Karakteristika habituale janë karakteristikat e jashtme (morfologjike) të ekzemplarit të llojit të caktuar;

22. Fushore të vërshuara janë fushoret që periodikisht, por rregullisht vërshohen; karakterizohen me vegjetacion specifik dhe shumëllojshmëri të pasur biologjike;

23. Pasuri natyrore është çdo pjesë përbërëse burimore e natyrës, si bimë, kërpudha, kafshë, minerale, fosile, uji, toka etj.;

24. Resurs natyror është çdo pjesë e përbërë e natyrës të cilën njeriu e shfrytëzon për realizimin e qëllimeve ekonomike, në kuptim të këtij ligji ajo është pasuri natyrore;

25. Baraspeshë natyrore është gjendja e ndikimit të marrëdhënieve reciproke të baraspeshuara midis vete dhe ndikimet e organizmave të gjalla midis vete dhe me biotopin;

26. Lloj i egër nënkupton llojin ose nënlojin e bimëve, kërpudhave ose kafshëve që nuk është krijuar nën ndikimin e njeriut si pasojë e kultivimit;

27. Lloj autokton është lloji që natyrisht haset në ekosistem të caktuar në territor të caktuar;

28. Lloj alohton është i huaj, lloj joburimor në një ekosistem të caktuar në territor të caktuar, atje këtu qëllimisht ose joqëllimisht është introdukuar, më shpesh nga ana e njeriut;
29. Popullacion është përmbledhja e njësive të lidhura në kohë dhe hapësirë të të njëjtit lloj të cilat pandërprerë mund të kryqëzohen;
30. Lloj i zhdukur (EX) është lloji për të cilin ekzistojnë të dhëna historike për ekzistimin e tij, por me kërkime intensive në vendbanimet përkatëse nuk janë gjetur ekzemplarë të gjallë ose forma tjera të gjalla të llojit;
31. Lloj i zhdukur në natyrë (EW) është lloji për të cilin është e njohur se mbijeton vetëm si i kultivuar, i rritur në robëri ose popullatë të natyralizuar jashtë arealit të njohur të shtrirjes së llojit, ndërsa me kërkime intensive në vendbanimet përkatëse (në kohe përkatëse) nuk janë gjetur ekzemplare të gjallë ose forma tjera të gjalla të llojit;
- 31-a. Lloj i rrezikuar kritik (CR) është lloji që i përmbush kriteret e pranuar ndërkombëtare për klasifikim në këtë kategori dhe në bazë të tyre konsiderohet se ballafaqohet me rrezik të lartë ekstrem nga zhdukja në natyrë;
32. Lloj i rrezikuar (EN) është lloji që i përmbush kriteret e pranuar ndërkombëtare për klasifikim në këtë kategori dhe në bazë të tyre konsiderohet se ballafaqohet me rrezik shumë të lartë nga zhdukja në natyrë;
33. Lloj i cenueshëm/i ndjeshëm (VU) është lloji që i përmbush kriteret e pranuar ndërkombëtare për klasifikim në këtë kategori dhe në bazë të tyre konsiderohet se ballafaqohet me rrezik të lartë nga zhdukja në natyrë;
- 33-a. Lloj afër rrezikimit (NT) është lloji që nuk i përmbush kriteret për lloj të rrezikuar kritik, lloj të rrezikuar dhe të ndjeshëm/të cenueshëm, por është afër përmbushjes së tyre ose me siguri do t'i përmbushë në të ardhmen e afërt;
- 33-b. Lloj më pak i rrezikuar (LC) është lloji që nuk i përmbush kriteret për lloj të rrezikuar kritik, të rrezikuar, të cenueshëm/të ndjeshëm dhe afër rrezikimit. Në këtë kategori llogariten llojet e përhapura gjerësisht dhe të shumta;
- 33-v. Pa të dhëna të mjaftueshme (DD) kur për llojin nuk ekzistojnë të dhëna të mjaftueshme, që të bëhet vlerësimi i drejtpërdrejtë ose i tërthorë i rrezikut nga zhdukja;
34. Endemit nënkupton llojin ose nënllojin shtrirja e të cilit është kufizuar në territor të caktuar;
35. Stenoendemit nënkupton llojin ose nënllojin shpërndarja e të cilit është kufizuar në territor shumë të ngushtë (maje, mal, grykë etj.);
36. Lloj i rrallë është lloji i përfaqësuar në më së pku 5 lokalitete në Republikën e Maqedonisë, kryesisht me sipërfaqe të vogla, në suazat e vendit të tij më të gjerë;
37. Lloj relikti është lloji i cili është ruajtur në një territor të caktuar (shpesh refugium) nga një epokë e kaluar gjeologjike (periudhë), në të cilën ka qenë dukshëm më i përhapur dhe më karakteristik;
38. Monitoring është matja, përcjellja, vlerësimi dhe kontrolli i gjendjes së natyrës përkatësisht komponentët e shumëllojshmërisë biologjike dhe të viseve;
39. Degradim i tokës është çdo lloj veprimi ose ndikimi mbi tokën që e zvogëlon kualitetin e saj, përkatësisht prodhimet e saja potenciale;
40. Degradim i natyrës është gjendja e natyrës, kur me aktivizimin e

njeriut ndryshohen proceset natyrore në masë të tillë që është çrregulluar baraspesha natyrore, është zvogëluar shumëllojshmëria biologjike ose janë zhdukur pasuritë natyrore;

41. Çrregullime në natyrë janë të gjitha veprimet ose ndikimet mbi natyrën që shkaktojnë ndryshime në strukturën e elementeve të natyrës, si dhe të proceseve që zhvillohen në të;

42. Kushtet jetësore janë kushtet në mjedisin jetësor (të gjithë faktorët ekologjikë) në vendbanim të caktuar/ekosistem;

43. Introduksion është popullzimi i ndonjë lloji alohtoni ose nënllloji në territor (ekosistem/vendbanim) në të cilin ekzistojnë kushte përafërsisht të barabarta ekologjike si në vendbanimin e tij natyror. Nuk konsiderohet për introduksion ruajtja e llojeve alohtone në kushte të kontrolluara të cilat pengojnë bartje në natyrë;

44. Reintroduksion është ripopullzim i ndonjë lloji autokton ose nënllloji në territor (ekosistem/vendbanim) prej ku më parë është zhdukur, ndërsa në ekosistem ende ekzistojnë kushte përafërsisht të njëjta ekologjike si edhe para zhdukjes;

45. Shumëllojshmëri gjenetike është shumëllojshmëria e gjeneve midis njësisë, popullacioneve, llojeve dhe kategorive të larta taksonome;

46. Korridor ekologjik është lidhja ekologjike ose sistemi i lidhjeve ekologjike të cilat mundësojnë lëvizjen e llojeve prej njërit në lokalitetin tjetër/vendbanim;

47. Mineral është trupi homogjen natyror në formë të kristalizuuar ose amorfë me përbërje të përhershme kimike që mund të shprehet me formulë kimike. Mineralet në kuptim të këtij ligji nuk janë lëndë mineralesh;

48. Fosil paraqet mbeturinë me prejardhje kafshësh ose bimësh ose në përgjithësi gjurmë nga jeta e kohërave të mëparshme gjeologjike të cilat janë ruajtur në karpë;

49. Organ kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës është organ i cili i bën punët profesionale të monitoringut, menaxhimit të evidencave nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, si dhe punë tjera profesionale dhe themelohet me ligj;

50. Ruajtje e natyrës është çdo veprim i cili bëhet për shkak të mirëmbajtjes dhe përmirësimit të gjendjes së ruajtjes së llojllojshmërisë biologjike dhe rajonale, duke përfshirë dhe ndërmarrjen e masave për pengimin dhe zbutjen e veprimeve të faktorëve të cilët drejtpërdrejt i rrezikojnë llojet dhe vendbanimet, zakonisht nëpërmjet ndalesave dhe përkufizimeve.

51. Revalorizim është vlerësimi profesional dhe shkencor i vlerave të trashëgimisë natyrore në funksion të vërtetimit, zgjerimit, përforsimit ose zvogëlimit të pikëmbërritjes dhe veprimit të mbrojtjes, duke përfshirë edhe marrjen ose ndërprerjen e mbrojtjes.

52. Vendbanim i llojit është mjedisi i definuar me faktorë specifikë abiotikë dhe biotikë të cilëve u është ekspozuar lloji në çdo fazë të ciklit biologjik.

53. Vlerat natyrore janë karakteristikë e trashëgimisë natyrore të cilat kanë rëndësi shkencore, estetike, shëndetësore, edukativo-arsimore, rekreativo-turistike dhe rëndësi të tjera, për të cilat trashëgimia natyrore e ka marrë statusin dhe është vendosur nën mbrojtjen e shtetit;

54. Gjendje e ruajtjes së llojit është shuma e faktorëve që veprojnë mbi llojin sendor të cilat ndikojnë në përhapjen e popullzimit afatgjatë dhe të bollshëm të tyre. Gjendja e ruajtjes së llojit llogaritet e volitshme kur:
- të dhënat për dinamikën e popullimit të llojit sendor tregojnë se ai qëndron në bazë afatgjate si komponent e aftë për jetë në vendbanimet e

veta të natyrshme;

- vëllimi natyror i llojit nuk është i zvogëluar dhe me siguri nuk do të zvogëlohet në të afërmen e afërt;
- ekziston, dhe me siguri do të vazhdojë të ekzistojë, vendbanim mjaft i madh qëndrimin e popullimit të tyre në bazë afatgjate.

55. Lloj invazues është lloji i cili vendoset dhe mbizotëron në ekosistem të caktuar në dëm të llojit tjetër shpesh si rezultat i manipulimit me mjedisin jetësor.

56. Mostër është çdo bimë e gjallë apo e vdekur që vetë mbin dhe kërpudhë ose kafshë e egër, disa pjesë të tyre, forma zhvilluese, ose prodhime të njohura të fituara nga to, përkatësisht derivate.

57. Lloj i prekur është lloji në arealin natyror të të cilit ende ekzistojnë një numër i mjaftueshëm njësisish, por për shkak të zvogëlimit të numrit të tyre (dendësisë së popullatës) ai është i përfshirë në një rën prej tre kategorive: lloj i rrezikuar nga shfarosja, lloj i rrezikuar ose i lëndueshëm;

58. Objekte speleologjike janë zbrazëtira natyrore të formuara me gjatësi më tepër se pesë metra në të cilën mund të hyjë njeriu, ndërsa dimensionet e hyrjes janë më të vogla nga thellësia ose gjatësia e objektit (shpella, humnera, rrënimë e tjera);

59. Raritet natyror, janë pjesët e natyrës së gjallë dhe të vdekur, të cilat si objekte natyrore, për shkak të rëndësisë së tyre shkencore, estetike, shëndetësore dhe rëndësi të tjera, funksionit kulturor, edukativo-arsimor dhe rekreativo-turistik, janë nën mbrojtje të veçantë të shtetit dhe

60. Zona e mbrojtur është zonë gjeografike me kufij të definuar saktë, e cila ka status të përcaktuar dhe të pranuar me ligj ose me akt tjetër juridik dhe është shpallur si zonë e mbrojtur, për realizimin e mbrojtjes dhe menaxhimit afatgjatë me ndërmarrjen e masave juridike ose të tjera, e me qëllim të arritjes së qëllimeve për mbrojtjen e natyrës, vazhdimin të funksioneve të ekosistemit dhe vlerave kulturore të ndërlidhura me të;

61. Shërbimet e ekosistemit janë shërbime që për shkak të karakteristikave natyrore të një zone janë të siguruar dhe janë të arritshme për të gjitha subjektet, me të cilat veçanërisht nënkuptohen grupet e shërbimeve, si vijojnë:

- a) shërbime përkrahëse që janë të domosdoshme për produksionin e të gjitha shërbimeve tjera të ekosistemit duke e përfshirë edhe formimin e tokës, fotosintezën, produksionin primar, qarkullimin e materieve ushqyese dhe qarkullimin e ujit;
- b) shërbime furnizuese janë prodhimet të cilat fitohen nga ekosistemet, duke e përfshirë edhe ushqimin, fijen e celulozës, karburantin, resurset gjenetike, barnat dhe mëlmesa natyrore, lëndët e para për industrinë farmaceutike dhe biokimike dhe ujin e pijshëm;
- v) shërbime rregulluese janë të gjitha frytet e fituara nga rregullimi i proceseve të ekosistemit duke e përfshirë edhe rregullimin e cilësisë së ajrit, pastrimin e ujit, rregullimin e klimës, rregullimin dhe mbrojtjen nga rreziqet natyrore (vërshime, erozion, prurje dhe rrëshqitje të tokës), kontrollin e dëmtuesve dhe sëmundjeve ngjitëse dhe pluhurimin dhe
- g) shërbime kulturologjike janë fryte jomateriale nga ekosistemet, fryte kulturore, intelektuale dhe shpirtërore (nëpërmjet pasurimit shpirtëror, njohjes, frymëzimit dhe pasqyrit), turizmi rekreativ dhe vlerat estetike, në mënyrë në të cilën mbahet llogari për vlerat e rajoneve.

62. PAGESA e shërbimeve të ekosistemit është operacionalizimi i parimit "shfrytëzuesi paguan" dhe e nënkupton pagesën e kompensimeve ose pagesave tjera të përcaktuara nëpërmjet negociimit vullnetar për arritjen e marrëveshjes së detyrueshme nga shfrytëzuesit e shërbimeve të ekosistemit nga njëra anë dhe subjektet që menaxhojnë me zonën e mbrojtur nga ana tjetër, me qëllim të mirëmbajtjes, mbrojtjes dhe menaxhimit me ekosistemet në territorin e zonës së mbrojtur nga ana e subjekteve që menaxhojnë me zonën e mbrojtur dhe

63. Shfrytëzues të shërbimeve të ekosistemit janë persona juridike ose fizike të cilët kryejnë veprimtari ose aktivitet për shfrytëzimin e resurseve natyrore jashtë pjesës së zonës së mbrojtur dhe që për shkak të shërbimeve të ekosistemit siguron mbajtjen e baraspeshës së ekosistemeve, e me këtë edhe mundësinë për kryerje të qëndrueshme të veprimtarive ose aktiviteteve të tyre, gëzojnë përparësi në krahasim me personat tjerë juridike ose fizike, të cilët nuk i shfrytëzojnë resurset natyrore jashtë rajonit të zonës së mbrojtur dhe nuk kanë dobi nga shërbimet e ekosistemit në zonën e mbrojtur.

Parimet e mbrojtjes së natyrës

Neni 7

Mbrojtja e natyrës themelohet në:

1. Parimi i shkallës së lartë të mbrojtjes - secili është i obliguar që gjatë ndërmarrjes së aktiviteteve ose kryerjes së veprimtarive të sigurojë shkallë të lartë të mbrojtjes së shumëllojshmërisë biologjike dhe të viseve dhe trashëgimisë natyrore, si dhe mbrojtjen e rolit të dobisë së përgjithshme të natyrës;
2. Parimi i integritimit - masat dhe aktivitetet për mbrojtjen e natyrës integrohen në të gjitha dokumentet zhvillimore strategjike dhe dokumentet planore dhe programore, planet për rregullimin dhe shfrytëzimin e hapësirës, si dhe në planet për menaxhim dhe shfrytëzim të pasurisë natyrore;
3. Parimi i zhvillimit të qëndrueshëm - për shkak të kënaqjes së nevojave për mbrojtjen e natyrës, si dhe nevojave sociale dhe ekonomike të gjeneratave të tanishme, pa u rrezikuar paraprakisht të drejtat e gjeneratave të ardhshme t'i kënaqin nevojat e tyre personale, pasuritë e papërsëritura natyrore doemos duhet të shfrytëzohen racionalisht, ndërsa të përtëriturat të qëndrueshme;
4. Parimi i përkujdesjes - nëse në bazë të njohurive bashkëkohore teknike-teknologjike konstatohet se aktiviteti i caktuar ose kryerja e veprimtarisë do të shkaktonte pasoja të dëmshme për natyrën do të ndërmerren masat dhe aktivitetet e nevojshme dhe para se të fitohen dëshmi shkencore se pasojat e dëmshme do të mund të paraqiten;
5. Parimi i prevencës - është e drejtë dhe obligim i personave juridikë dhe fizikë të ndërmarrin masa dhe aktivitete për mbrojtjen e natyrës para se të shkaktohen pasojat e dëmshme;
6. Parimi shfrytëzuesi paguan - shfrytëzuesi i natyrës është i detyruar t'i paguajë harxhimet për mbajtjen e baraspeshës natyrore gjatë shfrytëzimit të natyrës dhe të shfrytëzimit të trashëgimisë natyrore, si dhe për sanimin e degradimit të natyrës e cila shkaktohet me shfrytëzimin e natyrës dhe shfrytëzimin e trashëgimisë natyrore;
7. Parimi i pjesëmarrjes së publikut - publiku ka të drejtë për qasje të lirë në informacionet për gjendjen e natyrës, të drejtën e informimit në kohë për dëmet e shkaktuara në natyrë dhe aktivitetet e ndërmarra për mënjanimin e dëmeve, si dhe të drejtë për pjesëmarrje në vendosje lidhur me mbrojtjen e natyrës;
8. Parimi i bashkëpunimit - organet kompetente të shtetit dhe të njësive të vetadministrimit lokal dhe organizatat e institucionet tjera gjatë kryerjes së punëve nga kompetencat e tyre janë të detyruar të veprojnë në pajtim me parimet, qëllimet, masat dhe aktivitetet për mbrojtjen e natyrës dhe me këtë rast realizojnë bashkëpunim të plotë reciprok dhe bashkëpunim ndërkombëtar.

II. MBROJTJA E NATYRËS

II.1. MASAT E PËRGJITHSHME

Përkufizimi i të drejtës së pronësisë dhe të drejtat tjera, të cilat dalin nga kjo për shkak të mbrojtjes së natyrës

Neni 8

Për shkak të zbatimit të masave dhe aktiviteteve të parapara për mbrojtjen e natyrës, pronari ose shfrytëzuesi i tokës është i detyruar të lejojë kalim të papenguar të personave tjerë dhe përdorim tjetër të tokës së tij në pajtim me dispozitat e këtij ligji ose ligji tjetër.

Përkufizimi i mbrojtjes së natyrës

Neni 9

(1) Dispozitat e këtij ligji të cilat i dedikohen mbrojtjes së natyrës nuk do të zbatohen në këto raste:

- 1) mënjanimin e kërcënimit të drejtpërdrejtë për jetën dhe shëndetin e njerëzve;
- 2) shpëtimin e njerëzve dhe pronës; ose
- 3) zbatimin e masave urgjente lidhur me mbrojtjen e Republikës së Maqedonisë.

(2) Dispozitat e paragrafit (1) të këtij neni zbatohen vetëm në kohëzgjatjen e gjendjes.

Ndalimi i përgjithshëm i qarkullimit me automjete në natyrë

Neni 10

(1) Ndalohet lëvizja me automjete motorike në natyrë përveç në vendbanime dhe në të gjitha llojet e rrugëve, rrugicave të rregulluara dhe poligoneve për vozitje, për shkak të pengimit të degradimit të natyrës.

(2) Ndalimi nga paragrafi 1 i këtij neni nuk zbatohet në rastet e: kryerjes së veprimtarive bujqësore, pyellore-ekonomike, shkencore, profesionale, konservuese ose veprimtari tjera të lejuara, kur kjo është në pajtim me këtë ligj.

(3) Ndalesa për lëvizjen e të gjitha llojeve të rrugëve, rrugica të rregulluara dhe poligone për vozitje në rajonet e mbrojtura rregullohet me vendimin për regjimin e lëvizjes të cilin e marrin subjektet e ngarkuara për menaxhim me rajonin e mbrojtur.

Përkufizimi i ndryshimit të shfrytëzimit të tokës

Neni 11

Për shkak të mbrojtjes së natyrës, ndryshimi i shfrytëzimit të tokës lejohet me kushte të përcaktuara me këtë ose me ligj tjetër.

Ndalimi i shfrytëzimit të natyrës

Neni 12

Ndalohet shfrytëzimi i natyrës në mënyrën e cila shkakton:

- 1) dëmtimin ose zhdukjen e shumëllojshmërisë biologjike dhe të viseve;
- 2) degradimin e tokës dhe humbjen e pjellshmërisë së saj;
- 3) dëmtimin e vlerave gjeomorfologjike sipërfaqësore ose nëntokësore;
- 4) ndotjen dhe ndryshimin e regjimit të ujit;
- 5) ndotjen e ajrit.

Ndalimi i përdorimit të mjeteve për mbrojtjen e bimëve për shkak të mbrojtjes së natyrës

Neni 13

Për shkak të mbrojtjes së vendbanimeve dhe llojeve të rrezikuara, të rralla, endemike dhe relikteve, ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, mund t'i propozojë ministrit i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i bujqësisë të ndalojë përdorimin e mjeteve të veçanta për mbrojtjen e bimëve në territor të caktuar.

Përkufizimi ose ndalimi për shfrytëzimin e resursit natyror

Neni 14

(1) Në rast të rrezikimit të gjendjes së volitshme të ruajtjes së ndonjë llojit ose tipi të vendbanimit, për shkak të shfrytëzimit joadekuat të resursit natyror, ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, do ta përkufizojë ose do ta ndalojë plotësisht shfrytëzimin e resursit natyror, deri sa zgjat gjendja e rrezikueshmërisë.

(2) Për përkufizimin ose ndalimin nga paragrafi 1 i këtij neni, ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetente për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, do ta informojë ministrin i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për ekonomizim me resursin natyror, shfrytëzimi i të cilit është i përkufizuar ose ndaluar.

II.1.1. VLERËSIMI I NDIKIMIT NDAJ NATYRËS NGA STRATEGJI, PLANE DHE PROGRAME TË CAKTUARA

Vlerësimi i ndikimit ndaj natyrës nga strategji, plane dhe programe të caktuara

Neni 15

(1) Gjatë përgatitjes së dokumenteve zhvillimore, planore dhe programore nga ana e organeve të pushtetit shtetëror ose këshillave të komunave, këshillave të komunave në Qytetit e Shkupit dhe këshillit të Qytetit të Shkupit, të cilët do të mund të kishin efekte të rëndësishme ndaj natyrës, është e nevojshme të bëhet vlerësimi i ndikimeve të masave dhe aktiviteteve të parapara me këta strategji, programe ose plane që do të kishin mundur ta kishin ndaj natyrës.

(2) Vlerësimi i ndikimeve ndaj natyrës nga paragrafi 1 i këtij neni bëhet në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe ligji tjetër.

Rregullimi dhe shfrytëzimi i hapësirës dhe vlerësimi i ndikimit ndaj natyrës

Neni 16

(1) Rregullimi dhe shfrytëzimi i hapësirës në zonat e mbrojtura realizohet në pajtim me Planin hapësinor të Republikës së Maqedonisë, planet hapësinore dhe urbanistike të përcaktuara me ligj, regjimin e mbrojtjes të përcaktuar në aktin për shpalljen e zonës së mbrojtur dhe rrjetin ekologjik nacional dhe Planin për menaxhim me zonën e mbrojtur.

(2) Dokumentet për rregullimin dhe shfrytëzimin e hapësirës gjatë sjelljes së tyre i nënshtrohen procedurës për vlerësimin e ndikimit ndaj natyrës dhe përmbajnë masa dhe kushte për mbrojtjen e natyrës të përcaktuara me këtë ligj.

(3) Për shkak mbrojtjes së natyrës, dokumentet për rregullimin dhe shfrytëzimin e hapësirës përveç tjerash, duhet të përmbajnë:

- 1) pasqyrën e hartës së territoreve të mbrojtura, vendbanimeve të llojeve të mbrojtura në mënyrë rigorozë ose të mbrojtura, vendzbulimeve të mineraleve dhe fosileve karakteristike dhe objekteve spelologjike, të cilët kanë status të trashëgimisë natyrore dhe territoreve të rëndësishme ekologjike me karakteristikat e tyre dhe vlerësimin e gjendjes;
- 2) hartën kontrolluese të objekteve për të cilat pritet t'u jepet statusi i trashëgimisë natyrore, si dhe mënyra e veprimit gjatë zbulimit dhe dhënies së statusit;
- 3) karakteristika fizike gjeografike, vendpozitë në formatin GIS ose në formë elektronike (raster) të përfshirë me kartë topografike.

(4) Dokumentet nga paragrafi (2) nga ky nen, të cilat përfshinë territore të mbrojtura miratohen pas pëlqimit të marrë paraprakisht nga organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

Planet për menaxhim me territoret e mbrojtura dhe vlerësimi i ndikimit ndaj natyrës nga strategji, plane dhe programe të caktuara

Neni 17

(1) Për planet për menaxhim me territoret e mbrojtura zbatohet procedura për vlerësimin e ndikimit ndaj natyrës në pajtim me ligjin për mjedis jetësor.

(2) Programet vjetore të cilat miratohen për shkak të zbatimit të planeve për menaxhim me territore të mbrojtura, i nënshtrohen procedurës për vlerësimin e ndikimit ndaj natyrës, në rast kur programi i shmanget planit për menaxhim me territorin e mbrojtur, në pajtim me Ligjin për mjedisin jetësor.

II.1.2. VLERËSIMI I NDIKIMIT NDAJ NATYRËS NGA PROJEKTE TË CAKTUARA PUBLIKE DHE PRIVATE

Vlerësimi i ndikimit ndaj natyrës

Neni 18

(1) Për aktivitetet e planifikuara në natyrë, të cilat gjatë zbatimit të tyre, në mënyrë të pavarur ose në bashkëveprim me aktivitete tjera mund ta prishin baraspeshën natyrore, përcaktohet ndikimi ndaj natyrës në pajtim me dispozitat e këtij ligji ose ligji tjetër.

(2) Procedura për vlerësimin e ndikimit ndaj natyrës për aktivitetet e planifikuara në natyrë, zbatohet me qëllim që t'i iket ose të sillet në masë më të vogël degradimi i natyrës.

(3) Si degradim i natyrës nga paragrafi 2 i këtij neni konsiderohen veçanërisht: çrrënjësia dhe rrallimi i llojeve; ndryshimi i karakterit dhe përmbajtjes të biocenozave; çrregullimi i funksionimit të ekosistemeve; konservimi, thyerja, dëmtimi, zhdukja, prerja, shkulja, mbulimi, eksploatimi i gurit, rërës, zhavorrit, dheut dhe lëndëve minerale, ndotja e ajrit, tokës dhe ujit dhe veprime tjera të ngjashme si dhe introduksioni i llojeve të huaja në natyrë në territorin e Republikës së Maqedonisë.

(4) Për aktivitetet e planifikuara në natyrë për të cilat zbatohet procedura për vlerësimin e ndikimit mbi mjedisin jetësor, personat juridikë dhe fizikë të cilët kryejnë veprimtari ose aktivitete, janë të detyruar të përgatisin elaborat për mbrojtjen e mjedisit jetësor me qëllim që të vlerësohet

ndikimi i veprimtarive ose aktiviteteve ndaj mjedisit jetësor, para se të fillojnë me zbatimin e projektit, në pajtim me Ligjin për mjedisin jetësor.

II.1.3. MASAT KOMPENZUESE

Masat kompezuese

Neni 19

(1) Varësisht nga degradimi i paraparë ose i shkaktuar i natyrës, si dhe nga mundësia për kompensimin e saj, përcaktohen masat kompezuese.

(2) Masat kompezuese janë aktivitete me të cilat kompensohet ose zbutet degradimi i natyrës.

(3) Gjatë zgjedhjes së masave kompezuese përparësi ka kompensimi me territor të ri (territori kompenzues) që ka karakteristika të njëjta ose të ngjashme si edhe territori i degraduar për të cilin zbatohet procedura e kompensimit, e me çka sigurohet lidhshmëria dhe tërësia e ekosistemeve.

(4) Lloje të masave kompezuese të paragrafit 1 të këtij neni janë:

1. përcaktimi i territorit kompenzues, që ka karakteristika të njëjta ose të ngjashme, si edhe territori i degraduar;
2. përcaktimi i territorit tjetër të rëndësishëm për mbrojtjen e shumëllojshmërisë biologjike dhe të viseve, përkatësisht për mbrojtjen e pasurisë natyrore;
3. pagesa e kompensimit me para në lartësinë e dëmit të vlerësuar dhe/ose shkaktuar ndaj natyrës.

(5) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës merr vendim me të cilin përcaktohen lloji i masave kompezuese si dhe mënyra me të cilën do të ndërmerren.

(6) Ankesa kundër vendimit nga paragrafi 5 i këtij neni i paraqitet Komisioni Shtetëror për Vendimmarrje në Procedurë Administrative dhe Procedurë për Marrëdhënie Pune në Shkallë të Dytë, në afat prej 8 ditësh nga dita e paraqitjes së vendimit. Ankesa nuk e shtynë ekzekutimin e vendimit.

II.2. MBROJTJA E SHUMËLLOJSHMËRISË BIOLOGJIKE

II.2.1. Llojet

II.2.1.1. Masat e përgjithshme

Llojet dhe nënlojet

Neni 20

Llojet dhe nënlojet e bimëve, kërpudhave ose kafshëve i përbëjnë:

- 1) ekzemplarë të gjallë dhe të vdekur të bimëve të vetëçelura, kërpudha dhe kafshët;
- 2) llojet e tyre zhvilluese;
- 3) pjesët e tyre;
- 4) prodhime të fituara nga to lehtë të identifikuara.

Aktivitetet e ndaluara

Neni 21

Është e ndaluar:

- 1) shfarosja e llojit të egër autokton;
- 2) zvogëlimi i popullacionit të llojeve të egra, zhdukja e vendbanimeve të tyre ose ndryshimin e kushteve të tyre jetësore në përmasë që do të kishte shkaktuar rrezikim;
- 3) shqetësimi me qëllim i kafshëve të egra, veçanërisht gjatë shumimit, rritjes ose kalimit të dimrit, ose robërimi të tyre, lëndimit ose vrasjes;
- 4) mënjanimi me qëllim i bimëve dhe kërpudhave nga vendbanimet e tyre, zvogëlimi i popullacionit të tyre, ose zhdukja e tyre në çfarëdo mënyre;
- 5) dëmtimi me qëllim ose zhdukja e vendbanimeve të llojeve të egra;
- 6) shfrytëzimi i mjeteve joselektive për grumbullim dhe gjahu i llojeve të egra.

Mbrojtja dhe ruajtja e llojeve të egra

Neni 21-a

(1) Gjendja e volitshme e ruajtjes së llojeve të egra sigurohet përmes mbrojtjes së vendbanimeve të tyre dhe masave për mbrojtjen e llojeve të veçanta në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

(2) Rrugë publike, rrugë ose ndërtesa të cilat kalojnë nëpër rrugë të njohura transferuese (migruese) të llojeve të kafshëve të egra, ndërtohen në mënyrë me të cilën do të mundësohet kalimi sigurt i llojeve të kafshëve të egra.

(3) Kalimet e ndërtuara me të cilët garantohet në mënyrë të sigurt dhe pa pengesa tejkalimi i llojeve të kafshëve të egra, gëzojnë mbrojtje si vlera të natyrshme.

(4) Masat e mbrojtjes, mënyrat e ndërtimit dhe të mirëmbajtjes së kalimeve nga paragrafi (3) të këtij neni i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës në pajtim me organin i cili udhëheq me punët nga sfera e transportit dhe ndërlidhjeve.

(5) Përçuesit elektrikë, komponentët teknikë të vijave dhe mullinj të erës për prodhimin e energjisë elektrike ndërtohen në atë mënyrë me të cilën nuk rrezikohen shpendët dhe lakuriqët nga goditja e rrymës elektrike dhe lëndimet mekanike dhe/ose mbyttjet.

(6) Dispozitat nga paragrafi 5 të këtij neni nuk kanë të bëjnë me mbikalimet e hekurudhës.

Integrimi i masave për mbrojtjen e natyrës në planet për ekonomizim me resurset natyrore

Neni 22

Nëse shfrytëzimi i bimëve, kërpudhave dhe kafshëve bëhet në bazë të planeve për ekonomizim me resurset natyrore, ekonomizimi i qëndrueshëm me llojet e egra sigurohet në atë mënyrë që planet përmbajnë masa për mbrojtjen e karakteristikave të ekosistemit dhe karakteristikat biogjeografike të llojit ose numrit dhe dendësisë së popullacionit, të cilat janë të rëndësishme për mbajtjen e statusit të volitshëm të ruajtjes së llojit.

Grumbullimi i llojeve të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave dhe kafshëve si dhe pjesëve të tyre.

Neni 23

(1) Grumbullimi i llojeve të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave dhe pjesëve të tyre bëhet me lejen paraprake nga ministri i

cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(2) Gjuajtja e kafshëve të egra bëhet në bazë të lejes së marrë paraprakisht nga ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e gjuetisë, ndërsa në bazë të mendimit të marrë paraprakisht nga ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(3) Grumbullimi i llojeve të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre në tokën bujqësore ose në tokën pyjore, e cila është në pronësi private mund të bëhet vetëm me lejen nga pronari i asaj toke ose pylli dhe në bazë të lejes nga paragrafi (1) të këtij neni.

(4) Grumbullimi i llojeve të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre të tokës pyjore ose pyllit i cili është në pronësi shtetërore, bëhet në pajtim me këtë ligj dhe dispozitat të cilat kanë të bëjnë me pyjet.

(5) Ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës e përcakton formën dhe përmbajtjen e kërkesës, si dhe formën dhe përmbajtjen, mënyrën dhe procedurën e lëshimit të lejes për grumbullimin e llojeve të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave dhe kafshëve dhe pjesëve të tyre.

(6) Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozimin e ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mbrojtjes së natyrës e përcakton lartësinë e kompensimit për grumbullimin e llojeve të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave dhe kafshëve dhe pjesëve të tyre.

(7) Përcaktimi i lartësisë së kompensimit nga paragrafi (6) të këtij neni bëhet në bazë të llojit i cili mbledhet, qëllimit për të cilin mbledhet dhe vlerës komerciale të llojit.

(8) Organi i administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mbrojtjes së natyrës mban evidencën e lejeve të lëshuara për grumbullim nga paragrafi (1) të këtij neni.

(9) Personat të cilat kanë marrë leje për mbledhje nga paragrafi (1) të këtij neni për shkak të qëllimeve komerciale, janë të detyruar që çdo vit në fund të muajit janar në vitin në vijim të paraqesin raport për sasitë e shitura ose të eksportuara për vitin paraprak.

(10) Grumbullimi i llojeve të bimëve të prekura dhe të mbrojtura, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre në territorin e rajonit të mbrojtur është e ndaluar nëse me planin për administrim të rajonit të mbrojtur nuk është paraparë ndryshe.

(11) Nëse me planin për administrim në rajonin e mbrojtur nuk është ndaluar grumbullimi i llojeve të prekura dhe të mbrojtura të bimëve, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre atëherë organi i administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mbrojtjes së natyrës e lëshon lejen për mbledhjen nga paragrafi (1) i këtij neni në pajtim me këtë ligj.

(12) Grumbullimi i llojeve të egra të prekura dhe të mbrojtura nga vendbanimet e natyrshme për shkak të kultivimit artificial (të plantacioneve, fidanishteve dhe formave tjera të kultivimit), personat juridikë dhe fizikë mund të kryejnë pas marrjes së lejes për grumbullim nga paragrafi (1) të këtij neni.

Kushte për grumbullimin e llojeve të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave dhe kafshëve

dhe pjesëve të tyre

Neni 23-a

(1) Gjatë grumbullimit të llojeve të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre veçanërisht mbahet llogari që llojet të grumbullohen në fazën optimale të zhvillimit të tyre, gjatë grumbullimit të mos dëmtohen organet nëntokësore dhe riprodiktive, të grumbullohen në sasi të cilat nuk e rrezikojnë numrin e popullatës së llojeve në rajonin në të cilin grumbullohen, të mbahet llogari që grumbullimi të bëhet nga rajone tek të cilat shkalla e ndotjes është në nivel optimal, si dhe të mbahet llogari që të ndërmerren masa tjera dhe/ose grumbullimi të bëhet me mjete të cilat nuk e rrezikojnë gjendjen e llojeve të egra.

(2) Ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mbrojtjes së natyrës i përcakton kushtet me të përafërta për mënyrën dhe kohën e grumbullimit, sasisë dhe qëllimeve të grumbullimit dhe përdorimit, llojet e rajoneve nga të cilat mund të grumbullohen llojet e prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre, si dhe përcakton ndalesa të përhershme dhe të përkohshme për grumbullimin e llojeve të egra të prekura dhe të mbrojtura, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre.

(3) Sasia e përgjithshme e llojeve të egra të prekura dhe të mbrojtura, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre të cilat grumbullohen për qëllime komerciale përcaktohet në bazë të vlerësimit paraprak të gjendjes së llojeve dhe mendimit të marrë nga organizata shkencore dhe profesionale për dendësinë e popullatës së llojeve të prekura në vendet e banimit natyror në çdo vit.

Zbatimi i hulumtimeve shkencore në natyrë

Neni 24

(1) Hulumtimet shkencore në Republikën e Maqedonisë zbatohen pas sigurimit të lejes paraprake nga ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(2) Për zbatimin e hulumtimit shkencor në natyrë, në rajonin e territorin të mbrojtur, ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës e jep lejen nga paragrafi 1 i këtij neni, në bashkëpunim me subjektin e obliguar për menaxhim me territorin e mbrojtur.

(3) Zbatimi i hulumtimit shkencor në natyrë në rajonin e territorit të mbrojtur bëhet pas paralajmërimit paraprak të subjektit të obliguar për menaxhim me territorin e mbrojtur.

(4) Formën dhe përmbajtjen e kërkesës për dhënien e lejes, procedurën e dhënies së saj, si dhe formën dhe përmbajtjen e formularit të lejes nga paragrafi (1) i këtij neni, i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(5) Për rezultatet e hulumtimeve të kryera nga paragrafi (1) i këtij ligji, personat fizikë dhe juridikë e informojnë organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës në afat prej 60 ditësh nga dita e mbarimit të hulumtimit.

(6) Për shkak të zbatimit të punëve shkencoro-hulumtuese bimët, kërpudhat dhe kafshët si dhe pjesët e tyre, të cilat janë shpallur për lloje të mbrojtura në mënyrë rigorozë ose lloje të egra të mbrojtura, eksportohen ose importohen në Republikën e Maqedonisë me lejen e ministrit i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për

kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës në pajtim me këtë ligj.

II.2.1.2. INTRODUKSIONI DHE REINTRODUKSIONI

Introduksioni i llojeve në natyrë

Neni 25

(1) Ndalohet introduksioni i llojeve në natyrë në territorin e Republikës së Maqedonisë.

(2) Me përjashtim nga paragrafi (1) të këtij neni nëse introduksioni është bazuar në hulumtimin shkencor dhe është i pranueshëm nga aspekti i mbrojtjes së natyrës dhe shfrytëzimit të qëndrueshëm, ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës pas sigurimit të pëlqimit paraprak nga ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i bujqësisë, pylltarisë, gjuetisë dhe peshkimit dhe ministrit i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i kulturës, mund të japë leje për kryerjen e introduksionit.

(3) Leja nga paragrafi (2) i këtij neni jepet pas procedurës së zbatuar paraprakisht për vlerësimin e ndikimit ndaj natyrës nga disa projekte të caktuara publike dhe private nga ana e organit të drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në pajtim me Ligjin për mjedisin jetësor.

(4) Formën dhe përmbajtjen e formularit në të cilin jepet leja nga paragrafi (2) i këtij neni, si dhe leja nga neni 27 paragrafi (1) e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(5) Harxhimet për përpunimin e studimit për vlerësimin e ndikimit të introduksionit bien mbi personin fizik ose juridik, i cili ka kërkuar leje për introduksion.

(6) Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozimin e ministrit i cili udhëheq me organin e administratës publike kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, të përcaktuar në pajtim me ministrin i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i bujqësisë, pylltarisë, gjuetisë dhe peshkimit dhe ministrin i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i kulturës, përcakton llojet, procedurën, qëllimet e introduksionit, kriteret dhe mënyrën me të cilën lejohet introduksioni në pajtim me paragrafin (2) të këtij neni.

Pengimi i introduksionit me qëllim dhe pa qëllim

Neni 26

(1) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në pajtim me ministrin i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i bujqësisë, pylltarisë, gjuetisë dhe peshkimit, do t'i përcaktojë masat për pengimin e introduksionit pa qëllim të llojeve alohtone në territorin e Republikës së Maqedonisë edhe për mbrojtjen preventive gjatë aktiviteteve të caktuara.

(2) Nëse vjen deri te introduksioni me qëllim i llojeve alohtone në territorin e Republikës së Maqedonisë, ose nëse ekziston dyshim i bazuar se do të vie deri te introduksioni i tillë, ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i

mbrojtjes së natyrës, do të urdhërojë marrjen e masave dhe aktiviteteve për zhdukjen e llojeve të introduksionuara dhe/ose pengimin e introduksionit të llojeve të reja.

Reintroduksioni i llojeve në natyrë

Neni 27

(1) Reintroduksioni i llojeve në natyrë në territorin e Republikës së Maqedonisë mund të bëhet në bazë të lejes të cilën e jep ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës pas sigurimit të pëlqimit paraprak nga ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i bujqësisë, pylltarisë, gjuetisë dhe peshkimit edhe ministrit i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i kulturës.

(2) Leja për reintroduksion të llojeve të egra jepet pas procedurës së zbatuar paraprakisht për vlerësimin e ndikimit ndaj natyrës nga ana e organit të drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në pajtim me Ligjin për mjedisin jetësor.

(3) Harxhimet e përpunimit të studimit për vlerësimin e ndikimit ndaj natyrës bien mbi personin fizik ose juridik i cili ka kërkuar leje për reintroduksion.

(4) Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozimin e ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mbrojtjes së natyrës, në pajtim ministrin i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e pylltarisë, i përcakton formën dhe përmbajtjen e kërkesës nga paragrafi (1) të këtij neni, si dhe dokumentacionin e nevojshëm që duhet t'i bashkëngjitet kërkesës.

II.2.1.3. MBROJTJA E LLOJEVE TË EGRA NDËRKOMBËTAR TË MBROJTURA

Mbrojtja e llojeve të egra ndërkombëtar të mbrojtura

Neni 28

Gjendja e volitshme e llojeve të kafshëve, kërpudhave dhe bimëve të mbrojtura në bazë të marrëveshjeve ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë, sigurohet përmes zbatimit të mbrojtjes së vendbanimeve natyrore dhe masave për mbrojtje të llojeve të veçanta në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

II.2.1.4. QARKULLIM ME LLOJE TË PREKURA DHE TË MBROJTURA TË BIMËVE TË EGRA, KËRPUDHAVE DHE KAFSHËVE

Qarkullimi i llojit të bimëve të prekura dhe të mbrojtura, kërpudhave dhe kafshëve dhe pjesëve të tyre.

Neni 29

(1) Qarkullimi me lloje të bimëve të egra të prekura dhe të mbrojtura, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre të mbrojtura në bazë të marrëveshjeve ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë, bëhet në mënyrë, kushte dhe në procedurë të përcaktuar me këtë ligj dhe

në pajtim me marrëveshjet e ratifikuara ndërkombëtare.

(2) Qarkullimi me lloje të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre paraqet çdo import në Republikën e Maqedonisë, eksport, transit dhe/ose eksport që del nga importi, shfrytëzimi, lëvizja dhe bartja e pronësisë në Republikën e Maqedonisë dhe në shtetin në të cilin eksportohet lloji.

(3) Qarkullimi me lloje të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre përfshin qarkullimin me mostra të gjalla ose të vdekura, ndonjë pjesë të tyre ose derivat, si dhe prodhimin e fituar me përpunimin e llojit të prekur dhe të mbrojtur të egër.

Leje, përkatësisht certifikatë për qarkullim me lloje të prekura dhe të mbrojtura bimësh të egra, kafshësh dhe pjesësh të tyre.

Neni 30

(1) Qarkullimi me lloje të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kafshëve dhe pjesëve të tyre bëhet vetëm me lejen paraprake për qarkullim ose certifikatën për import dhe/ose transit dhe/ose riekport (në tekstin e mëtutjeshëm: leje ose certifikatë) të lëshuar nga ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(2) Formën dhe përmbajtjen e formularit për kërkesën për lëshimin e lejes dhe certifikatën nga paragrafi (1) të këtij neni, llojin, formën dhe përmbajtjen e formularit të lejes dhe të certifikatës, si dhe dokumentacionin e nevojshëm i cili bashkëngjitet me kërkesën, i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(3) Qeveria e Republikës së Maqedonisë, me propozimin e ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mbrojtjes së natyrës, e përcakton listën ndërkombëtare të llojeve të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kafshëve dhe pjesëve të tyre të harmonizuara me marrëveshjen ndërkombëtare të ratifikuar nga Republika e Maqedonisë qarkullimi i së cilës rregullohet me certifikatë për qarkullim nga paragrafi (1) të këtij neni.

(4) Qeveria e Republikës së Maqedonisë, me propozimin e ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mbrojtjes së natyrës, për shkak të mbrojtjes së llojllojshmërisë biologjike në territorin e Evropës, përcakton listën e llojeve të egra të bimëve, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre të cilat janë shpallur për të prekura dhe/ose të mbrojtura në nivelin e Unionit Evropian ose në vende të tjera evropiane qarkullimi i të cilave rregullohet me lejen nga paragrafi (1) të këtij neni.

(5) Qeveria e Republikës së Maqedonisë, me propozimin e ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mbrojtjes së natyrës, për shkak të llojllojshmërisë biologjike në Republikën e Maqedonisë, përcakton listën e llojeve të bimëve të egra, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre qarkullimi i të cilave rregullohet me lejen nga paragrafi (1) i këtij neni.

(6) Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozimin e organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës e përcakton mënyrën, dokumentet e nevojshme dhe procedurën për lëshimin e lejes, përkatësisht certifikatën, si dhe llojin e lejes dhe certifikatës nga paragrafi (1) i këtij neni i cili përdoret gjatë qarkullimit.

(7) Qeveria e Republikës së Maqedonisë me aktin e miratuar në bazë të

paragrafit (6) të këtij neni i përcakton kalimet kufitare përmes të cilave mund të kryhet qarkullimi me lloje të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra dhe kafshëve.

(8) Leja ose certifikata nga paragrafi (1) i këtij neni, lëshohet në afat prej 30 ditësh nga dita e parashtrimit të kërkesës.

(9) Nëse organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës e refuzon kërkesën për lëshimin e lejes nga paragrafi (1) i këtij neni, parashtruesi ka të drejtë të parashtojë ankesë në Komisionin Shtetëror për Vendimmarrje në Procedurë Administrative dhe Procedurë për Marrëdhënie Pune në Shkallë të Dytë.

Neni 30-a

(1) Nëse ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës nuk lëshon leje ose certifikatë, përkatësisht nuk miraton aktvendim për refuzim të kërkesës për lëshim të lejes ose certifikatës nga neni 30 paragrafi (1) i këtij ligji në afat të përcaktuar në nenin 30 paragrafi (8) të këtij ligji, parashtruesi i kërkesës ka të drejtë që në afat prej tri ditësh pune nga kalimi i këtij afati të paraqesë kërkesë te sekretaria e ministrit që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës për marrje aktvendimi me të cilin jep pëlqim për lëshim të lejes ose certifikatës nga neni 30 paragrafi (1) të këtij ligji. Nëse ministri nuk ka sekretari kërkesa parashtronet në sekretarinë e selisë së organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(2) Formën dhe përmbajtjen e formularit të kërkesës nga paragrafi (1) i këtij neni, i përcakton ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(3) Më kërkesë nga paragrafi (1) i këtij neni, parashtruesi i kërkesës parashtron edhe kopje të kërkesës nga neni 30 paragrafi (1) i këtij ligji për lëshim të lejes ose certifikatës.

(4) Ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, është i obliguar që në afat prej pesë ditëve të punës nga dita e parashtrimit të kërkesës nga paragrafi (1) i këtij neni, për marrje të aktvendimit me të cilin kërkesa për lëshim të lejes ose certifikatës nga neni 30 paragrafi (1) i këtij ligji, pranohet ose refuzohet.

(5) Nëse ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, nuk miraton aktvendim në afatin nga paragrafi (4) i këtij neni, parashtruesi i kërkesës mund ta njoftojë Inspektoratin Shtetëror Administrativ në afat prej pese ditëve të punës.

(6) Inspektorati Shtetëror Administrativ është i obliguar që në afat prej dhjetë ditësh nga dita e pranimit të njoftimit nga paragrafi (5) i këtij neni, të kryejë mbikëqyrje në organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, nëse është zbatuar procedura në përputhshmëri me ligjin, dhe në afat prej tri ditëve të punës nga dita e mbikëqyrjes së realizuar ta informojë parashtruesin e kërkesës për gjendjen e konstatuar gjate mbikëqyrjes së kryer.

(7) Inspektori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ pas mbikëqyrjes së kryer sipas ligjit miraton aktvendim, me të cilin e obligon ministrin që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës që në afat prej dhjetë ditëve të vendosë për kërkesën e paraqitur, përkatësisht ta pranojë ose refuzojë kërkesën dhe ta njoftojë inspektorin për aktin e miratuar. Me njoftim dorëzohet kopje e aktit me të cilin ka vendosur për kërkesën e

parashtruar.

(8) Nëse ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës nuk vendos në afatin nga paragrafi (7) i këtij neni, inspektori do të paraqesë kërkesë për ngritje të procedurës kundërvajtëse për kundërvajtje të përcaktuar në Ligjin për inspeksion administrativ, dhe do të caktojë afat plotësues prej pesë ditëve të punës në të cilin ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, do të vendosë për kërkesën e paraqitur për çfarë në afatin e njëjtë do ta informojë inspektorin për aktin e miratuar. Me njoftim dorëzohet kopje e aktit me të cilin ka vendosur për kërkesën e paraqitur. Inspektori në afat prej tri ditëve të punës e informon parashtruesin e kërkesës për masat e ndërmarra.

(9) Nëse ministri nuk vendos edhe në afatin plotësues nga paragrafi (8) i këtij neni, inspektori në afat prej tri ditëve të punës do të paraqesë kallëzim te prokurori publik kompetent dhe në këtë afat e informon parashtruesin e kërkesës për masat e ndërmarra.

(10) Nëse inspektori nuk vepron sipas njoftimit nga paragrafi (5) i këtij neni, parashtruesi i kërkesës në afat prej pesë ditëve të punës ka të drejtë të paraqesë kundërshtim te sekretaria e drejtorit të Inspektoratit Shtetëror Administrativ. Nëse drejtori nuk ka sekretari, kërkesa paraqitet në sekretarinë e selisë së Inspektoratit Shtetëror Administrativ.

(11) Drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ është i obliguar që në afat prej tri ditëve të punës nga dita e pranimit ta shqyrtojë kundërshtimin nga paragrafi (10) i këtij neni dhe nëse vërteton se inspektori nuk ka vepruar sipas njoftimit të parashtruesit të kërkesës sipas paragrafëve (6) dhe (7) të këtij neni dhe/ose nuk paraqet kallëzim në përputhshmëri me paragrafët (8) dhe (9) të këtij neni, drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ do të paraqesë kërkesë për ngritje të procedurës kundërvajtëse për kundërvajtje të përcaktuar në Ligjin për inspeksion administrativ për inspektorin, dhe do të caktojë afat plotësues prej pesë ditëve të punës në të cilin inspektori do të kryejë mbikëqyrje në organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, nëse është zbatuar procedura në përputhshmëri me ligjin dhe në afat prej tri ditëve të punës nga dita e mbikëqyrjes së realizuar ta informojë parashtruesin e kërkesës për masat e ndërmarra.

(12) Nëse inspektori nuk vepron edhe në afatin plotësues nga paragrafi (11) i këtij neni, drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ do të paraqesë kallëzim te prokurori publik kompetent kundër inspektorit dhe në afat prej tri ditëve të punës do ta informojë parashtruesin e kërkesës për masat e ndërmarra.

(13) Në rastin nga paragrafi (12) i këtij neni drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ, menjëherë, e më së voni në afat prej një ditë pune, do të autorizojë inspektor tjetër që ta kryejë mbikëqyrjen menjëherë.

(14) Në rastin nga paragrafi (13) i këtij neni, drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ në afat prej tri ditëve të punës e informon parashtruesin e kërkesës për masat e ndërmarra.

(15) Nëse drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ nuk vepron në përputhshmëri me paragrafin (11) të këtij neni, parashtruesi i kërkesës mund të paraqesë kallëzim te prokurori publik kompetent në afat prej tetë ditëve të punës.

(16) Nëse ministri nuk vendos në afatin nga paragrafi (8) i këtij neni, parashtruesi i kërkesës mund të ngritë kontest administrativ para gjykatës kompetente.

(17) Procedura para Gjykatës Administrative është urgjente.

Procedura për lëshimin e lejes përkatësisht certifikatës për qarkullim me lloje të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre

Neni 31

(1) Ndalohet kryerja e importit/eksportit/transit dhe/ose rieksporit (në tekstin e mëtutjeshëm: qarkullim) në/nëpër/nga Republika e Maqedonisë të llojeve të bimëve të prekura dhe të mbrojtura, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre pa leje ose certifikatë në mënyrën dhe në procedurën e përcaktuar në pajtim me nenin 30 të këtij ligji.

(2) Organi kompetent për kryerjen e punëve në dogana është i detyruar të vërtetojë se qarkullimi me lloje të bimëve të prekura dhe të mbrojtura, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre bëhet në bazë të lejes ose certifikatës së lëshuar.

(3) Nëse organi i doganës vërteton se qarkullimi bëhet pa lejen ose certifikatën e nevojshme dhe/ose dokumente tjera të përcaktuara me këtë ligj, ose së paku dyshon në saktësinë e të dhënave në lejen përkatësisht certifikatën ose dokumentin tjetër është i detyruar ta heqë dhe/ose dërgesën ta konfiskojë me lloje deri në përfundimin e procedurës.

(4) Në rastet nga paragrafi (3) nga ky nen organi doganor lëshon vërtetim dhe është i detyruar që për atë menjëherë ta njoftojë organin kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga fusha e mbrojtjes së natyrës dhe Inspektoratin shtetëror të mjedisit jetësor në mënyrë të përcaktuar me aktin e miratuar në bazë të paragrafit (8) të këtij neni, ndërsa pajisja e marrë ose e konfiskuar me llojet t'ia dorëzojë për ruajtje:

- depozitarëve të autorizuar të llojeve të konfiskuara,
- organizatave shkencore dhe profesionale dhe/ose
- t'ia lë për ruajtje deklaruesit të doganës ose pranuesit përkatësisht dorëzuesit me ndalesë për dispozicion.

(5) Në rastet nga paragrafi (4) nga ky nen organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga fusha e mbrojtjes së natyrës vendos për kujdes të përkohshëm ose të përhershëm të formularëve të marra përkatësisht të konfiskuara në pajtim me marrëveshjet e ratifikuara ndërkombëtare dhe dispozitat pozitive në Republikën e Maqedonisë.

(6) Kur llojet janë marrë ose konfiskuar shpenzimet e shkaktuara të lidhura me ushqimin, vendosjen, transportin, kthimin dhe shpenzime tjera të lidhura me procedurën e marrjes ose konfiskimit është i detyruar t'i mbulojë deklaruesi doganor ose pranuesi. Nëse nuk është përcaktuar deklaruesi doganor ose pranuesi, shpenzimet është i detyruar që t'i mbulojë dërguesi, transportuesi ose porositësi.

(7) Organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga sfera e mbrojtjes së natyrës mban evidencë të depozitarëve të autorizuar të llojeve të konfiskuara gjatë tregtisë së palejueshme.

(8) Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozimin e organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mbrojtjes së natyrës më së afërmi e rregullon mënyrën e veprimit gjatë qarkullimit me lloje të prekura dhe të mbrojtura të bimëve të egra, kërpudhave dhe kafshëve dhe pjesëve të tyre nga ana e organeve doganore, organeve tjera kompetente dhe shërbimeve të kalimeve kufitare dhe institucioneve shkencore dhe profesionale, si dhe të depozitarëve të autorizuar të ekzemplarëve të konfiskuar gjatë qarkullimit të pajtuar.

(9) Si depozitar i autorizuar nga paragrafi (4) i këtij neni mund të jetë personi juridik dhe fizik i cili ka siguruar hapësirë për ruajtjen e mostrës dhe ka së paku një person të punësuar me përgatitje të lartë profesionale nga fusha e shkencave biologjike.

(10) Kushtet më të afërta të cilat duhen t'i plotësojnë depozitarët e autorizuar të ekzemplarëve të marrë ose të konfiskuar i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e natyrës në pajtim me ministrin i cili udhëheq me organin administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e punëve të veterinarisë.

Përfundime

Neni 31-a

(1) Nuk lejohet qarkullimi përkatësisht blerja, oferta për shkak të blerjes, fitimit për shkak të destinimeve komerciale, paraqitjes në opinion për qëllime komerciale, shfrytëzimit për shkak të fitimit komercial dhe shitjes, ruajtjes për shkak të shitjes së mostrave të llojeve të mbrojtura në mënyrë rigoroze.

(2) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në fushën e mbrojtjes së natyrës, në bazë të marrjes në pyetje të çdo rasti veç e veç mund të bëjë përfundime nga paragrafi (1) të këtij neni nëse ekzemplarët:

1. janë fituar ose kanë hyrë në shtet para se të kenë filluar të vlejshëm dispozitat nga konventa për tregti ndërkombëtare me lloje të rrezikuara të faunës së egër dhe florës ose marrëveshjes tjetër të ratifikuar ndërkombëtare;
2. janë përpunuar ekzemplarë që janë para 50 vjetësh;
3. kanë hyrë në Republikën e Maqedonisë në pajtim me këtë ligj dhe dispozitat të cilat dalin nga ai dhe shfrytëzohen për qëllime të cilat nuk e rrezikojnë ekzistencën e tyre;
4. janë ekzemplarë nga lloje të kafshëve të lindura dhe të ruajtura në robëri ose ekzemplarë të shumëzuar në mënyrë artificiale nga lloje që rriten ose pjesë ose derivate nga këta ekzemplarë;
5. janë të nevojshme për shkak të avancimit të shkencës ose për qëllime qenësore biomedicionale, në atë rast kur është treguar se lloji sendor është lloj i vetëm që është prekur për ato qëllime edhe kur nuk ekzistojnë ekzemplarë nga lloji të lindur dhe ruajtur në robëri.
6. janë të dedikuar për ruajtje ose shumëzim, me çka do të rriten përfitimet për ruajtjen e llojit të prekur;
7. kanë qëllime hulumtuese ose arsimore qëllimi i së cilës është mbrojtja ose ruajtja e llojeve; ose
8. prejardhjen e kanë prej shteti dhe janë të marrë nga zona e egër në pajtim me legjislacionin që është në fuqi në atë shtet.

(3) Me përfundim, mund të bëhet qarkullim me ekzemplarë nga lloje të bimëve të shumëzuara rreptësisht në mënyrë artificiale dhe kafshë të ruajtura në robëri, nga ana e institucioneve shkencore, kopshteve zoologjike dhe botanike veçanërisht për qëllime shkencore-hulumtuese.

Kompensime

Neni 31-b

(1) Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozimin e organit të administratës shtetërore kompetent për punët nga fusha e mbrojtjes së natyrës i përcakton llojet dhe lartësinë e shpenzimeve për lëshimin e lejeve dhe certifikatës nga neni 30 paragrafi (1) të këtij ligji me lloje të bimëve të prekura dhe të mbrojtura, kërpudhave, kafshëve dhe pjesëve të tyre, si dhe mënyra e mbajtjes së evidencës së shpenzimeve të bëra, nga ana e subjekteve nga neni 31 paragrafi (4) të këtij ligji dhe mënyra e arkëtimit të tyre.

(2) Shpenzimet nga paragrafi (1) të këtij neni përcaktohen në bazë të shpenzimeve reale të cilat i bart organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës të cilat shkaktohen si rezultat i procedurës për lëshimin e lejeve përkatësisht

certifikatave për qarkullim, duke përfshirë edhe shpenzimet të cilat i kanë organet e doganës, organet tjera kompetente dhe shërbimet në kalimet kufitare dhe institucionet e autorizuar shkencore dhe profesionale, si dhe shpenzimet e depozitarëve të autorizuar të llojeve të konfiskuara gjatë qarkullimit të paligjshëm.

II.2.1.5. RUAJTJA DHE RITJJA E LLOJEVE TË KAFSHËVE TË EGRA

Kushtet për ruajtjen dhe rritjen e llojeve të egra të kafshëve në robërim

Neni 32

(1) Ndalohet ruajtja dhe rritja e llojeve të egra të kafshëve autoktone në kushte joadekuate në robërim.

(2) Qeveria e Republikës së Maqedonisë përcakton kushtet për ruajtjen e llojeve të kafshëve të egra në robërim.

Ruajtja dhe rritja e llojeve të egra të kafshëve në robërim për shkak të prezantimit publik

Neni 33

(1) Personi fizik ose juridik mund të ruajë dhe rrisë në robërim lloje të egra kafshësh autoktone dhe alohtone me qëllim të eksponimit të tyre publik për qëllime shkencore, edukative ose komerciale, në kopshte zoologjike, akuariume, terariume ose objekte të ngjashme pas sigurimit të lejes paraprake nga ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(2) Leja nga paragrafi (1) i këtij neni jepet nëse janë plotësuar kushtet e përcaktuara në nenin 32 paragrafi (2) të këtij ligji

(3) Formën dhe përmbajtjen e formularit në të cilin jepet leja nga paragrafi (1) i këtij neni, e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(4) Kundër vendimit me të cilin refuzohet dhënia e lejes nga paragrafi (3) i këtij neni, mund t'i paraqitet ankesë Komisioni Shtetëror për Vendimmarrje në Procedurë Administrative dhe Procedurë për Marrëdhënie Pune në Shkallë të Dytë, në afat prej 8 ditësh nga dita e pranimit të vendimit.

II.2.1.6. MBROJTJA E VEÇANTË E UJËRAVE TË EGËR

Lista e kuqe dhe libri i kuq

Neni 34

(1) Llojet e egra të bimëve, kërpudhave dhe shtazëve klasifikohen sipas kategorizimit të rrezikimit të tyre, si vijojnë:

- 1) lloje të zhdukura (EX);
- 2) lloje të zhdukura në natyrë (EW);
- 3) llojet të rrezikuara kritike (CR);
- 4) lloje të rrezikuara (EN);
- 5) lloje të ndjeshme (VU);
- 6) afër rrezikimit (NT);

- 7) më pak të rrezikuara (LC) dhe
- 8) pa të dhëna të mjaftueshme (DD).

(2) Lloje të rrezikuara janë llojet nga paragrafi (1) pikat 3, 4 dhe 5 të këtij neni.

(3) Qeveria e Republikës së Maqedonisë, me propozim të ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, e pas mendimit të marrë paraprakisht nga Këshilli Nacional për Mbrojtje të Natyrës, miraton Listë të kuqe të llojeve të egra sipas kategorizimit nga paragrafi (1) i këtij neni.

(4) Për prezantimin e përshkrimeve, shtrirjes, kërcënimeve dhe karakteristikave tjera të llojeve nga Lista e kuqe, si dhe masave për përmirësimin e gjendjes së tyre, përpilohet Libër i kuq.

(5) Listën e kuqe dhe Librin e kuq i vendos, mirëmban dhe azhurnon organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga sfera e mbrojtjes së natyrës, në pajtim me rezultatet nga analizat e kryera shkencore.

(6) Vendosja e Listës së kuqe bëhet nëpërmjet përpilimit të listave të posaçme për çdo grup të veçantë taksonomik për bimët, kërpudhat dhe shtazët, në pajtim me programin nga neni 162 i këtij ligji.

(7) Azhurnimi i Listës së kuqe bëhet në çdo dhjetë vjet, e sipas nevojës edhe më herët.

Lloje të egra të mbrojtura në mënyrë rigoroze dhe lloje të egra të mbrojtura

Neni 35

(1) Llojet e egra mund të shpallen për lloje të egra të mbrojtura në mënyrë rigoroze dhe lloje të egra të mbrojtura.

(2) Llojet e egra të shpallura të mbrojtura rreptësisht dhe të mbrojtura marrin status të trashëgimisë natyrore.

(3) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në bazë të analizës shkencore dhe obligimeve të cilat dalin nga marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë duke përfshirë edhe llojet e mbrojtura në nivel të Unionit Evropian, ndërsa pas sigurimit të mendimit paraprak nga Këshilli nacional për mbrojtjen e natyrës, i miraton listat e llojet e egra të mbrojtura në mënyrë rigoroze dhe llojet e egra të mbrojtura.

(4) Listat e llojeve të egra të mbrojtura rreptësisht dhe të mbrojtura azhurnohen më së voni në afat prej gjashtë muajsh pas përpilimit të listës së grupit të posaçëm taksonomik, në pajtim me nenin 34 paragrafi (6) të këtij ligji.

(5) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në pajtim me procedurën e përcaktuar në bazë të paragrafit 3 të këtij neni, mund ta ndërpresë mbrojtjen e ndonjë lloji të egër të caktuar ose mund të bartë ndonjë lloj nga një kategori në kategori tjetër të mbrojtjes.

Mbrojtja e përkohshme e llojeve të egra të prekur

Neni 36

(1) Llojet e egra nga neni 35, paragrafi (1), për të cilat bëhet procedura për shpalljen e tyre si lloje të mbrojtura në mënyrë rigoroze dhe lloje të egra të mbrojtura vendosen nën mbrojtje të përkohshme.

(2) Aktin për vendosjen e përkohshëm të mbrojtjes së llojeve të egra të prekur e sjell ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(3) Mbrojtja e përkohshme zgjat deri në shpalljen e llojeve të egra të prekur të mbrojtura në mënyrë dhe llojeve të egra mbrojtura ose më së shumti gjashtë muaj nga dita e sjelljes së aktit për vendosje nën mbrojtje të përkohshme.

Llojet e egra të mbrojtura në mënyrë rigoroze

Lloji i egër i mbrojtur në mënyrë rigoroze

Neni 37

(1) Lloji i egër i mbrojtur në mënyrë rigoroze është:

- 1) lloj i egër të cilit i kanoset zhdukja nga territori i Republikës së Maqedonisë;
- 2) lloji stenoendemik;
- 3) lloji i egër për të cilin regjimi për mbrojtje është përcaktuar me marrëveshje ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë duke përfshirë edhe llojet e mbrojtura në nivel të Unionit Evropian, dhe
- 4) lloje të cilat janë të ndjeshme ndaj ndryshimeve specifike në vendbanimin e tyre.

(2) Lloji i egër i caktuar mund të jetë i mbrojtur në mënyrë rigoroze në tërë territorin e Republikës së Maqedonisë ose në lokalitete të caktuara.

Aktivitetet e ndaluara të llojeve të egra të mbrojtura

Neni 38

(1) Ndalohet zhdukja, mbledhje, prerja ose gërmimi i bimëve të mbrojtura në mënyrë rigoroze dhe kërpudhave.

(2) Ndalohet veprimi me kafshët e mbrojtura në mënyrë rigoroze të:

- 1) robërohen, ruhen dhe vriten me qëllim;
- 2) dëmtohen me qëllim ose zhduken llojet e tyre zhvillimore, çerdhet, shtratet, si dhe vendbanimet e tyre ose pjesë nga vendbanimet;
- 3) bëhet shqetësim i tyre me qëllim, veçanërisht gjatë kohës së shumimit të tyre, ruajtjes së të vegjëlve, migracionit, kalimit të dimrit, nëse shqetësimi i tillë e ka rrezikuar ekzistimin e tyre të mëtejme;
- 4) zhduken me qëllim ose të merren vezët nga natyra dhe të ruhen vezët;
- 5) fshihen, ruhen, kultivohen, shiten, blihen dhe huazohen ose në cilën do mënyrë, furnizohen dhe shumohen.

Leja për zbatimin e aktiviteteve të ndaluara për llojet e egra të mbrojtura në mënyrë rigoroze

Neni 39

(1) Me përjashtim, ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, mund të lejojë kryerjen e aktiviteteve të ndaluara me nenin 38 të këtij ligji, për shkak të:

- 1) mbrojtjes së bimëve, kërpudhave dhe kafshëve;
- 2) pengimit të dëmeve të konsiderueshme të kullotave, fondit të kafshëve, maleve, baseneve të peshqve, ujërave dhe llojeve tjera të pronësisë;
- 3) ruajtjes së sigurisë dhe shëndetit të njerëzve, si dhe interesit tjetër më të lartë publik;
- 4) arsimit dhe shumimit të domosdoshëm.

(2) Lejen për kryerjen e aktiviteteve të ndaluara me nenin 38 nga ky ligj, për shkak të kryerjes së hulumtimit shkencor, e jep ministri i cili udhëheq

me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(3) Për shkak të mbajtjes së gjendjes së volitshme të ruajtjes së llojit, ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, përcakton mënyrën dhe procedurën me të cilat mund të bëhet marrja e kufizuar në bazë selektive, ruajtja dhe në mënyrë tjetër shfrytëzimi i disa llojeve të egra të mbrojtura në mënyrë rigoroze në popullacione të vogla, në kushte të mbikëqyrjes rigoroze.

Aktivitetet e lejuara për llojet e kafshëve të egra të mbrojtura në mënyrë rigoroze

Neni 40

(1) Lejohet të mënjahohen nga natyra dhe t'u dorëzohen personave të autorizuar juridikë ose fizikë.

1) ekzemplarë të vdekur të gjetur nga llojet e kafshëve të egra të mbrojtura në mënyrë rigoroze;

2) ekzemplarë të llojeve të kafshëve të egra të mbrojtura në mënyrë rigoroze të cilat janë të sëmura ose të lënduara, ashtu që të mos jenë të aftë të mbijetojnë në mënyrë të pavarur në natyrë.

(2) Zbuluesi është i detyruar që menjëherë t'ia paraqesë zbulimin e ndonjë lloji të kafshëve të egra të mbrojtur në mënyrë rigoroze të vdekur, të sëmure ose të lënduar organit kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(3) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në bazë të fletëparaqitjes nga zbuluesi, vendos për veprimin e mëtejshëm me kafshët e gjetura të llojeve të egra të mbrojtura në mënyrë rigoroze nga paragrafi (2) i këtij neni.

Llojet e egra të mbrojtura

Lloji i egër i mbrojtur

Neni 41

Llojet e egra të mbrojtura janë:

1) llojet e egra autoktone që janë të prekura ose të rralla në nivel nacional ose ndërkombëtar, por që nuk u kërcënohet zhdukja në territorin e Republikës së Maqedonisë;

2) llojet e egra që nuk janë prekur në nivel nacional dhe ndërkombëtar, por për shkak të pamjes së tyre mund të zëvendësohen lehtë me ndonjë lloj të egër të prekura;

3) lloje të egra për të cilat mënyra adekuate e mbrojtjes është paraparë me marrëveshje ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë, duke përfshirë edhe llojet e mbrojtura në nivel të Unionit Evropian.

Shfrytëzimi i llojit të egër të mbrojtur

Neni 42

(1) Shfrytëzimi i llojeve të egra të mbrojtura bëhet në mënyrë dhe në vëllim që nuk do ta sjellë në rrezik gjendjen e volitshme të ruajtjes së tyre.

(2) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në pajtim me ministrin kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i pylltarisë, gjuetisë dhe peshkimit,

përcakton masat dhe aktivitetet për mbrojtjen, mënyrën dhe vëllimin e shfrytëzimit të llojeve të egra të mbrojtura në pajtim me dispozitat e këtij ligji ose ligji tjetër.

(3) Masat dhe aktivitetet e përcaktuara në urdhëresën e paragrafit (2) të këtij neni janë në pajtim me dispozitat për mbrojtjen e llojeve të kafshëve të egra migruese të përcaktuara me marrëveshje ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë.

(4) Në bazë të të dhënave nga evidenca të cilën e bën organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës në pajtim me këtë ligj, ministri i cili udhëheq me drejtorinë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, mund ta ndalojë ose përkufizojë shfrytëzimin e llojit të egër të caktuar.

Mjetet joselektive për robërim ose vrasjen e llojit të kafshëve të egra të mbrojtura

Neni 43

(1) Ndalohet përdorimi i mjeteve joselektive për robërim ose vrasje të llojit të kafshëve të egra të mbrojtura, si dhe të mjeteve të cilat mund të shkaktojnë zhdukjen lokale ose shqetësim serioz të popullacioneve të atyre llojeve, mandej mjetet të ndaluara në pajtim me marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë, e veçanërisht:

- 1) kurthe, gropa, ngjitës dhe grepa;
- 2) kafshë të gjalla, të verbëta ose kafshë invalidë të cilat shfrytëzohen si mashtrim;
- 3) mjete elektrike për vrasje ose hutim;
- 4) trupa ndriçues artificialë;
- 5) leqe dhe mjete tjera verbuese;
- 6) audio mjete (magnetofon, kasetofon etj.) të cilat emitojnë zëra për thirrje, dhembje ose paraqitje;
- 7) mjete për ndriçimin e caktuar;
- 8) shenja optike për gjah nate me mundësi për zvogëlim elektronik;
- 9) eksplozivë;
- 10) helme dhe mjete hutuese, si dhe ndjellës helmues dhe hutues
- 11) armë gjysmautomatike ose automatike me karikator që mund të marrë më shumë se dy copë municion dhe vetëgjuajtës;
- 12) fluturake;
- 13) automjete në lëvizje;
- 14) varëse, horizontale, hedhëse dhe lloje tjera të rrjeteve dhe
- 15) mjete tjera të përcaktuara me marrëveshje ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë.

(2) Me shqetësim serioz nënkuptohen aktivitetet të cilat ndikojnë negativisht në llojet e egra në periudhën e shumimit, zhvendosjes dhe dimërimit. Ndikimi negativ konstatohet nëpërmjet zvogëlimit të suksesit të shumimit dhe ndryshimeve të dukshme në sjelljen dhe shfrytëzimin e vendeve për pushim, shumim, bërje të çerdhes, ndërrim puplash, shpërngulje dhe dimërim.

II.2.1.7. Shumëllojshmëri gjenetike

Marrja e materialit gjenetik dhe biologjik nga natyra

Neni 44

(1) Marrja e materialit gjenetik dhe biologjik nga natyra për shkak të përdorimit të tij, nuk guxon ta rrezikojë ekzistimin e vendbanimeve ose llojeve të popullacioneve në vendbanimet e tyre.

(2) Materiali gjenetik është pjesë nga bimët, kërpudhat dhe kafshët ose mikroorganizëm i cili përmban informata trashëguese.

(3) Materiale biologjike janë mikroorganizmat, viruset, kulturat qelizore dhe kulturat e indit.

(4) Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozimin e ministrit kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, përcakton kushtet, mënyrën dhe procedurën për marrjen dhe shfrytëzimin e materialit gjenetik dhe biologjik nga natyra.

Gjen-bankat

Neni 45

(1) Për shkak të ruajtjes së llojeve ose materialit të tyre gjenetik, themelohen gjen-bankat, të përbëra nga popullacionet e kultivuara ose kontrolluara ose pjesëve të kërpudhave, kafshëve ose bimëve, veçanërisht farë, farë frytsh, qeliza reprodiktive dhe material tjetër biologjik.

(2) Gjen-banka mund të themelojnë dhe të mbajnë persona të akredituar juridikë në pajtim me ligjin.

II.2.1.8. ORGANIZMA GJENETIKE TË MODIFIKUARA

Organizma gjenetike të modifikuara

Neni 46

(1) Organizmi i modifikuar gjenetik është organizëm, me përjashtim të qenieve njerëzore, në të cilin materiali gjenetik është ndryshuar në atë mënyrë që nuk paraqitet në natyrë - me shumim dhe/ose me restruktum natyror.

(2) Për shkak të pengimit të ndikimit negativ të organizmave të modifikuara gjenetike mbi ndikimin dhe shfrytëzimin e qëndrueshëm të shumëllojshmërisë biologjike, shëndetit të njerëzve dhe mjedisit jetësor, zbatohen masa dhe aktivitete të vërtetuara me ligj.

II.2.2. VENDBANIMET DHE EKOSISTEMET

Realizimi i mbrojtjes së vendbanimeve dhe ekosistemeve

Neni 47

(1) Mbrojtja e ekosistemeve dhe vendbanimeve realizohet përmes zbatimit të masave dhe aktiviteteve për mbrojtjen e natyrës, shfrytëzimit të qëndrueshëm të pasurive natyrore dhe planifikimit të rregullimit të hapësirës.

(2) Ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në fushën e mbrojtjes së natyrës i përcakton llojet e vendbanimeve, duke përfshirë llojin dhe shkallën e rrezikshmërisë së tyre dhe rëndësinë e cila është përcaktuar në pajtim me dispozitat e Republikës së Maqedonisë, marrëveshjet e ratifikuara ndërkombëtare në pajtim me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë, dispozitat e Unionit Evropian dhe vendimet e Këshillit të Evropës, si dhe mënyrën e shënimit të tyre.

Neni 47-a

Mbrojtja, mirëmbajtja dhe rivendosja e biotopeve dhe e vendbanimeve realizohet nëpërmjet:

- shpalljes së rajoneve të mbrojtura,

- mirëmbajtjes dhe menaxhimit në pajtim me nevojat ekologjike të vendbanimeve, në dhe jashtë rajoneve të mbrojtura,
- rivendosjes së biotopeve të shkatërruara dhe
- marrjes së masave për krijimin e biotopeve.

Situata e volitshme e ruajtjes

Neni 48

(1) Mbrojtja e ekosistemeve sigurohet me mbrojtjen e tipeve të vendbanimeve në gjendje të volitshme.

(2) Tipi i vendbanimit është në gjendje të volitshëm të ruajtjes, nëse:

- 1) territori në të cilin është shpërndarë dhe sipërfaqja e cila e mbulon është stabile ose zmadhohet;
- 2) ekzistojnë, përkatësisht në një të ardhme të afërt do të krijohet strukturë specifike dhe funksione të nevojshme për ekzistimin e saj afatgjatë.
- 3) është garantuar gjendja e volitshme e llojeve të saja.

Përcjellja e gjendjes së llojeve të vendbanimeve

Neni 49

(1) Organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale në sferën e mbrojtjes së natyrës është i detyruar që llojet e vendbanimeve t'i dokumentojë përkatësisht t'i shënojë në kartën e vendbanimeve, si dhe ta vlerësojë dhe kontrollojë gjendjen e tyre të rrezikshmërisë dhe rëndësisë.

(2) Llojet e vendbanimeve janë të rrezikuara nëse nuk janë në gjendje të mirë të ruajtjes ose i është rrezikuar ekzistimi.

(3) Rajonet me lloje të rrezikuara dhe të rëndësishëm të vendbanimeve, janë rajone të rëndësishme ekologjike në kuptimin e këtij ligji.

(4) Mënyrën e përgatitjes, mirëmbajtjes dhe shënimit të kartës nga paragrafi (1) i këtij neni, mënyrën e përcaktimit të shkallës së rrezikshmërisë, mënyrën e kryerjes së vlerësimit të gjendjes dhe rrezikshmërisë së llojeve të vendbanimeve, si dhe llojet e vendbanimeve për mbrojtjen e së cilës është e domosdoshme caktimi i rajoneve të posaçme për ruajtjen, i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(5) Përcjelljen e gjendjes së rrezikshmërisë së vendbanimeve organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga sfera e mbrojtjes së natyrës mundet t'ua besojë personave të akredituar juridikë në pajtim me nenin 148 të këtij ligji.

Masat e ruajtjes së llojeve të vendbanimeve në situatë të volitshme të ruajtjes

Neni 50

(1) Masat për mbrojtjen e tipeve të vendbanimeve në gjendje të volitshme të ruajtjes i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës pas sigurimit paraprak të mendimit nga ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i bujqësisë, pylltarisë, gjuetisë dhe peshkimit.

(2) Masat për mbrojtjen e tipeve të vendbanimeve në gjendje të volitshme të ruajtjes inkuadrohen në përpunimin e planeve hapësinore dhe urbanistike.

(3) Personat fizikë dhe juridikë, të cilët bëjnë veprimtari në territorin e tipeve të shpërndara të vendbanimeve, janë të detyruar t'i zbatojnë masat e përcaktuara nga paragrafi 1 i këtij neni.

Territori i rëndësishëm ekologjik

Neni 51

(1) Territor i rëndësishëm ekologjik është territori i cili në masë të madhe kontribuon në mbrojtjen dhe mbrojtjen e shumëllojshmërisë biologjike në Republikën e Maqedonisë.

(2) Territoret e rëndësishme ekologjike posaçërisht janë:

- 1) territoret me tipe të vendbanimeve të cilat karakterizohen veçanërisht me shumëllojshmërinë biologjike dhe/ose janë ruajtur mirë;
- 2) territore të vendbanimeve me lloje të prekura ose endemike;
- 3) territore me tipe të vendbanimit të cilat kryesisht kontribuojnë për mbrojtjen e barazpeshës natyrore.
- 4) rajonet me lloje të vendbanimeve të cilat janë të rrezikuara ose të rëndësishme për Republikën e Maqedonisë, si në nivelin ndërkombëtar ashtu edhe në nivel të Unionit Evropian;
- 5) territore të tërësive të mbrojtura pyjore;
- 6) rajonet e vendbanimeve të llojeve të cilat janë të mbrojtura në bazë të marrëveshjeve ndërkombëtare të ratifikuara në pajtim me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë, duke përfshirë edhe llojet e mbrojtura në nivelin e Unionit Evropian;
- 7) territore të cilat përfshijnë rrugë dhe pushimore të llojeve migruese;
- 8) territore të cilat kontribuojnë për lidhshmërinë gjenetike të popullacioneve të llojeve të caktuara përkatësisht korridore ekologjike; ose
- 9) territore të cilat në mënyrë tjetër kontribuojnë për mbrojtjen e shumëllojshmërisë biologjike

(3) territoret e rëndësishëm ekologjikë janë pjesë e rrjetit ekologjik.

(4) Zonat të cilat sipas numrit dhe madhësisë së tyre, më së miri përshtaten për mbrojtjen e llojeve të prekura dhe të mbrojtura të shpezëve, të përcaktuara sipas nenit 35 paragrafi (3) të këtij ligji, duke i pasur parasysh llojet e rrezikuara, llojet që janë të ndjeshme në ndryshimet specifike në vendbanimin e tyre, llojet që konsiderohen si të rralla, për shkak të popullatës së vogël ose shpërndarjes së kufizuar lokale dhe llojet tjera të cilat kërkojnë kujdes të veçantë për shkak natyrës specifike të vendbanimit të tyre, do të përcaktohen si zona të mbrojtura të posaçme për shpendë.

(5) Si zona të mbrojtura të posaçme për shpendë do të përcaktohen edhe zonat ku rregullisht paraqiten shpendë migrues që nuk janë përcaktuar në listat nga neni 35 paragrafi (3) të këtij ligji, nëse zonat e këtilla janë të rëndësishme për bërje të çerdhes, ndërrim të puplave ose dimërim të shpendëve migrues ose paraqesin vend për pushim gjatë rrugës gjatë migrimit, me ç'rast do të merren parasysh vendbanimet ujore, mbrojtja e tyre, e veçanërisht vendbanimet ujorë me rëndësi ndërkombëtare.

(6) Vlerësimet për përcaktimin e zona të mbrojtura të veçanta për shpezët, do të bëhen në bazë të lëvizjes dhe ndryshimeve në nivelet e popullatës.

(7) Si zona të veçanta për ruajtjen e vendbanimeve natyrore edhe llojeve të egra të bimëve, kërpudhave dhe shtazëve do të përcaktohen zonat me tipa të vendbanimeve që janë të rrezikuara ose të rëndësishme në nivel të Bashkimit Evropian dhe zonat e vendbanimeve të llojeve që janë të mbrojtura në nivel të Bashkimit Evropian.

(8) Zonat e rëndësishme ekologjike, përcaktohen në kuadër të zonave të mbrojtura me aktin për shpalljen e zonës së mbrojtur, ose me aktin e ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, kur ato ndodhen

jashtë zonës së mbrojtur.

(9) Në zonat e rëndësishme ekologjike nuk lejohet marrja e aktiviteteve që mund të shpien në shkatërrimin e tyre ose dëmtimin e konsiderueshëm ose të përhershëm, si dhe zhdukjen e llojeve dhe/ose vendbanimeve për shkak të të cilave zona identifikohet si e rëndësishme ekologjike.

Zonë e rëndësishme ekologjike për Bashkimin Evropian- Natyra 2000

Neni 52

(1) Zonë e rëndësishme ekologjike për Bashkimin Evropian-Natyrë 2000 është zona që është e rëndësishme për ruajtjen e llojeve të egra të shpendëve dhe llojeve tjera të bimëve dhe shtazëve dhe vendbanimeve të tyre, si dhe tipat e vendbanimeve, që janë shpallur si të rrezikuara dhe/ose të mbrojtura në nivel të Bashkimit Evropian. Në rrjetin ekologjik koherent evropian Natyrë 2000 detyrimisht bëjnë pjesë zonat e mbrojtura në veçanti për shpendët dhe zonat e veçanta për ruajtjen e vendbanimeve natyrore dhe llojet e egra të bimëve, kërpudhave dhe shtazëve.

(2) Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozim të ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, e përcakton propozimin e zonave të rëndësishme ekologjike për Bashkimin Evropian-Natyrë 2000 dhe qëllimet për ruajtjen, mënyrën e menaxhimit të tyre në territorin e Republikës së Maqedonisë, monitorimin dhe rregullat tjera të domosdoshme për mbrojtjen e tyre, në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

(3) Me mënyrën e menaxhimit me zonat e rëndësishme ekologjike për Bashkimin Evropian-Natyrë 2000 të përcaktuara me aktin nga paragrafi (2) i këtij neni, sigurohet ruajtja dhe përmirësimi i karakteristikave të rëndësishme për ruajtjen e gjendjes së volitshme të tipit të vendbanimit ose të llojit të egër.

Rrjeti ekologjik nacional

Neni 53

(1) Për ruajtjen, mirëmbajtjen dhe përtëritjen deri në gjendje të volitshme të ruajtjes së zonave të rëndësishme ekologjike, themelohet rrjeti ekologjik nacional.

(2) Rrjeti ekologjik paraqet sistem të zonave të rëndësishme ekologjike të lidhura në mënyrë të ndërsjellë ose të afërta në aspektin hapësinor, të lidhura me korridoret natyrore ose artificiale, të cilat me shtrirjen e ekuilibruar gjeografike kontribuojnë për mbrojtjen e ekuilibrit natyror dhe biodiversitetit.

(3) Në përbërje të rrjetit ekologjik nacional bëjnë pjesë zonat më të rëndësishme ekologjike, sistemi i korridoreve ekologjike, sistemi i zonave të mbrojtura dhe zonat e propozuara për mbrojtje dhe zonat e rëndësishme ekologjike për Bashkimin Evropian-Natyrë 2000.

(4) Qeveria e Republikës së Maqedonisë, me propozim të ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mbrojtjes së natyrës, e pas mendimit të marrë parapakisht nga Këshilli Nacional për Mbrojtjen e Natyrës e miraton rrjetin ekologjik nacional, si dhe masat për mbrojtje të zonave nga rrjeti ekologjik.

(5) Gjatë përpilimit të dokumenteve të planit për organizimin, rregullimin, shfrytëzimin dhe mbrojtjen e hapësirës në Republikën e Maqedonisë detyrimisht merret parasysh rrjeti ekologjik nacional nga paragrafi (4) i këtij neni.

(6) Rajonet me rëndësi ekologjike për Bashkimin Evropian- Natyrë 2000

nga neni 9 i këtij ligji, do të jenë pjesë e Rrjetit nacional ekologjik nga paragrafi (4) i këtij neni, pas harmonizimit të tyre me Komisionin Evropian.

Vendbanimet pyjore dhe ekosistemet

Neni 54

- (1) Ndalohet ekonomizimi me ekosistemet pyjore në zonat e mbrojtura.
- (2) Ruajtja e biodiversitetit në ekosisteme dhe vendbanime pyjore zbatohet me mbrojtjen e pyjeve në suaza të zonave të mbrojtura, si dhe nëpërmjet planit për menaxhim me zonën e mbrojtur dhe Programin e posaçëm për menaxhim me ekosisteme dhe vendbanime pyjore në zonat e mbrojtura.
- (3) Ruajtja dhe mbrojtja e ekosistemeve dhe vendbanimeve pyjore në zonat e mbrojtura, sigurohet sipas parimeve të zhvillimit të qëndrueshëm, ruajtjes dhe mirëmbajtjes së përbërjes natyrore të llojeve dhe përtëritjes së tyre natyrore, si dhe sigurimit dhe mirëmbajtjes së shërbimeve të ekosistemit dhe të kushteve për gjendjen më të volitshme të ruajtjes së llojeve dhe vendbanimeve.
- (4) Menaxhimi me ekosisteme dhe vendbanime pyjore në suaza të zonave të mbrojtura kryhet në pajtim me Programin për menaxhim me ekosisteme dhe vendbanime pyjore, që është pjese e Planit për menaxhim me zonën e mbrojtur.
- (5) Pyllëzimi në zonat e mbrojtura bëhet me lloje autoktone të drunjve, që e sigurojnë dhe mirëmbajnë përbërjen natyrore të ekosistemit dhe shërbimeve të tij dhe sigurojnë kushte për gjendjen më të volitshme të ruajtjes së llojeve dhe vendbanimeve.
- (6) Pyllëzimi i sipërfaqeve të papyllëzuara bëhet vetëm nëse me këtë nuk rrezikohen llojet e rralla dhe të rrezikuara të vendbanimeve në mënyrën që rregullohet me Planin për menaxhim me zonën e mbrojtur dhe Programin për menaxhim me ekosisteme dhe vendbanime pyjore në zonat e mbrojtura.
- (7) Ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punës nga sfera e mbrojtjes së natyrës, i përcakton përmbajtjen e Programit për menaxhim me ekosisteme dhe vendbanime pyjore në zonat e mbrojtura, mënyrën e miratimit dhe lejimit, mënyrën e realizimit dhe mbikëqyrjes.
- (8) Programi nga paragrafi (7) i këtij neni përpilohet në afat prej dy vjetësh nga dita e shpalljes së zonës së mbrojtur.

Ujërat dhe vendbanimet ujore dhe ekosistemet

Neni 55

- (1) Ujërat dhe vendbanimet ujore, në kuptim të këtij ligji paraqesin pasuri natyrore dhe ruhen në gjendjen e tyre natyrore.
- (2) Vendbanimet ujore inkuadrojnë liqenet, akumulacionet, kënetat, moçalet dhe sipërfaqet tjera të ujit, si dhe burimet, përrrenjtë, lumenjtë dhe rrjedhat tjera të ujit me rrypin bregut i cili nuk është më i vogël se 10 metra nga vija e bregut të përcaktuar gjatë ekzistimit të thatësisë së madhe.

Minimumi biologjik i vendbanimeve ujore

Neni 56

- (1) Për shkak të mbrojtjes së ekzistencës së pasurisë natyrore dhe

ruajtjes së shumëllojshmërisë biologjike dhe viseve në vendbanimet ujore ndalohet pengimi i rrjedhave të ujërave në atë mënyrë që do të sjellë deri te degradimi i vendbanimit, zvogëlimi i sasisë së ujit nën minimumin biologjik, tharrja, mbulimi i burimeve, moçaleve dhe vendbanimeve tjera të ujit.

(2) Minimumi biologjik paraqet sasinë më të vogël të vendbanimeve të ujit sipërfaqësor i cili duhet të sigurohet gjatë tërë vitit, përveç në rastet kur rrjedha natyrore është më e ulët nga minimumi i caktuar biologjik, e cila mundëson mbrojtjen e baraspeshës natyrore të vendbanimeve natyrore të vendbanimeve ujore dhe cilësinë e rrjedhave të ujit që i përcaktojnë karakteristikat e tipeve të viseve dhe nuk e zvogëlojnë gjendjen e parametrave ekologjikë të ujit sipërfaqësor.

(3) Sasia e ujit në vendbanimet ujore nga paragrafi (2) i këtij neni e nevojshme për ekzistimin e ujërave të egra vendbanimi i të cilave është, si edhe për mbrojtjen e shumëllojshmërisë së viseve, përcaktohet sipas metodologjisë së aprovuar në pajtim me Ligjin për ujërat.

Pengimi i ndotjes së vendbanimeve ujore

Neni 57

(1) Për shkak të mbrojtjes së shumëllojshmërisë biologjike dhe atë të viseve në vendbanimet ujore, ndërmerren masa dhe aktivitete për pengimin e ndotjes së vendbanimeve ujore dhe ujërave të cilat derdhen në vendbanimet ujore, në pajtim me dispozitat e këtij ligji ose ligji tjetër.

(2) Organet kompetente të cilat në suazat e fushëveprimit të vet të përcaktuar me ligj, si dhe personat fizikë dhe juridikë të cilët kryejnë veprimtari ekonomike ose veprimtari tjetër, janë të obliguar të sigurojnë pastrimin e ujërave të ndotura komunale dhe industriale të cilat derdhen në vendbanimet ujore.

Ndalimi i ndërtimit të objekteve ose ekonomizimi me pranë bregun e vendbanimeve ujore

Neni 58

Ndalohet ndërtimi i objekteve ose ekonomizimi me pasuritë natyrore pranë burimeve ujore, pranë bregut të rrjedhave natyrore, pranë bregut të liqeneve natyrorë ose artificialë, si dhe larja e rrafshinave vërshuara të rrjedhave të ujit, përveç nëse kjo nuk është rregulluar me ligj ose rregull tjetër ose është përcaktuar në dokumentacionin planor.

Kufizimi i peshkimit ose përdorimi tjetër i vendbanimeve ujore

Neni 59

Për shkak të mbrojtjes të llojeve të caktuara të mbrojtura në mënyrë rigorozë ose tipeve të vendbanimeve ujore, ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, pas sigurimit të pëlqimit paraprak nga ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i peshkimit përkohësisht ose përherë mund t'i kufizojë për peshkim ose përdorim tjetër, pjesët e vendbanimeve ujore.

Vendbanimet dhe ekosistemet e kullotave

Neni 60

(1) Për shkak të mbrojtjes së shumëllojshmërisë biologjike dhe viseve me kullota dhe sipërfaqeve me bar ekonomizohet përmes shfrytëzimit të tyre

në mënyrë tradicionale.

(2) Mënyrën e shfrytëzimit dhe mbrojtjes së tipeve të vendbanimeve të rëndësishme ose të rrezikuar të kullotave, e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës në pajtim me ministrin i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i bujqësisë dhe pylltarisë.

Vendbanimet kufitare dhe ekosistemet

Neni 61

(1) Për shkak të mbrojtjes së shumëllojshmërisë biologjike dhe viseve të sipërfaqeve punuese mbrohen vendbanimet e rëndësishme kufitare në mënyrë të përcaktuar me këtë ligj.

(2) Gjatë arondacionit duhet të mbrohen vendbanimet ekzistuese ose të krijohen vendbanime të reja nga paragrafi (1) i këtij neni, të planifikohet renditja dhe madhësia e tyre në mënyrë me të cilën sigurohen vlerat e rëndësishme të vendbanimeve për shumëllojshmërinë biologjike dhe të viseve.

Vendbanimet e larta malore dhe ekosistemet

Neni 62

(1) Për shkak të mbrojtjes së shumëllojshmërisë biologjike dhe viseve të vendbanimeve malore dhe ekosistemeve, ndalohet çfarëdo aktiviteti antropogjen përveç atij të lidhur me blegtorinë tradicionale, si dhe ekoturizëm në pajtim me principet e zhvillimit të qëndrueshëm.

(2) Ndalohet ndërtimi i objekteve, përveç atyre të cilat janë të nevojshme për zhvillim të turizmit në kuadër të zonës zhvillimore turistike, zbatimin e blegtorisë tradicionale, pengesë ose gropim i kanaleve të prurjes ose përimin të ujit si dhe introduksioni i llojeve alohtone të/në liqenet e larta malore glaciale.

(3) Ndalohet eksploatimi i shkëmbinjve dhe mineraleve nga shkëmbinjtë e vendbanimeve të larta malore.

Vendbanimet dhe ekosistemet në territorin urban

Neni 63

Për shkak të mbrojtjes së shumëllojshmërisë biologjike dhe të viseve të territorit urban, me përpunimin e planeve urbanistike, varësisht nga lloji i planit, sigurohet lidhshmëri ndërmjet tipeve të njëjta të vendbanimeve, mbrojtja e atyre ekzistuese dhe krijimi i sipërfaqeve të gjelbërta, drunjve, rrjedhave të ujërave dhe trupave ujorë stagnantë, si dhe vendbanime tjera, me dhënien e përparësisë llojeve autoktone dhe vendbanimeve.

Vendbanimet dhe ekosistemet në objektet speleologjike

Neni 64

(1) Objektet speleologjike të cilat paraqesin vendbanime të llojeve endemike mund të fitojnë status të trashëgimisë natyrore.

II.3. TERRITORET E MBROJTURA

Sistemi i territoreve të mbrojtura

Neni 65

- (1) Sistemi i zonave të mbrojtura përbëhet prej zonave të mbrojtura dhe zonave të propozuara për mbrojtje.
- (2) Sistemi i zonave të mbrojtura vendoset për mbrojtjen e biodiversitetit në suaza të vendbanimeve natyrore, proceseve që ndodhin në natyrë, si dhe karakteristikave abiotike dhe shumëllojshmërisë së rajonit.
- (3) Me shpalljen e zonës si të mbrojtur ajo e merr statusin e trashëgimisë natyrore.

II.3.1. KATEGORITË E TERRITOREVE TË MBROJTURA

Kategorizimi i territoreve të mbrojtura

Neni 66

- (1) Kategoritë e zonave të mbrojtura, sipas këtij ligji janë:
- 1) Kategoria I:
    - I- a - rezervat rreptësisht natyror dhe
    - I- b - zonë e virgjër;
  - 2) kategoria II - park nacional;
  - 3) kategoria III - monument natyror;
  - 4) kategoria IV- park natyror;
  - 5) kategoria V- rajon i mbrojtur dhe
  - 6) kategoria VI - zonë për më shumë dedikime.
- (2) Territoret e mbrojtura nga paragrafi (1) i këtij neni përfshijnë vendbanime natyrore, ekosisteme, formacione gjeologjike dhe fizike-gjeografike të cilat janë karakteristike në territorin e Republikës së Maqedonisë.
- (3) Me shpalljen e territoreve të reja të mbrojtura para se gjithash, duhet të vendoset mbulesë reprezentative e tipave të vendbanimeve dhe ekosistemeve të cilat ekzistojnë në territorin e Republikës së Maqedonisë.
- (4) Përmendoret e kulturës në suazat e territoreve të mbrojtura gëzojnë mbrojtje adekuate të statusit të tyre në pajtim me ligjin.

Ndërlidhja tejkuftare e territoreve të mbrojtura

Neni 67

- (1) Kategoritë e territoreve të mbrojtura nga neni 66 i këtij neni, mund të lidhen përtej kufirit me territore të mbrojtura në territoret e shteteve fqinje të Republikës së Maqedonisë.
- (2) Planet për menaxhim me territoret e mbrojtura nga paragrafi (1) i këtij neni i miratojnë me marrëveshje subjektet kompetente për menaxhimin me territoret e mbrojtura të të dy shteteve.

II.3.1.1. KATEGORIA I - REZERVAT RREPTËSISHT NATYROR DHE ZONË E VIRGJËR

Kategoria Ia - rezervat rreptësisht natyror

Neni 68

- (1) Rezervat rigoroz natyror është territori i cili për shkak të ekosistemeve të tyre të rëndësishëm ose karakteristike, gjeologjike ose karakteristikave fizike-gjeografike dhe/ose llojeve fiton statusin e trashëgimisë natyrore,

në radhë të parë për shkak të zbatimit të gjurmimeve shkencore ose monitorimit të mbrojtjes.

(2) Shtrirja e territorit në të cilin shtrihet rezervati rigoroz natyror siguron integritetin dhe realizimin e qëllimeve për shkak të të cilëve ka fituar statusin e trashëgimisë natyrore.

(3) Ruajtja e shumëllojshmërisë biologjike në suazat e rezervatit rigoroz natyror arrihet përmes mbrojtjes pa ndonjë ndikim të vetëdijshëm ndaj proceseve natyrore në vendbanimet ose popullacionet e llojeve.

Plani për menaxhimin e rezervatit rigoroz natyror

Neni 69

Subjekti i ngarkuar për menaxhim me rezervat natyrore rigoroz përpilon plan për menaxhim me rezervatin natyror rigoroz.

Mënyra e menaxhimit me rezervatin rigoroz natyror

Neni 70

Me rezervatin rigoroz natyror udhëhiqet në mënyrë me të cilën sigurohet:

- 1) mbrojtja e vendbanimeve, ekosistemeve dhe llojeve në gjendje natyrore;
- 2) mirëmbajtja e resurseve gjenetike në gjendje dinamike dhe evolutive;
- 3) mirëmbajtja e proceseve të vendosura ekologjike natyrore;
- 4) mbrojtja e karakteristikave strukturore të viseve;
- 5) mbrojtja e natyrës autentike për shkak të studimeve shkencore, monitoringut ose qëllimeve arsimore;
- 6) zvogëlimi i çrregullimeve në natyrë përmes planifikimit të kujdesshëm dhe zbatimit të hulumtimeve shkencore dhe aktiviteteve tjera të lejuara;
- 7) përkufizimi i qasjes së publikut.

Aktivite të ndaluara në rezervatin rigoroz natyror

Neni 71

(1) Ndalohet në rezervatin rigoroz natyror ndërmarrja e aktiviteteve tjera, përveç:

- 1) mbrojtjes dhe kontrollit në rezervatin rigoroz natyror;
- 2) vizitave studiuese në funksion të realizimit të studimit shkencor.
- 3) lëvizjes së njerëzve nëpërmjet rrugicave dhe në vendet e përcaktuara në kuadër të zonës të caktuara për qëllime arsimore;
- 4) grumbullimit të farës dhe materialit të farës, bimëve të egra, kërpudhave dhe kafshëve për shkak të studimeve shkencore, si dhe për shkak të përtëritjes së popullacioneve në territor tjetër, në mënyrë dhe në periudhë të cilat nuk do të shkaktojnë çrregullimin e ekosistemit.

(2) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, jep leje për realizimin e aktiviteteve nga paragrafi (1), pikat 2, 3 dhe 4 nga ky nen.

(3) Formën dhe përmbajtjen e formularit të lejes për realizimin e aktiviteteve nga paragrafi (1) pikat 2, 3 dhe 4 të këtij neni, i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

Kategoria I-b - zona e virgjër

Neni 71-a

(1) Zona e virgjër zakonisht është zonë e madhe e pandryshuar ose pak e ndryshuar, që i ka mbajtur karakteristikat e veta natyrore, ku nuk ka urbanizim të përhershëm ose të rëndësishëm, ndërsa shpallet për mbrojtje

afatgjate të integriteti ekologjik të karakteristikave natyrore të zonës dhe mundësinë që gjeneratat e ardhshme ta gëzojnë dobinë e ekzistimit të zonës së atillë.

(2) Në zonën e virgjër sigurohen integriteti dhe realizimi i qëllimeve, për të cilat zona është shpallur.

(3) Zona e virgjër mund të shpallet si zonë e pavarur e mbrojtur, ose si pjesë e zonës tjetër të mbrojtur e kategorisë së njëjtë ose më të ulët.

(4) Në rastin kur zona e virgjër shpallet si pjesë nga zona tjetër e mbrojtur e kategorisë më të ulët, menaxhimi dhe mbrojtja e zonës do të kryhet në pajtim me dispozitat e këtij ligji, që kanë të bëjnë me mbrojtjen dhe menaxhimin me zonën e virgjër.

Plani për menaxhim me zonën e virgjër

Neni 71-b

Subjekti i ngarkuar për menaxhim me zonën e pashkelur përpilon plan për menaxhim me zonën e pashkelur.

Mënyra e menaxhimit me zonën e virgjër

Neni 71-v

Me zonën e virgjër menaxhohet në mënyrë, me të cilën sigurohet:

- 1) ruajtja e vendbanimeve, ekosistemeve dhe llojeve në gjendje natyrore;
- 2) mirëmbajtja e resurseve gjenetike në gjendje dinamike dhe evolutive;
- 3) mirëmbajtja e proceseve ekologjike të vendosura në mënyrë natyrore;
- 4) mbrojtja e karakteristikave strukturore të rajonit;
- 5) qasja e kufizuar dhe e rregullt e publikut;
- 6) mbajtja e mënyrës së jetës së popullatës lokale, në madhësinë dhe shpërndarjen e tyre, që bazohet në shfrytëzimin e qëndrueshëm të natyrës dhe
- 7) realizimi i aktiviteteve edukativo-arsimore dhe hulumtuese-shkencore, pa pasur gjatë kësaj ndikim në karakteristikat natyrore në zonën e virgjër.

Aktivitetet e ndaluara në zonën e virgjër

Neni 71-g

(1) Ndalohet në zonën e virgjër ndërmarrja e aktiviteteve tjera, përveç:

- 1) mbrojtjes dhe kontrollit në zonën e virgjër;
- 2) vizitave për studim në funksionin e realizimit të hulumtimeve shkencore dhe lëvizjes së njerëzve nëpër shtigjet e caktuara, përkatësisht lokacionet e caktuara për qëllime hulumtuese-shkencore;
- 3) ndërveprimit të popullatës lokale me natyrën në kuadër të zonës së mbrojtur dhe shfrytëzimit në përmasa të lejuara të fryteve të natyrës dhe
- 4) mbledhjes së farave dhe materialit faror, bimëve të egra, kërpudhave dhe kafshëve për hulumtime shkencore, si dhe për përtëritjen e popullatave të zonës tjetër, në mënyrën dhe në periudhën që nuk do të shkaktojnë prishjen e ekosistemit, si dhe për shfrytëzimin gjatë ndërveprimit të popullatës lokale me natyrën.

(2) Ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, jep leje për realizimin e aktiviteteve nga paragrafi (1) pikat 2 dhe 4 të këtij neni.

(3) Formën dhe përmbajtjen e formularit të lejes për realizimin e aktiviteteve nga paragrafi (1) pikat 2 dhe 4 të këtij neni i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

II.3.1.2. PARKU NACIONAL

Kategoria II - parku nacional

Neni 72

(1) Parku nacional është hapësirë e zonës natyrore në tokë ose ujë, që përfshin një ose më shumë ekosisteme të ruajtura ose të ndryshuara në mënyrë të pakonsiderueshme, me vlera të veçanta të shumëfishta natyrore, që përcaktohet për mbrojtjen e proceseve ekologjike si dhe të llojeve dhe karakteristikave komplementare të ekosistemeve të zonës.

(2) Shpallja dhe mbrojtja e parkut nacional, siguron bazë për ruajtjen e pasurisë burimore, natyrore dhe kulturore.

(3) Parku nacional ka dedikim ekologjik, shkencorhulumtues, kulturor, edukativo-arsimor dhe rekreativoturistik.

Plani për menaxhim me parkun nacional

Neni 73

(1) Institucioni publik-Parku nacional miraton plan për menaxhim me parkun nacional, me pëlqimin paraprak nga organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(2) Në planin për menaxhim me parkun nacional janë përcaktuar masa dhe aktivitete të veçanta për mbrojtjen e vlerave karakteristike natyrore dhe gjendjes burimore në të cilën ato gjenden, për shkak të së cilave fitojnë statusin e trashëgimisë natyrore, si dhe pjesa që ka të bëjë me planifikimin dhe menaxhimin e hapësirës së parkut nacional.

Mënyra e menaxhimit me parkun nacional

Neni 74

Me parkun nacional udhëhiqet në mënyrë integrale në tërë territorin në atë mënyrë me të cilën sigurohet:

- 1) mbrojtja e territoreve natyrore me rëndësi nacionale dhe ndërkombëtare të rëndësisë kulturore, shkencore, edukative-arsimore, turistike-rekreative;
- 2) stabiliteti i proceseve ekologjike dhe shumëllojshmërisë përmes mbrojtjes së përhershme të regjioneve reprezentative fiziko-gjeografike, biocenoze, resurseve dhe llojeve gjenetike në gjendje autentike;
- 3) krijimi i kushteve për zhvillimin e turizmit në pajtim me parimin e zhvillimit të qëndrueshëm;
- 4) realizimi i qëllimeve kulturore, shkencore dhe rekreative, e cila njëkohësisht e ruan gjendjen natyrore të territorit.

Aktivitetet e ndaluara në parkun nacional

Neni 75

(1) Ndalohet realizimi i aktiviteteve me të cilat rrezikohet zhvillimi burimor i natyrës në parkun nacional, si dhe ndezja e zjarrit në territorin e parkut nacional, përveç në vende të veçanta të definuara me planin për menaxhimin e parkut nacional.

(2) Në parkun nacional mund të kryhen veprimtari turistike-rekreative, si dhe shfrytëzimi i qëndrueshëm i resurseve natyrore në mënyrë që nuk do ta rrezikojë ekzistimin e llojeve dhe baraspeshën natyrore të tyre, në pajtim me këtë ligj.

II.3.1.3. PËRMENDORE E NATYRËS

Kategoria III - monumenti natyror

Neni 76

(1) Përmendore e natyrës është pjesë e natyrës me një e më shumë karakteristika natyrore dhe specifike, të rrezikuara ose shenja të rralla, cilësi ose forma dhe ka funksion dhe vlerë të veçantë shkencore, kulturore, edukative-arsimor, shpirtërore, estetike dhe/ose turistike.

(2) Përmendore të natyrës janë: liqenet, lumenjtë, grykat, ujëvaret, shpellat, formacionet e shkëmbinjve, profilet gjeologjike, mineralet dhe kristalet, fosilet, drunjtë e rrallë ose autoktonë dhe kaçubat, të cilat veçohen me vjetërsi të madhe dhe karakteristika specifike habituale, si dhe territore të vogla të kufizuara të bashkësive të kafshëve të rralla endemike ose të bimëve të rëndësishme sipas vlerës së tyre shkencore.

(3) Në përmendoret e natyrës dhe në afërsinë e tyre të drejtpërdrejtë nuk lejohen aktivitete të cilat i rrezikojnë shenjat dhe vlerat e tyre, për shkak të së cilave janë shpallur përmendore të natyrës.

Plani për menaxhimin me përmendoren e natyrës

Neni 77

(1) Subjekti i cili në pajtim me aktin për shpallje është i detyruar për menaxhim me përmendoren e natyrës, miraton plan për menaxhim me përmendoren në të cilën janë përcaktuar masat dhe aktivitetet për mbrojtje.

(2) Masat dhe aktivitetet për mbrojtjen e përmendoreve të natyrës, formën dhe përmbajtjen e formularit të lejes për realizimin e masave dhe aktiviteteve të veçanta për mbrojtje dhe përtëritjen e përmendores, e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(3) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës lidhur me aktin nga paragrafi (2) të këtij neni jep leje për realizimin e masave dhe aktiviteteve të veçanta për mbrojtje dhe përtëritje të përmendores së natyrës.

Mënyra e menaxhimit me përmendoren e natyrës

Neni 78

Me përmendoren e natyrës udhëhiqet në mënyrë me të cilën sigurohet:

- 1) ruajtja dhe mbrojtja e përhershme e karakteristikave natyrore dhe shenjave specifike, të rrezikuara ose vetive dhe formave të rralla;
- 2) kushtet për zbatimin e gjurmimeve profesionale dhe aktivitetet edukative-arsimore të lidhura me karakteristikat e tyre natyrore;
- 3) pengimi i aktiviteteve të cilat ndikojnë negativisht ndaj karakteristikave të tyre natyrore.

II.3.1.4. PARKU I NATYRËS

Kategoria IV - parku natyror

Neni 79

(1) Parku i natyrës është territor i cili posedon një ose më tepër burime, komponente të rralla dhe karakteristike të natyrës (lloje bimore, të kërpudhave dhe llojeve dhe bashkësive të kafshëve, forma reljefe, vlera

hidrologjike etj.).

(2) Parku i natyrës mund të jetë botanik, zoologjik, gjeologjik, gjeomorfologjik dhe hidrologjik.

Plani për menaxhim me parkun e natyrës

Neni 80

Për menaxhim me parkun e natyrës, subjekti i cili në pajtim me aktin e shpalljes është i detyruar për menaxhim me përmendoren e natyrës, harton plan për menaxhim me parkun e natyrës.

Mënyra e menaxhimit me parkun e natyrës

Neni 81

Me parkun e natyrës udhëhiqet në mënyrë me të cilën sigurohet:

- 1) ruajtja e kushteve të nevojshme për mbrojtje të llojeve të rëndësishme, popullacioneve dhe bashkësive ose karakteristikat fizike-gjeografike;
- 2) realizimi i lehtësuar i gjurmimeve shkencore dhe përcjellja e gjendjeve si aktivitete primare të lidhura me shfrytëzimin e qëndrueshëm të resurseve;
- 3) caktimi i vendeve të veçanta në suazat e parkut të natyrës për shkak të realizimit të aktiviteteve edukative-arsimore për karakteristikat e territorit dhe menaxhim me llojet e egra;
- 4) eliminimi dhe pengimi i eksploatimit dhe degradimi i natyrës në territorin e shpallur për park të natyrës;

Aktivitete të ndaluara në parkun e natyrës

Neni 82

Ndalohet ndërmarrja e aktiviteteve të shfrytëzimit joadekuat të tokës në parkun e natyrës, si dhe aktiviteteve me karakter dhe intensitet joadekuat, të cilat mund t'i çrregullojnë cilësitë për shkak të së cilave territori shpallet për park të natyrës.

Masa dhe aktivitete për mbrojtjen e parkut të natyrës

Neni 83

(1) Subjekti i obliguar për kryerjen e punëve të menaxhimit, në pajtim me aktin e shpalljes, në suazat e planit për menaxhim me parkun e natyrës, përcakton masa dhe aktivitete për mbrojtjen e llojeve të rëndësishme, popullacioneve dhe bashkësive ose karakteristikave për shkak të së cilave territori fiton status të trashëgimisë natyrore.

(2) Masat dhe aktivitetet nga paragrafi (1) të këtij neni i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

II.3.1.5. VISI I MBROJTUR

Kategoria V - rajoni i mbrojtur

Neni 84

(1) Rajon i mbrojtur është zona ku ndërveprimi i njerëzve me natyrën, me kalimin e kohës ka krijuar rajon me vlera të konsiderueshme ekologjike, biologjike, kulturore dhe vlera tjera, veçanti gjeografike dhe ka rëndësi rekreative, historike dhe shkencore.

(2) Mbrojtja e visit do të bëhet përmes ndërmarrjes së aktiviteteve për

ruajtjen dhe mirëmbajtjen e veçorive të rëndësishme ose karakteristike të visit të dala nga konfiguracioni i tij natyror dhe/ose nga tipi i aktivitetit njerëzor.

Plani për menaxhim me visin e mbrojtur

Neni 85

Për menaxhim me visin e mbrojtur, subjekti i cili në pajtim me aktin për shpallje është i obliguar për kryerjen e punëve të menaxhimit harton plan për menaxhim me visin e mbrojtur.

Mënyra e menaxhimit me visin e mbrojtur

Neni 86

Me visin e mbrojtur udhëhiqet në atë mënyrë me të cilën sigurohet:

- 1) ruajtja e interaksionit harmonik të natyrës dhe kulturës nëpërmjet mbrojtjes së visit dhe vazhdimit të mënyrës tradicionale për shfrytëzimin e tokës, ndërtimit dhe manifestimeve shoqërore dhe kulturore;
- 2) përkrahja e mënyrës së jetës dhe aktiviteteve ekonomike të cilat janë të harmonizuara me natyrën dhe mbrojtja e bashkësive në bazë sociale dhe kulturore të cilat jetojnë në atë territor;
- 3) ruajtja e shumëllojshmërisë së visit dhe vendbanimeve, si dhe e llojeve dhe ekosistemeve;
- 4) pengimi i aktiviteteve për shfrytëzimin e tokës e cila nuk përputhet për mbrojtje sipas vëllimit, intensitetit ose karakterit të saj;
- 5) organizimi i vizitave publike, aktiviteteve turistike-rekreative, si dhe aktivitete edukative-arsimore dhe shkencore-hulumtuese në pajtim me shkallën e mbrojtjes, e në lidhje me karakteristikat ekzistuese të territorit.

Mbrojtja e territoreve të mbrojtura nga kategoritë tjera në visin e mbrojtur

Neni 87

Territoret e mbrojtura nga kategoritë tjera të cilat gjenden në kuadër të territorit të shpallur për vis të mbrojtur gëzojnë mbrojtje në pajtim me kategorinë për të cilën janë shpallur.

II.3.1.6. TERRITOR SHUMËDEDIKUES

Kategoria VI - zonë për më shumë dedikime

Neni 88

(1) Territori shumëdedikues është territori i cili zakonisht shtrihet në territor relativisht të madh në tokë dhe/ose ujë, që është i pasur me ujë, pyje ose livadhe dhe mund të shfrytëzohet për gjueti, peshkim ose turizëm, ose për shumimin e kafshëve të egra.

(2) Me përjashtim nga paragrafi (1) të këtij neni, territori shumëdedikues si territor i mbrojtur në kuptim të këtij ligji është territori ipasur me ujë, pyje dhe livadhe, e që ka rëndësi të madhe për nevojat e mbrojtjes.

(3) Territori i shumëdedikuar mund të jetë i ndryshuar në aspektin antropogjenik si dhe të përfshijë vendbanime.

(4) Territori shumëdedikues nuk është e domosdoshme të përfshijë territore të rëndësishme ekologjike ose vlera tjera me interes nacional.

Vendosja e territorit të shumëdedikuar

Neni 89

(1) Territori shumëdedikues vendoset në pajtim me nevojat e mbrojtjes së natyrës dhe zbatimit të aktiviteteve ekonomike dhe shfrytëzimin e pasurisë natyrore, veçanërisht për shkak të sigurimit të tërësisë të rrjetit ekologjik, si korridor ekologjik.

(2) Me qëllim të sigurimit të shfrytëzimit të përhershëm dhe të qëndrueshëm të pasurisë natyrore, në suazat e territorit shumëdedikues, mund të lejohet mbrojtja dhe ndarja në zona në masë të kuptueshme.

(3) Realizimi i aktiviteteve të mbrojtjes në territorin shumëdedikues nga neni 88, paragrafi (2) i këtij ligji bëhet në mënyrë e cila siguron mbrojtjen e natyrës, realizimin e aktiviteteve ekonomike dhe shfrytëzimin e pasurisë natyrore.

Plani për menaxhim me territorin shumëdedikues

Neni 90

Për menaxhim me territorin shumëdedikues, plan për menaxhim me territorin shumëdedikues përgatit subjekti i cili në pajtim me aktin për shpallje është i obliguar për kryerjen e punëve të menaxhimit.

II 3.1.6-A. RARITETET NATYRORE

Shpallja e rariteteve natyrore

Neni 90-a

(1) Për shkak të rëndësive të tyre shkencore, estetike, shëndetësore dhe rëndësive tjera, funksionit kulturor, edukativo-arsimor dhe rekreativo-turistik, pjesë të natyrës janë nën mbrojtjen e veçantë të shtetit si raritete natyrore.

(2) Si raritete natyrore mund të shpallen: lloje të caktuara të rralla bimore dhe shtazore të rrezikuara dhe endemike, pjesët dhe bashkësitë e tyre, format e relievit, profilet gjeologjike, objektet paleontologjike dhe speleologjike.

(3) Lloje të rralla të bimëve dhe shtazëve, të rrezikuara dhe endemike, ose pjesët dhe bashkësitë e tyre, janë ato të cilave u është rrezikuar ekzistenca për shkaqe natyrore dhe aktivitetit njerëzor, ose janë të rralla për shkak të përhapjes të tyre.

(4) Format e relievit, profilet gjeologjike, objektet paleontologjike dhe speleologjike, mund të shpallen si raritet natyror, nëse sipërfaqja e tyre është më e vogël se 100 hektarë.

Mbrojtja dhe menaxhimi me raritetin natyror

Neni 90-b

Për mbrojtjen e rariteteve natyrore, organi i administratës shtetërore kompetente për kryerjen e punëve në sferën e mbrojtjes së natyrës, në aktin për shpalljen e raritetit natyror, e përcakton mënyrën e mbrojtjes dhe menaxhimit të raritetit natyror.

II.3.1.7. FITIMI I STATUSIT NDËRKOMBËTAR TË MBROJTJES

Fitimi i statusit ndërkombëtar të mbrojtjes

Neni 91

(1) Territori ose rariteti natyror i mbrojtur mund të jetë i dedikuar për fitimin e statusit të pranuar ndërkombëtar të trashëgimisë natyrore në pajtim me marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë.

(2) Vendimin për nominim në kuptim të paragrafit (1) të këtij neni e merr Qeveria e Republikës së Qeverisë, me propozimin e ministrit i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, pas sigurimit të mendimit paraprak nga Këshilli nacional për mbrojtjen e natyrës.

II.3.2. PROCEDURA PËR SHPALLJEN E TERRITORIT TË MBROJTUR

Mënyra e shpalljes së territorit të mbrojtur

Neni 92

(1) Rezervatet rreptësisht natyrore, zonat e virgjëra, parqet nacionale, monumentet natyrore dhe parqet natyrore, shpallen si zona të mbrojtura me ligj.

(2) Rajonet e mbrojtura dhe zonat me më shumë dedikime si zona të mbrojtura, i shpall Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

(3) Raritetet natyrore i shpall ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(4) Me shpalljen e zonës së mbrojtur gjegjësisht raritetit natyror, i njëjti e merr statusin e trashëgimisë natyrore.

(5) Për përcaktimin e gjendjes reale dhe sigurimin e bazës profesionale për përpilimin e aktit për shpalljen e zonës së mbrojtur, përpilohet Studim për valorizim ose revalorizim të zonës së mbrojtur.

(6) Përmbajtjen e studimit e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetëror kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(7) Akti për shpalljen e zonës së mbrojtur, gjegjësisht raritetit natyror i përmban: emrin e zonës së mbrojtur ose raritetit natyror, kategorinë e mbrojtjes së zonës së mbrojtur, karakteristikat gjeografike dhe veçoritë tjera themelore, pasqyrë hartografike me kufijtë e zonës së mbrojtur dhe kufijtë e zonave nga neni 93 i këtij ligji, që ekzistojnë në suaza të zonës së mbrojtur., tipat e zonave në rajonin e mbrojtur, regjimin e mbrojtjes, subjektin i cili do të menaxhojë dhe çështje tjera të përcaktuara me aktin e shpalljes.

2

(8) Nëse humben shënimet për shkak të së cilës është shpallur rajon i mbrojtur gjegjësisht rariteti natyror, organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale në sferën e mbrojtjes së natyrës është i detyruar të ngritë procedurë për ndërprerjen e mbrojtjes.

(9) Ndërprerja e mbrojtjes bëhet në të njëjtën mënyrë dhe në procedurë ashtu si është miratuar akti për shpalljen e mbrojtjes.

(10) Akti i shpalljes dhe akti i ndërprerjes së mbrojtjes i dorëzohen organit kompetent për shkak të shënimit në librat për tokat

Zonimi i territorit të mbrojtur

Neni 93

(1) Me aktin për shpalljen e zonës së mbrojtur nga neni 92 i këtij ligji, e për nevojat e kryerjes së veprimtarisë së mbrojtjes dhe menaxhimit, mund të themelohen veçanërisht zonat në vijim:

1. zona për mbrojtje rigoroze;
2. zona për menaxhim aktive;
3. zona për shfrytëzim të qëndrueshëm;
4. rrypi mbrojtës.

(2) Me aktin e proklamimit të raritetit natyror nga neni 92 i këtij ligji, e për nevojat e kryerjes së veprimtarisë së mbrojtjes dhe menaxhimit me raritetin natyror, mundet sipas nevojës të themelohen zonat nga paragrafi (1) i këtij neni, dhe veçanërisht brezi mbrojtës rreth raritetit natyror.

(3) Aktivitetet dhe veprimtaritë që mund të kryhen në zonat që janë themeluar sipas paragrafëve (1) dhe (2) të këtij neni, përcaktohen me aktin e shpalljes së zonës së mbrojtur dhe raritetit natyror nga neni 92 i këtij ligji dhe planin për menaxhim me zonën e mbrojtur dhe raritetin natyror.

Paraqitja e propozimit për shpalljen e territorit të mbrojtur

Neni 94

(1) Propozim për shpalljen e rezervatit natyror rigoroz, zonës së pashkelur, parkut nacional, monumentit natyror, parkut natyror, rajonit të mbrojtur, zonës me më shumë dedikime dhe raritetit natyror mund të japin organet e administratës shtetërore, këshilli komunal, këshilli i komunave të Qytetit të Shkupit dhe këshilli i Qytetit të Shkupit, në zonën e të cilës gjenden ato, si dhe institucionet tjera shkencore, organet tjera, organizatat, institucionet dhe shoqatat e qytetarëve.

(2) Propozimi për shpalljen e parkut të natyrës, visit të mbrojtur, territorit shumë dedikues për territor të mbrojtur raritetin natyror, përveç propozuesve të autorizuar nga paragrafi (1) i këtij neni, mund të japin edhe personat fizikë dhe juridikë.

(3) Propozimet nga paragrafi (1) dhe (2) të këtij neni i paraqiten organit të drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës edhe përpos tjerash përmbajnë: bazë për paraqitjen e propozimit, sqarimit kartografik, si dhe studimit profesional për valorizimin ose revalorizimin e zonës.

(4) Me përjashtim të paragrafit (3) të këtij neni për raritet natyror propozimet nga paragrafët (1) dhe (2) përmbajnë bazë për parashtrimin e propozimit, paraqitje hartografike kur është e mundur edhe elaborat për valorizim ose rivalorizim të raritetit natyror i cili në veçanti përmban përshtetshmëri të raritetit natyror, përshtetshmëri të vlerës së raritetit natyror për të cilin propozohet mbrojtja e raritetit natyror, si dhe propozim të masave për mbrojtjen dhe përparimin e raritetit natyror.

Pranueshmëria e propozimit për shpalljen e territorit të mbrojtur

Neni 95

(1) Organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës pas shqyrtimit të propozimit për shpalljen e territorit të mbrojtur dhe mendimit të Këshillit nacional për mbrojtjen e natyrës, i propozon Qeverisë së Republikës së Maqedonisë marrjen e vendimit për pranueshmërinë e propozimit dhe për procedurën e mëtejme për shpalljen e territorit të mbrojtur.

(2) Organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës pas vendimit të Qeverisë së Republikës të Maqedonisë zbaton diskutim publik për propozimin.

(3) Debati publik realizohet në zonën e komunës në territorin e së cilës gjendet zona e mbrojtur.

(4) Pjesëmarrësit në debatin publik, në afat prej dhjetë ditëve të punës pas mbajtjes së debatit publik, mund t'i dorëzojnë vërejtjet e tyre për propozimin për shpalljen e zonës së mbrojtur, në organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(5) Për debatin e realizuar publik përpilohet raport.

Vendosja për propozimin definitiv për shpalljen e territorit të mbrojtur

Neni 96

(1) Pas mbarimit të diskutimit publik për propozimin, organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës e harton propozimin definitiv për shpalljen e territorit të mbrojtur dhe ia dërgon Qeverisë së Republikës së Maqedonisë.

(2) Propozimi definitiv për shpallje të territorit të mbrojtur, veçanërisht përmban raport nga diskutimi i përfunduar publik dhe akt për shpalljen për territor të mbrojtur.

(3) Qeveria e Republikës së Maqedonisë e shqyrton dhe e miraton propozimin për shpalljen e territorit të mbrojtur dhe vendos për shpalljen përkatësisht për vendosjen e mëtejme për propozimin.

Mbrojtja e përkohshme

Neni 97

(1) Pjesët e natyrës për të cilat mbahet procedurë për shpalljen e tyre për territor të mbrojtur, vihen në mbrojtje të përkohshme.

(2) Vendim për mbrojtjen e përkohshme të pjesëve të natyrës nga paragrafi 1 të këtij neni merr ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës

(3) Mbrojtja e përkohshme zgjat një vit nga dita kur është marrë vendimi nga paragrafi (2) i këtij neni, ose më së voni deri në sjelljen e aktit për shpalljen e territorit të mbrojtur.

II.3.3. PLANET PËR MENAXHIM ME TERRITORET E MBROJTURA

Miratimi i planeve për menaxhim me territoret e mbrojtura

Neni 98

(1) Për shkak të realizimit të mbrojtjes së territoreve të mbrojtura, subjektet kompetentë për kryerjen e aktiviteteve të menaxhimit dhe mbrojtjes miratojnë plane për menaxhim dhe programe vjetore për mbrojtjen e natyrës.

(2) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, e përcakton përmbajtjen e

planeve për menaxhim me territoret e mbrojtura dhe programet vjetore për mbrojtjen e natyrës.

(3) Planet për menaxhim me territoret e mbrojtura duhet të jenë në pajtim me Planin hapësinor të Republikës së Maqedonisë dhe dispozitat e këtij ligji dhe i përmbajnë të gjitha masat dhe aktivitetet e përcaktuara për mbrojtjen e natyrës, e veçanërisht:

- 1) përgatitjen e kontrollit të territorit të mbrojtur dhe territoret e rëndësishëm ekologjikë në të, me karakteristikat e tyre dhe vlerësimin e gjendjes;
- 2) masat mbrojtëse dhe kahjet zhvilluese për territorin e mbrojtur dhe territoret e rëndësishëm ekologjikë;
- 3) masat për mbrojtjen e shumëllojshmërisë biologjike, veçanërisht masat për mbrojtjen e vendbanimeve natyrore;
- 4) Masa për menaxhim me ekosisteme dhe vendbanime pyjore në zonat e mbrojtura;
- 5) masa për menaxhim me hapësirën;
- 6) masat për mbrojtjen e viseve karakteristike;
- 7) përcaktimin e sistemit të masave dhe aktivitetëve për mbrojtje nga zjarre dhe katastrofave tjera natyrore;
- 8) përgatitjen e treguesve kartografikë të vendbanimeve natyrore.

(4) Planet për menaxhim me territoret e mbrojtura nga paragrafi 1 i këtij neni i miraton subjekti i obliguar për kryerjen e punëve të menaxhimit dhe mbrojtjes, në pajtim me aktin për shpalljen, pas sigurimit të pëlqimit paraprak nga organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(5) Deri në miratimin e planit për menaxhim, subjekti i cili menaxhon me zonën e mbrojtur, përpilon program vjetor për mbrojtjen e natyrës në afat prej tre muajsh nga dita e shpalljes së zonës si të mbrojtur.

(6) Programi vjetor për mbrojtjen e natyrës miratohet pas pëlqimit të marrë paraprakisht nga organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(7) Subjekti i cili menaxhon me zonën e mbrojtur përpilon raport vjetor për zbatimin e planit për menaxhim nga paragrafi (1) i këtij neni dhe e dorëzon në organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, më së voni deri më 31 janar në vitin rrjedhës me të dhëna nga viti i kaluar.

(8) Ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës e përcakton përmbajtjen e raportit vjetor.

(9) Në pjesën e planeve për menaxhim nga paragrafi (1) i këtij neni me të cilën përcaktohet sistemi i masave dhe aktivitetëve për mbrojtje nga zjarret dhe katastrofat tjera natyrore, jep pëlqim organi kompetent i drejtorisë shtetërore i caktuar me ligj.

Vlefshmëria e planit për menaxhim me territoret e mbrojtura

Neni 99

(1) Planet për menaxhim me territoret e mbrojtura miratohen për një periudhë prej 10 vjetësh, e më së voni në afat prej 2 vjetësh nga dita e shpalljes së territorit të mbrojtur.

(2) Subjektet të cilat, në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe aktet për shpallje, janë të obliguar për kryerjen e punëve të menaxhimit me territoret e mbrojtura, bëjnë vlerësimin e rezultateve të arritura me zbatimin e planit për menaxhim pas kalimit të vitit të peste nga zbatimi i planit për menaxhim me zonën e mbrojtur dhe sipas nevojës bëhet revizion në mënyrën e njëjtë siç është miratuar plani.

(3) Subjektet nga paragrafi (2) të këtij neni, janë të obliguar të fillojnë me hartimin e planeve të reja për menaxhim me territoret e mbrojtura, më së voni një vit para skadimit të afatit për të cilën janë miratuar.

Harmonizimi i planeve për menaxhim me masat dhe aktivitetet për mbrojtje

Neni 100

Planet për menaxhim me territoret e mbrojtura duhet të harmonizohen me qëllimet, masat dhe aktivitetet për mbrojtje dhe menaxhim me territoret e mbrojtura të përcaktuara me këtë ligj, aktin për shpalljen e territorit të mbrojtur, standardet ndërkombëtare dhe marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë, si dhe dokumentacionin planor-hapësinor.

Procedura për miratimin e planeve për menaxhim me territoret e mbrojtura

Neni 101

(1) Në procedurën për miratimin e planeve për menaxhim me territorin e mbrojtur, organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës dhe subjektet të cila administrojnë me territorin e mbrojtur, janë të detyruar të organizojnë debat publik.

(2) Mendimet, propozimet dhe porositë e paraqitura në debatin publik merren parasysh gjatë hartimit të planeve për menaxhim me territorin e mbrojtur.

Kontrolli ndaj realizimit të planeve për menaxhim me territoret e mbrojtura

Neni 102

Kontrollin ndaj zbatimit të planeve për menaxhim me territoret e mbrojtura e bën organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

II.3.3-A SHFRYTËZIMI I QËNDRUESHËM I RESURSEVE NATYRORE

Neni 102-a

(1) Shfrytëzimi i resurseve natyrore në zonën e mbrojtur, kryhet në mënyrë të qëndrueshme, që nuk do ta rrezikojë ekzistencën e të njëjtave, për gëzimin dhe shfrytëzimin e tyre nga gjeneratat e ardhshme.

(2) Me resurset natyrore në zonën e mbrojtur, menaxhon dhe i shfrytëzon subjekti i obliguar për menaxhim me zonën e mbrojtur.

(3) Shfrytëzimi i resurseve natyrore kryhet në pajtim me dispozitat e këtij ligji, planin për menaxhim me zonën e mbrojtur dhe programin vjetor për mbrojtjen e natyrës.

II.3.4. REGJIMI I MBROJTJES

Planet hapësinore për territoret e mbrojtura

Neni 103

(1) Për shkak të rregullimit dhe shfrytëzimit të hapësirës së kategorive të

territoreve të mbrojtura sipas nevojës miratohet plani hapësinor. Për kategorinë park nacional, detyrimisht miratohet plani hapësinor.

(2) Plani hapësinor i territorit të mbrojtur në pajtim me dispozitat e këtij ligji përmban:

1) Pjesën tekstuale:

- madhësinë, kufijtë dhe vendpozicionin e parkut;
- gjendjen e mjedisit natyror;
- gjendjen e rregullimit të ekzistues të hapësirës, organizimin dhe mbrojtjen.
- qëllimet dhe detyrat për zhvillim hapësinor;
- shpërndarjen hapësinore të banorëve, lagjeve, lokaliteteve turistike;
- shpërndarjen hapësinore të sistemeve të infrastrukturës;
- kahjet dhe masat për realizimin e planit; dhe

2) Pjesa grafike:

- reliefin dhe format gjeomorfologjike;
- hartat pedologjike;
- hartat vegjetative;
- hidrografinë;
- organizimin ekzistues të hapësirës; dhe
- pajisjen dhe ndërtimin e hapësirës.

Zona për mbrojtje rigoroze

Neni 104

(1) Zona për mbrojtje rigoroze paraqet pjesë të territorit të mbrojtur me interes më të lartë të mbrojtjes, që karakterizohet me karakteristika burimore, të pandryshueshme të ekosistemeve, ose ka ndryshime krejtësisht të vogla si rezultat i praktikave tradicionale udhëheqëse.

(2) Në zonën për mbrojtje rigoroze mund të përkufizohen:

1. lokale burimore natyrore, pa asnjë intervenim të njeriut;
2. lokale me intervenim të kufizuar, ku mënyra tradicionale e ekonomizimit (udhëheqjes) është ende pranishme dhe shërben për qëndrueshmërinë e vlerave natyrore të zonës.

(3) Në zonën për mbrojtje rigoroze lejohen aktivitete shkencore-hulumtuese, nëse ato nuk janë në kundërshtim me qëllimet primare të mbrojtjes së territorit.

(4) Për shkak të ruajtjes së karakteristikave të zonës për mbrojtje rigoroze subjekti i cili udhëheq me rajonin e mbrojtur, është i obliguar të sigurojë monitoring të përhershëm.

Zona për menaxhim aktive

Neni 105

(1) Zona për menaxhim aktive paraqet zonë të interesit të lartë për mbrojtje, në të cilën nevojiten intervenime më të mëdha udhëheqëse me qëllim të restaurimit, rivitalizimit ose rehabilitimit të vendbanimeve, ekosistemeve dhe elementeve tjera të visit.

(2) Në zonën për menaxhim aktive mund të bëhen aktivitete të menaxhimit të cilat kanë të bëjnë me:

1. Manipulimin me vendbanime;
2. Manipulimin me llojet.

(3) Në zonën e menaxhimit aktivë lejohen aktivitete të karakterit ekonomik të cilat nuk kanë ndikim negativ të qëllimit primar të mbrojtjes, si ekoturizmi ose bujqësia ekstensive tradicionale.

(4) Udhëheqja e suksesshëm me këtë zonë, si dhe ruajtja e përhershme e saj e mëtejme, mund të sjell deri te fitimi i karakteristikave të zonës për mbrojtje rigoroze.

Zona për shfrytëzim të qëndrueshëm

Neni 106

(1) Zona për shfrytëzimin e qëndrueshëm paraqet pjesën e rëndësishme të territorit të mbrojtur e cila nuk posedon vlera të larta për mbrojtje, ku gjenden objektet infrastrukturore, objekte të trashëgimisë kulturore, tipe të mbjelljes së pyjeve të cilat nuk janë karakteristike për territorin, si dhe vendbanime me tokën bujqësore rreth saj.

(2) Ndërmarrja afatgjate e intervenimeve dhe masave mund të sjellë deri te përfitimi i karakteristikave të zonës për menaxhim aktive.

Rrypi mbrojtës

Neni 107

(1) Rrypi i mbrojtur sipas rregullit është sipërfaqe jashtë rajonit të mbrojtur dhe ka rol t'i mbrojtë, atje ku ka nevojë, zonat nga nenet 104,105 dhe 106 të këtij ligji nga kërcënimet që dalin jashtë nga rajoni i mbrojtur.

(2) Gjatë kryerjes së aktiviteteve ekonomike në suazat e rrypit mbrojtës, detyrimisht zbatohen masat për mbrojtje të përcaktuara me këtë ligj.

(3) Rrypi mbrojtës sipas nevojës vendoset edhe në kuadër të territorit të mbrojtur midis zonave, regjimi mbrojtës dhe administrues i të cilave përjashtohet në mënyrë reciproke.

(4) Subjekti i cili administron me rajonin e mbrojtur është i detyruar të kujdeset dhe të ndërmarrë masa përkatëse në rripin mbrojtës me qëllim të zvogëlohen kërcënimet për rajonin e mbrojtur.

II.3.5. ZBATIMI I MASAVE TË MBROJTJES

Mbrojtja e drejtpërdrejtë e territoreve të mbrojtura

Neni 108

(1) Mbrojtjen e drejtpërdrejtë të territoreve të mbrojtura e realizon shërbimi i rojës të themeluar ose të caktuar nga subjektet të cilët në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe aktet për shpallje, janë të obliguar për kryerjen e punëve të menaxhimit me territoret e mbrojtura.

(2) Shërbimin e rojtarëve në zonat e mbrojtura e përbejnë rojtarët në zonat e mbrojtura që i emëron organi i cili udhëheq me subjektin që menaxhon me zonën e mbrojtur

(3) Rojtar i territorit të mbrojtura mund të caktohet personi i cila ka përgatitje të mesme shkollore, sipas procedurës dhe mënyrës së përcaktuar nga ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës në pajtim me ministrin i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në lëmin e punëve të brendshme.

(4) Pas caktimit të rojtarit për territorin e mbrojtur personi jep provim profesional. Provimin profesional rojtari në territorin e mbrojtur e jep në pajtim me programin të cilin e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(5) Mënyrën dhe procedurën e dhënies së provimit profesional nga paragrafi (4) i këtij neni e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(6) Provimi profesional jepet para komisionit treanëtarësh të përbërë nga dy përfaqësues nga organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës dhe një përfaqësuesi nga subjekti i obliguar për kryerjen e punëve të menaxhimit me territorin e mbrojtur në pajtim me aktin e shpalljes.

Uniforma zyrtare, pajisja dhe arma e shërbimit të rojtareve

Neni 109

(1) Pjesëtarët e shërbimit të rojtarëve gjatë kryerjes së detyrave zyrtare, mbajnë uniformë zyrtare, pajisje, armë dhe shkop për ndalim, ndërsa identitetin e vet e tregojnë me legjitimacion zyrtar.

(2) Ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, e përcakton pamjen dhe llojin e uniformës zyrtare, qëndrueshmërinë e saj dhe mënyrën e shfrytëzimit-mbajtjes së pajisjes që duhet ta mbajnë rojtarët dhe përmbajtjen dhe formën e legjitimacionit zyrtar, si dhe mënyrën e dhënies dhe heqjes së legjitimacionit.

(3) Mënyrën e shfrytëzimit dhe ruajtjes së armës së zjarrit të cilën e posedojnë pjesëtarët e shërbimit të rojtarëve, e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, në pajtim me ministrin i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e punëve të brendshme, në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe ligjit tjetër.

(4) Legjitimacioni zyrtar shfrytëzohet vetëm gjatë kryerjes së kompetencave ligjore të rojtarit në zonën e mbrojtur.

(5) Rojtari nuk guxon që t'ua japë për shfrytëzim personave tjerë legjitimacionin zyrtar.

Realizimi i mbrojtjes së drejtpërdrejtë

Neni 110

Mbrojtjen e drejtpërdrejtë të territorit të mbrojtur shërbimi i rojës e bën përmes:

- 1) planifikimit, organizimit dhe realizimit të shëtitjeve udhëzuese nëpër territorin e mbrojtur;
- 2) stërvitjeve ekologjike për vizituesit e territorit të mbrojtur dhe banorëve lokalë;
- 3) mbikëqyrjes dhe përcjelljes së gjendjes të llojeve bimore, kërpudhave dhe kafshëve, si dhe vlerave tjera të territorit të mbrojtur;
- 4) bashkëpunimit me udhëheqësit e projekteve shkencore-hulumtuese dhe projekteve tjera të lejuara në territorin e mbrojtur;
- 5) bashkëpunimit me pronarët dhe bartësit e të drejtës së shfrytëzimit të patundshmërive në territorin e mbrojtur për shkak të mbrojtjes së natyrës;
- 6) mbikëqyrjes ndaj realizimit të aktiviteteve të lejuara në territorin e mbrojtur;
- 7) kujdesit për mirëmbajtjen e objekteve infrastrukurore në territorin e mbrojtur.

Autorizime të shërbimit të rojës gjatë kryerjes së mbrojtjes së drejtpërdrejtë

Neni 111

Gjatë realizimit të mbrojtjes pjesëtarët e shërbimit të rojës, midis tjerash bëjnë:

- 1) mbrojtjen e vendbanimeve dhe llojeve nga përdorimi i paligjshëm dhe aktiviteteteve të paligjshme;
- 2) përcjelljen e zbatimit të dispozitave për menaxhim me territorin e mbrojtur nga akti i shpalljes, si dhe nga planet për menaxhim;
- 3) kontrollin e të gjitha lejeve për shfrytëzim, aktiviteve dhe lëvizjeve tjera në suazat e territorit të mbrojtur;
- 4) përcjelljen e realizimit të masave për mbrojtje nga zjarret dhe katastrofat tjera natyrore në suazat e kufijve të territorit të mbrojtur;
- 5) përcjelljen e ndotjes me lloje të ndryshme të hedhurinave dhe visit;
- 6) kontrollin e transportit të drunjve, prodhimeve malore, bujqësore dhe prodhimeve tjera në suazat e kufijve të territorit të mbrojtur;
- 7) shoqërimin e grupeve të vizitorëve, sigurimin e informatave, si dhe ofrimin e ndihmës vizitorëve;
- 8) pjesëmarrjen në aktivitete lidhur me rivitalizimin e vendbanimeve dhe ujërave të egra;
- 9) bëjnë edhe aktivitete tjera në pajtim me aktin për shpalljen, e këtij ligji ose ligji tjetër.

Autorizimi i shërbimit të rojës gjatë kryerjes së shërbimit të rojës

Neni 112

(1) Në kryerjen e detyrës zyrtare pjesëtarët e shërbimit të rojës kanë të drejtë dhe obligim midis tjerash të:

- 1) kërkojnë letërnjoftim ose dokument tjetër publik për shkak të vërtetimit të identitetit të personave;
- 2) kontrollojnë bagazhin, si dhe automjetin transportues;
- 3) përkohësisht ta kufizojnë lëvizjen në territor të caktuar;
- 4) paguajnë dënim mandator;
- 5) përkohësisht të marrin pjesën e përvetësuar kundërligjore nga bota e gjallë dhe jo e gjallë, të cilat i takojnë territorit të mbrojtur, si dhe mjetet me të cilat është bërë përvetësimi;
- 6) kërkojnë vendosjen e gjendjes paraprake, përkatësisht të urdhërojnë pengimin dhe mënjanimin e pasojave të dëmshme;
- 7) paraqesin kallëzim penal dhe për kundërvajtje.

(2) Mjetet të cilat paguhen si dënim nga paragrafi 1, pika 4 të këtij neni janë të hyra të buxhetit.

II.3.6. KUFIZIMI NË QARKULLIMIN JURIDIK DHE KUFIZIMI I TË DREJTËS SË PRONËSISË

Obligime të pronarit përkatësisht shfrytëzuesit ndaj territorit të mbrojtur

Neni 113

(1) Bartësi i të drejtës së shfrytëzimit përkatësisht pronari i pronës në territorin e mbrojtur është i obliguar që trashëgiminë natyrore ta ruajë, të kujdeset për mirëmbajtjen e saj dhe në kohë t'i ndërmarrë masat e përcaktuara teknike-mbrojtëse dhe masat tjera të nevojshme për mbrojtje dhe mirëmbajtje, në pajtim me aktin për shpalljen e zonës së mbrojtur, planin për menaxhim, si dhe në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

(2) Bartësi i të drejtës për shfrytëzim përkatësisht pronari i pronës në territorin e mbrojtur është i obliguar të kërkojë pëlqim për të gjitha aktivitetet investuese të shfrytëzimit përkatësisht shfrytëzimit të pronës në territorin e mbrojtur nga subjekti i obliguar për kryerjen e punëve të menaxhimit me territorin e mbrojtur.

(3) Të drejtat dhe obligimet e bartësit të së drejtës të shfrytëzimit

përkatësisht pronarit të pronës në territorin e mbrojtur, përcaktohen me aktin e shpalljes si dhe me planin për menaxhim me zonën e mbrojtur.

Kompensimi për kufizimin e shfrytëzimit

Neni 114

Nëse shfrytëzimi i pasurisë natyrore në territorin e mbrojtur në mënyrë të caktuar është kufizuar ose ndaluar, pronari ose shfrytëzuesi ka të drejtë në kompensim për kufizimin e shfrytëzimit në pajtim me dispozitat për kompensim të dëmit.

Mundësimi i monitoringut të natyrës

Neni 115

Bartësi i të drejtës për shfrytëzim përkatësisht pronari i pronës në territorin e mbrojtur është i obliguar të mundësojë monitoring, hulumtim dhe studim të pasurisë natyrore në territorin e mbrojtur për qëllime shkencore të personave për atë që ka fituar leje paraprake nga ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

Ekspropriimi i pronës private për shkak të mbrojtjes së natyrës

Neni 116

Për shkak të realizimit të mbrojtjes së trashëgimisë natyrore ose të pjesës së territorit të mbrojtur që gjendet në pronë të pronarit privat, mund të realizohet procedurë për ekspropriim në pajtim me ligjin.

II.4. MBROJTJA E VISIT

Mbrojtja e shumëllojshmërisë së visit

Neni 117

(1) Aktivitetet në natyrë planifikohen dhe realizohen në atë mënyrë që do të sigurojnë mbrojtjen e shumëllojshmërisë së visit dhe shenjat karakteristike të visit në masën më të madhe të mundshme.

(2) Shfrytëzimi i pasurisë natyrore dhe planifikimi dhe rregullimi i hapësirës duhet të sigurojë mbrojtjen e shenjave karakteristike të visit si dhe mirëmbajtjen e vlerave biologjike, gjeologjike dhe kulturore të cilat e përcaktojnë rëndësinë dhe përjetimin e saj estetik.

(3) Mbrojtja e visit sigurohet edhe përmes mbrojtjes së vendbanimeve dhe ekosistemeve në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

(4) Gjatë planifikimit të dedikimit të tokës, për përmirësimin e koherencës ekologjike të rrjetit Natura 2000, kur kjo nevojitet duhet të merren parasysh karakteristikat e rajoneve të cilat janë me rëndësi të madhe për florën dhe faunën e egër.

(5) Si karakteristika të nevojshme të rajonit do të konsiderohen ato që mundësojnë lidhshmëri të tokës, siç janë lumenjtë dhe brigjet e tyre apo sistemet tradicionale për shënimin e kufijve të terrenit, për shkak të funksionit të tyre si korridore ekologjike për kalime apo për ndalim, shpërngulje, zgjerim dhe për këmbim gjenetik të llojeve të egra të florës dhe faunës.

Tipet e viseve

Neni 118

- (1) Viset në pajtim me karakteristikat dhe vlerat e tyre klasifikohen në tipe visesh.
- (2) Tipet e viseve klasifikohen sipas shenjave të veçanta dhe karakteristike të cilat e shprehin shumëllojshmërinë e trashëgimisë kulturore dhe natyrore.
- (3) Tipet e viseve i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

Përcjellja e gjendjes së tipeve të viseve

Neni 119

- (1) Tipet e viseve studiohen, cilësitë, ndjeshmëria dhe rrezikimi i tyre analizohen dhe përcillen, ndërsa ndryshimet e shenjave të veçanta dhe karakteristike regjistrohen.
- (2) Me shenja të veçanta dhe karakteristike të visit nënkuptohen pjesë e natyrës karakteristike për tipe të veçanta të viseve ose komponentë antropogjene të visit të cilat kanë vlerë natyrore, historike, kulturore, shkencore ose estetike.
- (3) Përcjelljen e gjendjes së shenjave të veçanta dhe karakteristike të visit e kryen organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

Vlerësimi i tipeve të viseve

Neni 120

- (1) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, i vlerëson tipet e viseve, duke marrë parasysh edhe vlerat e veçanta të cilat ua përshkruajnë banorët, si dhe personat tjerë të interesuar fizikë dhe juridikë.
- (2) Viset veçanërisht të vlefshme, si dhe masat për mbrojtjen e tipeve të viseve i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës në bashkëpunim me ministrin i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i bujqësisë dhe pylltarisë dhe ministri që udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i kulturës.
- (3) Viset veçanërisht të vlefshme mund të shpallen për territore të mbrojtura me çka fitojnë statusin e trashëgimisë natyrore në pajtim me dispozitat e këtij ligji.
- (4) Tipet e viseve, si dhe masat nga paragrafi 2 të këtij neni implementohen në dokumentet për rregullim hapësinor, përkatësisht në planin për menaxhim me territorin e mbrojtur që përfshin vis të caktuar.

Zvogëlimi i pasojave të dëmshme të visit

Neni 121

- (1) Hulumtimi dhe eksploatimi i lëndës së parë minerale dhe aktiviteteve tjera të cilat mund të shkaktojnë ndryshime të visit, bëhen në mënyrë e cila siguron mbrojtjen e vlerave të viseve të hapësirës në masë të madhe të mundshme.
- (2) Pasojat e dëmshme të visit, të shkaktuara nga hulumtimi dhe

eksploatimi i lëndëve të para minerale, mënjanohen me sanimin e rëmihjes, përkatësisht rregullimin e fushës së tërësishme eksploatuese dhe kthimin e visit në gjendje natyrore.

Ruajtja e objekteve speleologjike

Neni 122

(1) Për shkak të mbrojtjes së formave nëntokësore, florës dhe faunës e shpellave, zbulimeve arkeologjike dhe speleologjike, objektet speleologjike mund të shpallen për territore të mbrojtura.

(2) Objektet speleologjike regjistrohen në kadastrën e territoreve të mbrojtura.

(3) Për objektet speleologjike në kadastrë regjistrohen këto të dhëna:

1) të dhënat për pasurinë e formave nëntokësore dhe karakteristikat biologjike;

2) shenjat e kadastrës;

3) të dhënat për pronarin, përkatësisht udhëheqësin;

4) vlerësimi nga pikëpamja e mbrojtjes së natyrës;

5) përcaktimi i gjendjes dhe rrezikimi;

6) territori mbrojtës mbitokësor, si dhe përkufizimet që kanë të bëjnë me ato territore;

7) karakteristikat dhe të dhënat tjera të rëndësishme për mbrojtjen e objektit speleologjik (përshkrimi i objektit, tipi morfologjik, krijimi, veçoritë hidrologjike, funksioni hidrogjeologjik, qasja te objekti, dokumentacioni fotografik, literatura themelore etj.).

(4) Zbulimi i çdo objekti të ri speleologjik dhe pjese të objektit speleologjik tani më të zbuluara, paraqitet në organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës në afat prej 15 ditësh.

(5) Për veprimin e mëtutjeshëm me objektet e zbuluara speleologjike ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e mbrojtjes së natyrës lëshon aktvendim në afat prej 30 ditësh nga dita e lajmërimit të objektit të zbuluar speleolik.

Kushtet dhe masat për mbrojtjen e objekteve speleologjike

Neni 123

(1) Ndalohet dëmtimi, zhdukja dhe bartja e zbulimeve të shpellave, botës së gjallë nëntokësore, konstatimeve paleontologjike dhe arkeologjike nga objektet speleologjike.

(2) Me përjashtim të paragrafit (1) nga ky nen, për shkak të realizimit të studimit shkencor, ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, mund të lejojë bartjen e botës së gjallë nëntokësore, zbulimeve paleontologjike dhe arkeologjike nga objektet speleologjike.

(3) Leja për bartjen e botës së gjallë nëntokësore, zbulimeve paleontologjike dhe arkeologjike nga objektet speleologjike është pjesë e lejes për realizimin e studimit shkencor në natyrën e Republikës së Maqedonisë nga neni 24, paragrafi 6, i këtij ligji.

(4) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, i përcakton masat dhe aktivitetet për mbrojtjen e objekteve speleologjike.

Zbatimi i mbrojtjes së objekteve speleologjike

Neni 124

(1) Për shkak të realizimit të mbrojtjes së objekteve speleologjike ose pjesëve të tyre ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, jep leje për:

- 1) shfrytëzimin ose rregullimin e objekteve speleologjike ose pjesëve të saja;
- 2) mbylljen e hyrjes ose ndonjë pjese të shpellës, si dhe për ndërtimin, meremetim ose sanimin e çfarëdo qoftë objektësh nëntokësore;
- 3) zbatimin e hulumtimeve, realizimin e eksperimenteve ose grumbullimin e bimëve, kërpudhave dhe kafshëve në objektin speleologjik ose pjesë të tij;
- 4) incizimin e filmave ose fotografimin me pajisje elektronike në objektin speleologjik; dhe
- 5) të gjitha aktivitetet tjera të cilat në çfarëdo rasti ndikojnë ndaj karakteristikave themelore, kushteve dhe florës dhe faunës natyrore në objektin speleologjik ose territorin e saj mbitokësor të mbrojtur.

(2) Vendimi me të cilin jepet leja nga paragrafi (1) i këtij neni i përmban edhe kushtet dhe masat për mbrojtje.

(3) Me objektin speleologjik i cili gjendet në rajonin e mbrojtur, administron subjekti i ngarkuar për administrim me rajonin e mbrojtur, në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

(4) Për objektin speleologjik i cili nuk është i mbrojtur në mënyrë të veçantë ose gjenden jashtë rajonit të mbrojtur, administrimi për shkak të vizitës dhe shqyrtimit mund të kryhet nga personi i autorizuar juridik ose fizik nga organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës të zgjedhur në bazë të konkursit publik.

(5) Si i autorizuar për menaxhim me objektin speleologjik mund të përcaktohet personi juridik ose fizik i cili ka përvojë në mbrojtjen dhe hulumtimin e objekteve speleologjike së paku pesë vjet dhe disponon me kuadër i cili ka kryer përgatitje profesionale sipërore nga sfera shkencave gjeologjike dhe gjeografike.

Shfrytëzimi i objekteve speleologjike

Neni 125

(1) Shfrytëzimi i objekteve speleologjike për qëllime të lejuara realizohet me lejen e dhënë nga ministri i cili udhëheq me organin e drejtorinë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(2) Leja jepet në bazë të programit të dorëzuar paraprakisht për vizitë dhe shikim të objektit speleologjik, i cili i përmban masat për mbrojtjen e objektit speleologjik, kushtet për shikim dhe masat për mbrojtjen e vizituesve.

Përkufizimi i të drejtës së pronësisë ndaj objektit speleologjik

Neni 126

(1) Ndalohet që pronari ose shfrytëzuesi i tokës në të cilën gjendet objekti speleologjik ta rrezikojë ose dëmtojë objektin speleologjik, ta mbyllë hyrjen, ta pengojë shfrytëzimin e saj në mënyrë të lejuar.

(2) Pronari ose shfrytëzuesi i tokës në të cilën gjendet objekti speleologjik është i detyruar të lejojë qasje dhe shikim të objektit për qëllime të lejuara.

(3) Pronari i objektit speleologjik ka të drejtë për kompensim për shkak të kufizimit në shfrytëzimin e objektit speleologjik në përpjesëtim me fitimin e humbur. Shuma e kompensimit përcaktohet me marrëveshje, e në rast të kontestit gjykata kompetente. Kompensimi paguhet nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë.

II.5. MINERALET DHE FOSILET

II.5.1. MASA TË PËRGJITHSHME

Mbrojtja e përgjithshme e mineraleve dhe fosileve

Neni 127

- (1) Mineralet dhe fosilet janë pronë e Republikës së Maqedonisë.
- (2) Ndalohet zhdukja e mineraleve dhe fosileve, si dhe dëmtimi i vendzbulimeve të tyre.
- (3) Gjatë kryerjes së veprimtarisë ose ndërtimit të objekteve me interes publik, kryerësi i punëve është i obliguar që me harxhimet e tij t'i ndërmarrë të gjitha masat dhe aktivitetet e nevojshme për mbrojtjen e vendzbulimit të mineraleve dhe fosileve.

II.5.2. MINERALET DHE FOSILET E MBROJTURA

Mineralet dhe fosilet si trashëgimi natyrore

Neni 128

- (1) Mineralet dhe fosilet të cilat janë të rëndësishme për shkak të rrallësisë, madhësisë së jashtëzakonshme, pamjes ose rëndësisë së jashtëzakonshme të tyre universale dhe shkencore, fitojnë status të trashëgimisë natyrore.
- (2) Mineralet dhe fosilet të cilat kanë statusin e trashëgimisë natyrore i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

Mbrojtja e mineraleve dhe fosileve

Neni 129

- (1) Mineralet dhe fosilet të cilat kanë fituar statusin e trashëgimisë natyrore ruhen në vendin e zbulimit, ndërsa vendzbulimi shpallet për territor të mbrojtur.
- (2) Nëse mineralet dhe fosilet mund të jenë të mbrojtura në vendin e zbulimit, u jepen për ruajtje institucioneve që do të sigurojnë mbrojtjen e tyre profesionale dhe do të mundësojnë përdorimin e tyre për qëllime shkencore dhe edukative-arsimore, si dhe për qëllime të mbrojtjes së natyrës.
- (3) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, i përcakton mënyrën dhe përbajtjen e mbrojtjes profesionale të mineraleve dhe fosileve, si dhe mënyrën e hulumtimit të vendzbulimit dhe mënyrën e mbrojtjes së vendzbulimit, në pajtim me ministrin i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i shkencës dhe ministrin i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i ekonomisë.

Realizimi i mbrojtjes së mineraleve dhe fosileve

Neni 130

(1) Ndalohet marrja nga natyra e mineraleve dhe fosileve të cilat kanë fituar statusin e trashëgimisë natyrore ose gjenden në territore të mbrojtura.

(2) Me përjashtim nga paragrafi (1) i këtij neni, ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, mund të lejojë marrjen nga natyra të mineraleve dhe fosileve të cilat kanë status të trashëgimisë natyrore, ose gjenden në territorin e mbrojtur, në funksion të hulumtimit shkencor dhe hulumtues, arsim dhe ekspozim publik.

II.5.3. ZBULIMI I MINERALEVE DHE FOSILEVE DHE HULUMTIMI I VENDZBULIMEVE

Hulumtimi i vendzbulimeve të mineraleve dhe fosileve

Neni 131

(1) Mineralet dhe fosilet nga neni 128, paragrafi (1) i këtij ligji, zbuluesi është i detyruar t'ia paraqesë organit kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës në afat prej 8 ditësh nga zbulimi.

(2) Organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës është i detyruar që menjëherë ta informojë organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës për paraqitjen e bërë të mineraleve dhe fosileve nga neni 128, paragrafi 1 i këtij ligji.

(3) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, vendos për hulumtimin e mëtejshëm të vendzbulimit të mineraleve dhe fosileve më së voni në afat prej 30 ditëve nga dita e paraqitjes së vendzbulimit. Me vendimin për realizimin e hulumtimit të vendzbulimit përcaktohen edhe masat për mbrojtjen e tij të përkohshme.

(4) Nëse ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës nuk merr vendim për hulumtim në afatin nga paragrafi (2) të këtij neni, konsiderohet se hulumtimi dhe mbrojtja e vendzbulimit nuk janë të nevojshme.

(5) Nëse ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës nuk vendos ndryshe, hulumtuesi nuk guxon që në vendin e zbulimit të bëjë aktivitete të cilat do të kishin mund të sillnin deri te zhdukja ose dëmtimi i zbulimit.

(6) Pronari i tokës në të cilën është gjetur mineral ose fosil ose personi fizik ose juridik i cili i bën punët gjatë të cilave është gjetur, janë të detyruar të mundësojnë hulumtimin në vendzbulim në pajtim me vendimin e ministrit i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(7) Hulumtimin e vendzbulimit e bën personi i autorizuar fizik ose juridik, në bazë të lejes nga ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në mënyrë dhe me procedurë të përcaktuar me aktin nga neni 129, paragrafi (3), i këtij ligji.

(8) Nëse ekziston mundësia për zbulime të mëtejme të mineraleve ose fosileve, pas mbarimit të punëve të lejuara hulumtuese, ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në bazë të mbikëqyrjes së realizuar, vendos për vazhdimin e punëve.

Leja për hulumtimin e vendzbulimeve të mineraleve dhe fosileve

Neni 132

(1) Nëse personi fizik ose juridik ka për qëllim të hulumtojë vendzbulime të mineraleve dhe fosileve, është i detyruar të kërkojë leje nga ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, më së voni 30 ditë para fillimit të hulumtimit të planifikuar.

(2) Leja nga paragrafi (1) i këtij neni, lëshohet në afat prej 30 ditësh nga dita e parashtrimit të kërkesës.

(3) Formën dhe përmbajtjen e kërkesës nga paragrafi (2) i këtij neni, i përcakton ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

Neni 132-a

(1) Nëse ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës nuk lëshon leje, përkatësisht nuk miraton aktvendim për refuzim të kërkesës për lëshim të lejes nga neni 132 paragrafi (1) i këtij ligji në afat të përcaktuar në nenin 132 paragrafi (2) të këtij ligji, parashtruesi i kërkesës ka të drejtë që në afat prej tri ditësh pune nga kalimi i këtij afati të paraqesë kërkesë te sekretaria e ministrit që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës për marrje aktvendimi me të cilin jep pëlqim për lëshim të lejes nga neni 132 paragrafi (1) të këtij ligji. Nëse ministri nuk ka sekretari kërkesa parashtrohet në sekretarinë e selisë së organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(2) Formën dhe përmbajtjen e formularit të kërkesës nga paragrafi (1) i këtij neni, i përcakton ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(3) Më kërkesë nga paragrafi (1) i këtij neni, parashtruesi i kërkesës parashtron edhe kopje të kërkesës nga neni 132 paragrafi (1) i këtij ligji për lëshim të lejes ose certifikatës.

(4) Ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, është i obliguar që në afat prej pesë ditëve të punës nga dita e parashtrimit të kërkesës nga paragrafi (1) i këtij neni, për marrje të aktvendimit me të cilin kërkesa për lëshim të lejes ose certifikatës nga neni 132 paragrafi (1) i këtij ligji, pranohet ose refuzohet.

(5) Nëse ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, nuk miraton aktvendim në afatin nga paragrafi (4) i këtij neni, parashtruesi i kërkesës mund ta njoftojë Inspektoratin Shtetëror Administrativ në afat prej pese ditëve të punës.

(6) Inspektorati Shtetëror Administrativ është i obliguar që në afat prej dhjetë ditësh nga dita e pranimit të njoftimit nga paragrafi (5) i këtij neni, të kryejë mbikëqyrje në organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, nëse është zbatuar

procedura në përputhshmëri me ligjin, dhe në afat prej tri ditëve të punës nga dita e mbikëqyrjes së realizuar ta informojë parashtruesin e kërkesës për gjendjen e konstatuar gjatë mbikëqyrjes së kryer.

(7) Inspektori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ pas mbikëqyrjes së kryer sipas ligjit miraton aktvendim, me të cilin e obligon ministrin që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës që në afat prej dhjetë ditëve të vendosë për kërkesën e paraqitur, përkatësisht ta pranojë ose refuzojë kërkesën dhe ta njoftojë inspektorin për aktin e miratuar. Me njoftim dorëzohet kopje e aktit me të cilin ka vendosur për kërkesën e parashtruar.

(8) Nëse ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës nuk vendos në afatin nga paragrafi (7) i këtij neni, inspektori do të paraqesë kërkesë për ngritje të procedurës kundërvajtëse për kundërvajtje të përcaktuar në Ligjin për inspeksion administrativ, dhe do të caktojë afat plotësues prej pesë ditëve të punës në të cilin ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, do të vendosë për kërkesën e paraqitur për çfarë në afatin e njëjtë do ta informojë inspektorin për aktin e miratuar. Me njoftim dorëzohet kopje e aktit me të cilin ka vendosur për kërkesën e paraqitur. Inspektori në afat prej tri ditëve të punës e informon parashtruesin e kërkesës për masat e ndërmarra.

(9) Nëse ministri nuk vendos edhe në afatin plotësues nga paragrafi (8) i këtij neni, inspektori në afat prej tri ditëve të punës do të paraqesë kallëzim te prokurori publik kompetent dhe në këtë afat e informon parashtruesin e kërkesës për masat e ndërmarra.

(10) Nëse inspektori nuk vepron sipas njoftimit nga paragrafi (5) i këtij neni, parashtruesi i kërkesës në afat prej pesë ditëve të punës ka të drejtë të paraqesë kundërshtim te sekretaria e drejtorit të Inspektoratit Shtetëror Administrativ. Nëse drejtori nuk ka sekretari, kërkesa paraqitet në sekretarinë e selisë së Inspektoratit Shtetëror Administrativ.

(11) Drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ është i obliguar që në afat prej tri ditëve të punës nga dita e pranimit ta shqyrtojë kundërshtimin nga paragrafi (10) i këtij neni dhe nëse vërteton se inspektori nuk ka vepruar sipas njoftimit të parashtruesit të kërkesës sipas paragrafëve (6) dhe (7) të këtij neni dhe/ose nuk paraqet kallëzim në përputhshmëri me paragrafët (8) dhe (9) të këtij neni, drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ do të paraqesë kërkesë për ngritje të procedurës kundërvajtëse për kundërvajtje të përcaktuar në Ligjin për inspeksion administrativ për inspektorin, dhe do të caktojë afat plotësues prej pesë ditëve të punës në të cilin inspektori do të kryejë mbikëqyrje në organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, nëse është zbatuar procedura në përputhshmëri me ligjin dhe në afat prej tri ditëve të punës nga dita e mbikëqyrjes së realizuar ta informojë parashtruesin e kërkesës për masat e ndërmarra.

(12) Nëse inspektori nuk vepron edhe në afatin plotësues nga paragrafi (11) i këtij neni, drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ do të paraqesë kallëzim te prokurori publik kompetent kundër inspektorit dhe në afat prej tri ditëve të punës do ta informojë parashtruesin e kërkesës për masat e ndërmarra.

(13) Në rastin nga paragrafi (12) i këtij neni drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ, menjëherë, e më së voni në afat prej një ditë pune, do të autorizojë inspektor tjetër që ta kryejë mbikëqyrjen menjëherë.

(14) Në rastin nga paragrafi (13) i këtij neni, drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ në afat prej tri ditëve të punës e informon parashtruesin e kërkesës për masat e ndërmarra.

(15) Nëse drejtori i Inspektoratit Shtetëror Administrativ nuk vepron në përputhshmëri me paragrafin (11) të këtij neni, parashtruesi i kërkesës mund të paraqesë kallëzim te prokurori publik kompetent në afat prej tetë ditëve të punës.

(16) Nëse ministri nuk vendos në afatin nga paragrafi (8) i këtij neni, parashtruesi i kërkesës mund të ngritë kontest administrativ para gjykatës kompetente.

(17) Procedura para Gjykatës Administrative është urgjente.

III. ORGANIZIMI I MBROJTJES SË NATYRËS

III.1. KOMPETENCAT NGA LËMIA E MBROJTJES SË NATYRËS

Organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës

Neni 133

Organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në pajtim me dispozitat e këtij ligji, i kryen punët që kanë të bëjnë me: menaxhimin dhe krijimin e politikës së mbrojtjes së natyrës, mbrojtjen e shumëllojshmërisë biologjike dhe të viseve dhe mbrojtjen e trashëgimisë natyrore; menaxhimin me shumëllojshmërinë natyrore biologjike dhe të viseve dhe trashëgimisë natyrore dhe kontrollin dhe mbikëqyrjen ndaj realizimit të dispozitave të këtij ligji.

Organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës

Neni 134

Organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në pajtim me dispozitat e këtij ligji, i kryen punët që kanë të bëjnë me: mbajtjen e kadastrit të territoreve të mbrojtura, regjistrin e trashëgimisë natyrore dhe evidencën për qarkullim dhe aktivitete tjera me llojet e mbrojtura, monitoringun e gjendjes në natyrë, dhe bën punë tjera në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

III.2. UDHËHEQJA ME TERRITORE TË MBROJTURA

Udhëheqja me territore të mbrojtura

Neni 135

(1) Menaxhimin dhe mbrojtjen e zonave të mbrojtura e kryejnë subjektet e ngarkuara për menaxhim në kushte dhe në mënyrën e rregulluar me aktin e shpalljes dhe me këtë ligj.

(2) Menaxhimin, mbikëqyrjen dhe mbrojtjen e parqeve nacionale e kryejnë institucionet publike-Park Nacional në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe aktin për shpalljen e parkut nacional.

(3) Nëse monumentet natyrore dhe parqet natyrore janë më të vogla se 100 hektarë mund të grupohen edhe në pajtim me aktin për shpallje, të menaxhohen nga një subjekt për menaxhim, ose të menaxhohen nga subjekti i cili menaxhon me zonën më të madhe fqinje.

(4) Nëse ekziston përputhje e territoreve të zonave të mbrojtura me kategori të ndryshme të mbrojtjes, me aktin për shpallje mund të përcaktohet që ato të menaxhohen nga një subjekt i menaxhimit.

(5) Menaxhimin dhe mbrojtjen e zonave me më shumë dedikime nga neni 88 paragrafi (2) i këtij ligji, e kryen ndërmarrja publike e themeluar nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë, në pajtim me ligjin.

(6) Mbikëqyrjen mbi menaxhimin dhe mbrojtjen e zonave të mbrojtura e kryen organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

Subjekti që menaxhon me zonën e mbrojtur

Neni 135-a

(1) Subjekti i cili menaxhon me zonën e mbrojtur duhet të disponojë me resurse njerëzore, administrative, hapësinore, teknike dhe financiare.

(2) Kriteret, përkatësisht kushtet minimale të cilat duhet t'i plotësojë subjekti për menaxhim me zonën e mbrojtur në aspekt të numrit dhe ekipimit me resurse njerëzore dhe pajisje teknike, të nevojshme për menaxhim efikas me zonat e mbrojtura, i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës për çdo kategori të zonave të mbrojtura nga neni 66 paragrafi (1) i këtij ligji.

(3) Subjektet e ngarkuara për menaxhim me zonën e mbrojtur, menaxhojnë në mënyrë integrale me tërë zonën e mbrojtur. Për realizimin e menaxhimit integral, subjektet e ngarkuara për menaxhim me zonat e mbrojtura lidhin marrëveshje për rregullimin e të drejtave dhe obligimeve të ndërsjella me subjektet që kryejnë veprimtari ose aktivitete në zonën e mbrojtur, për të cilat pëlqim jep Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

(4) Për menaxhim efikas me zonën e mbrojtur subjekti i ngarkuar për menaxhim me zonën e mbrojtur në afat prej tre muajsh nga emërimi i tij i formon:

- këshill të palëve të përfshira dhe
- këshill shkencor, si trupa konsultues të subjektit.

(5) Këshilli shkencor formohet për të gjitha kategoritë e zonave të mbrojtura përveç për zona të mbrojtura me sipërfaqe më të vogël se 100 hektarë dhe zona të mbrojtura të kategorisë VI nga neni 66 paragrafi (1) i këtij ligji.

(6) Këshillin e palëve të përfshira e përbejnë përfaqësues të:

- 1) njësive të vetadministrimit lokal dhe të bashkësive urbane dhe lokale, territori i të cilave si tërësi ose si pjesë përputhet me territorin e zonës së mbrojtur;
- 2) shoqatave lokale të qytetareve nga sfera e mbrojtjes së mjedisit jetësor dhe natyrës;
- 3) njësive rajonale të organeve të administratës shtetërore, ndërmarrjeve dhe institucioneve shtetërore publike të cilat kryejnë veprimtari dhe aktivitete në territorin e zonës së mbrojtur;
- 4) ndërmarrjeve dhe institucioneve lokale publike, që kryejnë veprimtari ose aktivitete në territorin e zonës së mbrojtur dhe
- 5) personave tjerë juridike të cilët kryejnë veprimtari ose aktivitete për shfrytëzimin e resurseve natyrore në territorin e zonës së mbrojtur.

(7) Këshillin shkencor e përbejnë përfaqësues të institucioneve shtetërore dhe lokale, si dhe persona tjerë juridike të regjistruar për kryerjen e veprimtarisë shkencore hulumtuese nga sfera e diversitetit biologjik dhe gjeologjik, si dhe persona të cilët në mënyrë të pavarur kryejnë veprimtari shkencore hulumtuese nga sfera e diversitetit biologjik dhe gjeologjik.

(8) Këshilli i palëve të përfshira jep mendime dhe propozime lidhur me

propozim-planin për menaxhim me zonën e mbrojtur, propozimin për revizionin e planit për menaxhim me zonën e mbrojtur dhe zbatimin e programeve të veçanta nga plani për menaxhim me zonën e mbrojtur në aspekt të interesave të palëve të përfshira.

(9) Këshilli shkencor jep mendime dhe propozime lidhur me propozim-planin për menaxhim me zonën e mbrojtur, propozimin për revizionin e planit për menaxhim me zonën e mbrojtur dhe zbatimin e programeve të veçanta nga plani për menaxhim me zonën e mbrojtur në aspekt shkencor.

(10) Anëtarët e Këshillit të palëve të përfshira dhe anëtarët e Këshillit shkencor kanë mandat prej pesë vjetësh.

(11) Subjekti i ngarkuar për menaxhim me zonën e mbrojtur detyrohet t'i thërrasë këshillat së paku një herë në vit.

(12) Këshillat nga paragrafi (9) i këtij neni, miratojnë rregullore pune për punën e tyre, e cila miratohet nga organi i cili menaxhon me subjektin për menaxhim me zonën e mbrojtur.

III.2.1. UDHËHEQJA ME PARQET NACIONALE

Institucioni publik-Parku nacional

Neni 136

(1) Për shkak të kryerjes së punëve të menaxhimit dhe mbrojtjes së parkut nacional, Qeveria e Republikës së Maqedonisë themelon institucion publik - Park nacional.

(2) Me aktin e themelimit të institucionit publik veçanërisht rregullohet:

- 1) mënyra e kryerjes së veprimtarisë me interes publik, të drejtat dhe obligimet e ndërsjella të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe institucionit publik - Parku nacional;
- 2) të drejtat që i ka institucioni publik;
- 3) kushtet me të cilat sigurohet kontinuiteti në kryerjen e veprimtarisë me interes publik;
- 4) kushtet për kryerjen e veprimtarisë me kualitet me interes publik;
- 5) kushtet për kryerjen e të gjitha obligimeve të parapara pa marrë parasysh krijimin e mundshëm dhe ndikimin e çfarëdo rrethane dhe gjendje të paparapara;
- 6) lloji i shfrytëzuesve dhe territori në të cilin zhvillohet veprimtaria;
- 7) kushtet nën të cilat themeluesi njëanshëm mund t'i ndryshojë kushtet pas themelimit për shkak të mënjanimit dhe mbrojtjes së interesit publik;
- 8) kushtet tjera të veçanta dhe obligimet të cilat institucioni publik është i detyruar t'i plotësojë për shkak të kryerjes së veprimtarisë me interes publik.

Udhëheqja me institucionon publik - Parku nacional

Neni 137

(1) Udhëheqja me institucionin publik - Parku nacional bëhet në bazë të parimeve të profesionalitetit dhe kompetencës, në pajtim me ligjin.

(2) Organet e institucionit publik - Parku nacional janë: këshilli drejtues, organi punëdhënës, organi profesional kolegial dhe këshilli për kontrollin e punës materiale-financiare.

Këshilli drejtues i institucionit publik - Park nacional

Neni 138

(1) Organ i menaxhimit së institucionit publik - Park nacional është këshilli drejtues, të cilin e përbëjnë 5 anëtarë, dy përfaqësues të nga organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, përfaqësues të komunave në territorin e të cilit gjendet parku nacional dhe dy përfaqësues të organit profesional.

(2) Anëtarët e këshillit drejtues i emëron dhe i shkarkon Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

(3) Qëndrimi, mënyra e zgjedhjes së anëtarëve të këshillit drejtues, kompetencat e tij dhe mënyra e vendosjes rregullohen me statutin e institucionit publik - Park nacional.

(4) Funkzioni anëtarë i këshillit drejtues i institucionit publik - Park nacional ose organ punëdhënës nuk përket me kryerjen e ndonjë funksionit tjetër publik.

(5) Anëtarët e këshillit drejtues për punën e tyre marrin kompensim të harxhimeve ditore dhe të rrugës për pjesëmarrje në punën e këshillit drejtues.

Kompetencat e këshillit drejtues

Neni 139

(1) Këshilli drejtues i parkut nacional i kryen punët vijuese:

1. miraton statutin e institucionit publik - Park nacional;
2. miraton plan për menaxhim me parkun nacional, si dhe akte tjera të institucionit dhe përcjell realizimin e tyre;
3. nga radhët e anëtarëve të vet zgjedh kryetar;
4. i propozon Qeverisë së Republikës së Maqedonisë shkarkimin e organit punëdhënës;
5. e cakton lartësinë e kompensimeve të përcaktuara me nenin 141-a të këtij ligji;
6. e përcakton planin financiar dhe miraton llogari përfundimtare;
7. bën edhe punë tjera të caktuara me ligj, aktin për themelimin dhe me statutin e institucionit publik - Park nacional.

(2) Për statutin e institucionit publik - Park nacional nga paragrafi (1), pika 1, edhe në lartësi të kompensimeve nga paragrafi (1) pika 5 e këtij neni e këtij neni jep pëlqim Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

Drejtori i institucionit publik - Park nacional

Neni 140

(1) Me institucionin publik - Park nacional udhëheq organi punëdhënës - drejtori.

(2) Drejtori i institucionit publik - Parku nacional nga paragrafi 1 i këtij neni organizon dhe udhëheq procesin e punës dhe udhëheq punën e institucionit publik - Parku nacional, merr vendime, përfaqëson dhe prezanton institucionin publik - Parku nacional ndaj personave të tretë dhe është përgjegjës për ligjshmërinë e punës të parkut nacional.

Procedura e emërimit të drejtorit

Neni 141

3

(1) Me Institucionin Publik Parku Nacional udhëheq drejtori, të cilin e emëron dhe e shkarkon Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

(2) Shpallja publike për punësim publikohet në së paku në tre gazeta ditore të cilat botohen në tërë territorin e Republikës së Maqedonisë, prej

të cilëve njëra nga gazetatat të cilat botohen në gjuhën të cilën e flasin së paku 20% të qytetarëve të cilët flasin gjuhë zyrtare të ndryshme nga gjuha maqedonase.

(3) Për punën e vet dhe për punën e Institucionit Publik - Parku Nacional, drejtori përgjigjet para Qeverisë së Republikës së Maqedonisë.

(4) Mandati i drejtorit zgjat katër vite.

(5) Drejtor mund të zgjidhet personi i cili i plotëson kushtet në vijim: **4**

1) është shtetas i Republikës së Maqedonisë;

2) në momentin e emërimit me aktgjykim të plotfuqishëm gjyqësor nuk i është shqiptuar dënim ose sanksion për kundërvajtje ndalim për kryerje të profesionit, veprimtarisë ose detyrës;

3) ka marrë së paku 240 kredi sipas SETK ose shkallë të kryer VII/1;

4) ka minimum pesë vite përvojë pune;

5) posedon një nga certifikatat ose dëshmitë e pranuar ndërkombëtare në vijim për njohje aktive të gjuhës angleze jo më të vjetër se pesë vite:

- TOEFEL IBT së paku 76 pikë,

- IELTS (IELTS) - së paku 6 pikë,

- ILEC (ILEC) - (Cambridge English: Legal) - së paku B2 (B2) niveli,

- FCE (FCE) (Cambridge English: First) - të dhënë,

- BULATS (BULATS) - së paku 60 pikë dhe

- APTIS (APTIS) - së paku B2 (B2);

6) ka të dhënë test psikologjik dhe test për integritet dhe

7) parashton program të përgatitur për udhëheqje me institucionin.

Neni 141-a

Institucioni publik - Parku Nacional financohet nga:

1) kompensimi për hyrje dhe vizite në parkun nacional;

2) kompensimi për parkim në parkun nacional;

3) kompensimi për vizite të objekteve të veçanta në parkun nacional;

4) kompensimi për mbledhjen e llojeve të egra të bimëve, kërpudhave dhe kafshëve si dhe pjesëve të tyre dhe shfrytëzimin e qëndrueshëm të resurseve natyrore (menaxhim me ekosisteme dhe vendbanime pyjore në Parqe nacionale dhe ngjashëm);

5) kompensimi për qëndrim në parkun nacional;

6) mjetet e fituara për realizimin e aktiviteteve në pajtim me nenet 105 dhe 106 të këtij ligji;

7) kompensimi për kryerjen e veprimtarisë ose aktiviteteve në parkun nacional;

8) kompensimi për lundrim në parkun nacional;

9) kompensimi për përdorimin e logos së zonës së mbrojtur në prodhime dhe shërbime për përdorim komercial;

10) kompensimi për shërbime të ekosistemit;

11) Buxheti i Republikës së Maqedonisë;

12) buxhetet e njërive të vetadministrimit lokal në rajonin e të cilës ndodhet zona e mbrojtur dhe

13) burime tjera (donacione, grande, kredi, kredi rinovuese, dhurata, lege etj.).

Këshilli për kontrollin e punës materiale-financiare i institucionit publik - Parku nacional

Neni 142

(1) Për shkak të kryerjes së kontrollit të punës materiale-financiare të institucionit publik - Parku nacional, formohet Këshill për kontrollin e punës materiale-financiare, prej tre anëtarësh.

(2) Kryetari dhe anëtarët e Këshillit nga paragrafi (1) i këtij neni, i emëron dhe i shkarkon Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

(3) Kryetari dhe anëtarët e Këshillit, nga paragrafi (1) të këtij neni, mund

të emërohen personat të cilët nuk janë në marrëdhënie pune në institucion publik - Parku nacional dhe të cilët kanë arsim sipëror dhe posedojnë njohuri dhe përvojë nga lëmi i punës financiare dhe kontabilitetit.

(4) Kryetari dhe anëtarët e Këshillit, nga paragrafi (1) i këtij neni, për punën e tyre marrin kompensim të harxhimeve ditore dhe rrugore për pjesëmarrje në punën e këshillit.

Organi profesional kolegjal i institucionit publik - Parku nacional

Neni 143

(1) Institucioni publik - Parku nacional ka organ kolegjal profesional (në tekstin e mëtejme: organ profesional).

(2) Përmbajtja, mënyra e organizimit dhe kompetencat e organit profesional përcaktohen me statutin e institucionit publik - Parku nacional.

(3) Organi profesional i kryen punët vijuese:

1) është përgjegjës për punën profesionale të institucionit publik - Parku nacional;

2) vendos për çështjet profesionale në suazat e autorizimit të përcaktuara me ligjin, statutin dhe aktet tjera të institucionit publik - Parku nacional;

3) përcakton baza profesionale për programin e punës dhe zhvillimin e tij;

4) i jep mendim dhe propozim organit punëdhënës në pikëpamje të organizimit të punës dhe kushtet për punë dhe zhvillimin e veprimtarisë;

5) propozon përfaqësues në organin e menaxhimit së institucionit publik - Parku nacional sipas parimeve të profesionalitetit dhe kompetencës;

6) organizon dhe siguron zbatimin e programit për aftësimin e shërbimit të rojës për përballim me zjarre dhe katastrofa tjera natyrore; dhe

7) bën punë tjera të caktuara me ligj dhe statutin e institucionit publik - Parku nacional.

Neni 143-a

5

(1) Të punësuarit në institucionin Publik - Parku Nacional kanë status të nëpunësve administrativë dhe personelit teknik-ndihmës.

(2) Nëpunës administrativë nga paragrafi (1) i këtij neni janë të punësuarit në shërbimin profesionist të cilët kryejnë punë të natyrës administrative dhe të njëjtit të drejtat dhe obligimet për marrëdhënie pune i realizojnë në pajtim me Ligjin për nëpunës administrativë.

(3) Personel teknik-ndihmës nga paragrafi (1) i këtij neni janë të punësuarit të cilët kryejnë punë të sigurimit, mirëmbajtjes, kryerjes së transportit, punës në kuzhinë ose objekte hotelierike, si dhe punë tjera ndihmëse dhe të njëjtit të drejtat dhe obligimet për marrëdhënie pune i realizojnë në pajtim me Ligjin për të punësuarit në sektorin publik dhe dispozitat e përgjithshme për marrëdhënie pune.

Neni 143-b

I fshirë

6

Neni 143-v

I fshirë

7

Neni 143-g

I fshirë

8

Neni 143-d

I fshirë

9

Neni 143-gj

I fshirë

10

Neni 143-e

I fshirë

11

Neni 143-zh

I fshirë

12

Neni 143-z

I fshirë

13

Neni 143-x

I fshirë

14

Neni 143-i

I fshirë

15

Neni 143-j

I fshirë

16

Neni 143-k

I fshirë

17

Neni 143-ll

I fshirë

18

Neni 143-l

I fshirë

19

Neni 143-m*I fshirë*

20

Neni 143-n*I fshirë*

21

Neni 143-nj*I fshirë*

22

Neni 143-o*I fshirë*

23

Neni 143-p*I fshirë*

24

Format e kryerjes së përbashkët të punëve të veçanta**Neni 144**

(1) Për shkak të realizimit të kryerjes racionale të veprimtarisë, institucionet publike - Parku nacional me pëlqimin e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë mund të organizojnë forma të ndryshme të kryerjes së përbashkët të punëve të veçanta ose realizimit të punës institucionale ose llojit tjetër të punës dhe bashkëpunimit.

(2) Punët që i kryen forma që e organizojnë institucionet publike - Parku nacional përcaktohen me marrëveshjen për ndërlidhje.

(3) Forma që e organizojnë institucionet publike - Parku nacional ka cilësinë e personit juridik, nëse me marrëveshje për ndërlidhje nuk është përcaktuar ndryshe.

III.3. KËSHILLI NACIONAL PËR MBROJTJEN E NATYRËS

Themelimi dhe përmbajtja e Këshillit nacional për mbrojtjen e natyrës**Neni 145**

(1) Për shkak të përcjelljes, realizimit dhe përparimit të mbrojtjes së natyrës dhe shfrytëzimit të pasurisë natyrore themelohet Këshilli nacional për mbrojtjen e natyrës si trup këshillëdhënës i ministrit i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës,

(2) Këshilli nacional për mbrojtjen e natyrës përbëhet prej kryetarit dhe

tetë anëtarëve që i emëron ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(3) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës sipas funksionit është kryetar i Këshillit nacional për mbrojtjen e natyrës.

(4) Në Këshillin nacional për mbrojtjen e natyrës emërohen anëtarë në pajtim me strukturën vijuese:

- 1) një përfaqësues nga shoqata e komunave;
- 2) dy përfaqësues nga Akademia Maqedonase e Shkencave dhe Arteve;
- 3) tre përfaqësues nga radhët e punëtorëve të dalluar shkencorë dhe profesionalë në lëmin e mbrojtjes së natyrës nga Republika e Maqedonisë;
- 4) dy përfaqësues nga shoqatat e qytetarëve që janë aktivë në lëmin e mbrojtjes së natyrës; dhe

(5) Anëtarët e këshillit nacional për mbrojtjen e natyrës emërohen për një periudhë prej katër vjetësh dhe përsëri mund të emërohen.

(6) Këshilli nacional për mbrojtjen e natyrës miraton rregullore për punën e vet.

Kompetencat e Këshillit nacional për mbrojtjen e natyrës

Neni 146

Këshilli Nacional për Mbrojtjen e Natyrës i shqyrton dhe jep mendim lidhur me çështjet si vijojnë, dhe atë për:

- 1) Ligjin për mbrojtjen e natyrës dhe aktet me të cilat bëhet shpallja e zonave të mbrojtura;
- 2) miratimin e listës së llojeve të rrezikuara (Lista e kuqe) dhe masave për përmirësimin e gjendjes së llojeve të rrezikuara (Libri i kuq);
- 3) shpalljen e llojeve të egra rreptësisht të mbrojtura dhe të mbrojtura;
- 4) miratimin e dokumenteve strategjike në lidhje me mbrojtjen e natyrës;
- 5) përcaktimin e rrjetit ekologjik nacional;
- 6) pranueshmërinë e propozimit për shpalljen e zonës së mbrojtur;
- 7) miratimin e Strategjisë nacionale për mbrojtjen e natyrës dhe
- 8) për çështje tjera në pajtim me këtë ligj.

Kryerja e punëve administrative për këshillin

Neni 147

Punët administrative të Këshillit nacional për mbrojtjen e natyrës i bën organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

III.4. KRYERJA E PUNËVE SHKENCORE DHE PROFESIONALE PËR MBROJTJEN E NATYRËS

Kushtet për dhënien e kryerjes së punëve shkencore dhe profesionale për mbrojtjen e natyrës dhe monitoringun i gjendjes së natyrës

Neni 148

(1) Kryerjen e punëve shkencore-profesionale për mbrojtjen e natyrës dhe monitoringun e gjendjes së natyrës, organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, mund

t'ua besojë personave juridikë të akredituar.

(2) Personat e akredituar juridikë nga paragrafi (1) i këtij neni duhet të kenë të punësuar ose angazhuar më së paku 5 persona me shkollim sipëror, prej të cilëve së paku 1 me shkallë shkencore doktor i shkencave, me titujt vijues: biolog i diplomuar, biolog-ekolog i diplomuar, gjeograf i diplomuar, gjeolog i diplomuar, inxhinier i diplomuar i pylltarisë, inxhinier i diplomuar agronom, mjek i medicinës së veterinarisë.

(3) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, i përcakton kushtet lidhur me pajisjen dhe lokalet afariste, të cilat duhet t'i plotësojnë personat e akredituar juridikë.

IV. TË DHËNAT NGA EVIDENCAT PËR MBROJTJEN E NATYRËS

IV.1. KADASTRI I TERRITOREVE TË MBROJTURA

Evidenca për mbrojtjen e natyrës

Neni 149

(1) Zonat e mbrojtura, pjesët përkohësisht të mbrojtura të natyrës për të cilat udhëhiqet procedurë për shpalljen e zonave të mbrojtura, trashëgimia natyrore, siç janë objektet speleologjike dhe mineralet dhe fosilet karakteristike, llojet e egra dhe shkalla e mbrojtjes së tyre dhe rarisetet natyrore regjistrohen në Evidencën për mbrojtjen e natyrës.

(2) Evidencën nga paragrafi (1) i këtij ligji, e mban organi kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(3) Evidenca për mbrojtjen e natyrës si libër publik përbëhet prej:

- 1) kadastrës së zonave të mbrojtura dhe
- 2) regjistrit të trashëgimisë natyrore;

(4) Çdo zonë e mbrojtur, pjesë e mbrojtur përkohësisht e natyrës, për të cilën udhëhiqet procedurë për shpallje të zonës së mbrojtur, si dhe trashëgimia natyrore, regjistrohen në evidencën me numër unik të regjistrimit.

(5) Organi kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e natyrës, gjatë regjistrimit të të dhënave në evidencën për mbrojtjen e natyrës, mund të vendose që të dhëna të caktuara nga ajo, të jenë sekrete për realizimin e qëllimeve të mbrojtjes së natyrës.

(6) Ministri i cili udhëheq organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, i përcakton të dhënat të cilat regjistrohen në Evidencën për mbrojtjen e natyrës, përmbajtjen dhe formën e udhëheqjes së të dhënave nga paragrafi (3) i këtij neni, mënyrën dhe afatin e regjistrimit të të dhënave në evidencë, mënyrën e përcaktimit dhe mbajtjen e numrit të regjistrimit, mënyrën e mbajtjes dhe formën dhe përmbajtjen e formularëve në të cilat mbahet evidenca, mënyrën e ruajtjes dhe arkivimit të evidencës, si dhe mënyrën e mundësive për shfrytëzimin e të dhënave nga evidenca.

(7) Ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, e përcakton kompensimin për shfrytëzimin dhe dhënien e ekstrakteve nga evidencat për mbrojtjen e natyrës, që përcaktohet në bazë të shpenzimeve reale, të cilat i bart organi, për shfrytëzimin dhe lëshimin e ekstrakteve për mbrojtjen e natyrës.

(8) Kompensimi për shfrytëzimin dhe dhënien e ekstrakteve nga evidencat për mbrojtjen e natyrës, i përcaktuar me rregullën nga paragrafi (7) i këtij neni, duhet të jetë i arsyeshëm dhe të mos i tejkalojë shpenzimet reale të bëra për shfrytëzimin dhe dhënien e ekstrakteve nga evidencat për mbrojtjen e natyrës.

(9) Të dhënat nga evidencat për mbrojtjen e natyrës janë pjesë e sistemit informativ për mjedisin jetësor.

(10) Mjetet nga paragrafi (7) i këtij neni, janë të hyra të Buxhetit të Republikës së Maqedonisë.

IV 1. KADASTRA E ZONAVE TË MBROJTURA

Kadastra e zonave të mbrojtura

Neni 149-a

(1) Zonat e mbrojtura dhe pjesët e natyrës nën mbrojtje të përkohshme regjistrohen në kadastrën e zonave të mbrojtura. Në kadastrën regjistrohet çdo ndryshim të zona e mbrojtur, si dhe anulimi i mbrojtjes.

(2) Ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, me aktin e nenit 149 paragrafi (6) të këtij ligji, i përcakton të dhënat të cilat regjistrohen në kadastrën e zonave të mbrojtura, mënyrën e vendosjes dhe mbajtjes së të dhënave, si dhe formën dhe përmbajtjen e formularit të kadastrës së zonave të mbrojtura.

(3) Me aktin nga paragrafi (2) i këtij neni, përcaktohen edhe mënyra dhe mundësitë për shfrytëzimin e të dhënave nga kadastra.

IV.2. REGJISTRI I TRASHËGIMISË NATYRORE

Regjistri i trashëgimisë natyrore

Neni 150

(1) Llojet e egra të mbrojtura rreptësisht dhe të mbrojtura, fosilet dhe mineralet karakteristike dhe raritetet natyrore, regjistrohen në regjistrin e trashëgimisë natyrore.

(2) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës me aktin nga neni 149 paragrafi (6) të këtij ligji i përcakton të dhënat të cilat regjistrohen në regjistrin e trashëgimisë natyrore, mënyrën e mbajtjes dhe formën dhe përmbajtjen e formularit të regjistrit të trashëgimisë natyrore.

(3) Të dhënat nga regjistri i trashëgimisë natyrore janë pjesë e Sistemit informativ për mjedisin jetësor.

Regjistrimi në regjistër

Neni 151

(1) Të dhënat për ekzemplarët dhe koleksionet e kopshteve zoologjike, kopshteve botanike, institucioneve shkencore dhe institucione tjera të ngjashme, regjistrohen në regjistrin e trashëgimisë natyrore si tërësi, sipas librit të inventarit të atyre lëndëve përkatësisht koleksioneve në bazë të fletëparaqitjes të organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, i paraqet institucioni adekuat.

(2) Në regjistrin e trashëgimisë natyrore regjistrohet marrja dhe ndryshimi

i statusit të trashëgimisë natyrore.

(3) Ndërprerja e statusit të trashëgimisë natyrore shkakton fshirjen e llojit nga regjistri.

IV.3. EVIDENTIMI I QARKULLIMIT DHE AKTIVITETET Tjera ME LLOJET E MBROJTURA

Evidentimi i qarkullimit dhe aktivitetet tjera me llojet e mbrojtura

Neni 152

(1) Për llojet e mbrojtura mbahet evidencë për qarkullimin dhe aktivitetet tjera me llojet e mbrojtura.

(2) Evidencën nga paragrafi (1) të këtij neni e mban organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(3) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës me dispozitë të veçantë i përcakton të dhënat të cilat regjistrohen në evidencën e qarkullimit dhe aktivitete tjera me lloje të mbrojtura, mënyrën e mbajtjes dhe formën e formularit të evidencës të qarkullimit dhe aktivitete tjera me lloje të mbrojtura.

(4) Me aktin nga paragrafi (3) të këtij neni përcaktohen edhe mundësitë për shfrytëzimin e të dhënave nga evidenca.

(5) Ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, përcakton tarifën për dhënie dhe shfrytëzim të certifikatave nga evidenca e qarkullimit dhe aktivitete tjera me lloje të mbrojtura.

(6) Të dhënat nga evidenca e qarkullimit dhe aktivitetet tjera me lloje të mbrojtura, janë pjesë e Sistemit informativ për biodiversitet si pjese e sistemit informativ për mjedis jetësor.

(7) Mjetet nga kompensimi nga paragrafi (5) i këtij neni, janë të hyra të Buxhetit të Republikës së Maqedonisë.

IV 4. SISTEMI INFORMATIV NACIONAL PËR BIODIVERSITET

Vendosja e sistemit informativ nacional për biodiversitet

Neni 153

(1) Sistemin nacional informativ për biodiversitet e vendos organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës me qëllim që të përforcohet menaxhimi dhe miratimi i vendimeve për mbrojtjen e biodiversitetit nëpërmjet zbatimit të teknologjive informatikë përkatëse.

(2) Ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, i përcakton mënyrën dhe procedurën për vendosje dhe mirëmbajtje të sistemit informativ nacional për biodiversitet, duke i përfshirë edhe kërkesat teknike dhe funksionale të sistemit, shkëmbimin e të dhënave dhe qasjen në të dhënat.

(3) Sistemi informativ nacional për biodiversitet është pjesë përbërëse e sistemit informativ për mjedis jetësor.

V. MONITORINGU

Monitoringu i gjendjes së natyrës

Neni 154

(1) Organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës e përcjell dhe e organizon monitoringun e gjendjes së natyrës në pajtim me metodologjinë për monitoringun e gjendjes së natyrës.

(2) Metodologjinë për monitoringun e gjendjes së natyrës e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës me propozimin e organit kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

(3) Monitoringun e mbrojtjes së natyrës mund ta bëjnë edhe personat juridikë të akredituar të cilët i plotësojnë kushtet e përcaktuara me dispozitat e këtij ligji.

(4) Monitoringu i gjendjes së natyrës realizohet përmes:

1. matjes, përcjelljes, vlerësimit dhe kontrollit të gjendjes së llojeve, vendbanimeve të tyre, tipeve të vendbanimeve, territoreve të rëndësishëm ekologjikë, ekosistemet si dhe tipet e viseve;
2. matjes, përcjelljes, vlerësimit dhe kontrollit të ndryshimit të vlerave gjeologjike (paraqitja e vendrëshqitjes, erozionit, burimeve të reja etj.), që përfshin edhe përpunimin e hartave të veçanta gjeologjike si bazë për realizimin e hulumtimeve dhe përcjelljeve të mëtejme;
3. përcjelljes së gjendjes me trashëgiminë natyrore.

(5) Të dhënat nga monitoringu janë publik, përveç për rasteve të përcaktuara me ligj.

Qasja deri te informatat lidhur me mbrojtjen e natyrës dhe qasja deri te të drejtat lidhur me qasjen në informata për mbrojtjen e natyrës

Neni 155

Qasja deri te informatat lidhur me mbrojtjen e natyrës dhe qasja deri te e drejta lidhur me qasjen deri te informatat për mbrojtjen e natyrës, sigurohet në pajtim me Ligjin për mjedisin jetësor.

Pjesëmarrja e publikut në vendosje për çështje nga lëmi i mbrojtjes së natyrës

Neni 156

(1) Sigurohet pjesëmarrje e publikut në përgatitjen e rregullave dhe dokumenteve të cilat dalin nga dispozitat e këtij ligji, e veçanërisht për: aktet për shpalljen e territorit të mbrojtur, dokumentacionit planor-hapësinor për territor të mbrojtur, planet për menaxhim me territor të mbrojtur, planet dhe projektet për shfrytëzimin e pasurisë natyrore të cilat kanë ndikim ndaj natyrës.

(2) Opinioni informohet me shpallje publike ose informim të veçantë te subjektet e interesuara për aktin ose veprimtarinë të cilat mund të ndikojnë në gjendjen e natyrës.

(3) Informimi i opinionit është i detyrueshëm në rastet e përcaktuara me

këtë ligj.

Aktivitetet edukative-arsimore për mbrojtjen e natyrës

Neni 157

(1) Republika e Maqedonisë është e detyruar të sigurojë kushte të volitshme për realizimin e aktiviteteve edukative-arsimore për mbrojtjen e natyrës, në të gjitha nivelet e sistemit edukativo-arsimor.

(2) Aktivitetet edukative-arsimore për mbrojtjen e natyrës realizohen edhe përmes kryerjes së veprimtarive të mbrojtjes ex-situ, si veprimtari muzeu, veprimtari të kopshteve zoologjike, kopshteve botanike, kopshteve dendrologjike, akuariumeve dhe institucioneve tjera.

Aktivite për informimin e opinionit për mbrojtjen e natyrës

Neni 158

(1) Organet, institucionet, entet dhe organizatat kompetente për kryerjen e punëve udhëheqëse, profesionale dhe punëve tjera nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në pajtim me dispozitat e këtij ose ligji tjetër, janë të detyruar ta informojnë opinionin për mbrojtjen e natyrës dhe mbrojtjen e saj përmes medimeve, ligjëratave dhe veprimtarive botuese, si dhe ta informojnë publikun për ekzistimin e trashëgimisë natyrore dhe mundësinë e vizitës së saj me qëllim të edukimit, shikimit dhe rekreimit.

(2) Institucionet publike - Parku nacional, si dhe institucionet të cilët kryejnë veprimtari muzeu, edukative-arsimore dhe shkencore-profesionale, janë të detyruar të aftësojnë kuadro për kryerjen e punëve të parapara në paragrafin 1 të këtij neni.

VI. STRATEGJIA NACIONALE PËR MBROJTJEN E NATYRËS

Miratimi i Strategjisë nacionale për mbrojtjen e natyrës

Neni 159

(1) Qeveria e Republikës së Maqedonisë, me propozimin e ministrit i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, ndërsa pas sigurimit të mendimit paraprak nga Këshilli nacional për mbrojtjen e natyrës, miraton Strategji nacionale për mbrojtjen e natyrës.

(2) Strategjia nacionale për mbrojtjen e natyrës miratohet për një periudhë prej 10 vjetësh dhe përmban baza afatgjate të politikës së mbrojtjes së natyrës.

(3) Startegjia nacionale për mbrojtjen e natyrës miratohet me procedurë e cila siguron pjesëmarrjen e opinionit në vendosje.

(4) Strategjitë për mbrojtjen dhe shfrytëzimin e pasurisë natyrore dhe trashëgimisë natyrore harmonizohen me Strategjinë nacionale për mbrojtjen e natyrës.

(5) Mjetet për përpunimin e Strategjisë nacionale për mbrojtjen e natyrës sigurohen nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë.

Zbatimi i Strategjisë nacionale për mbrojtjen e natyrës

Neni 160

(1) Në suazat e Strategjisë nacionale për mbrojtjen e natyrës, për shkak të implementimit të saj të plotë, miratohen plane pesëvjeçare dhe programe njëvjeçare për realizimin e këtyre planeve, për mbrojtjen e natyrës.

(2) Planet pesëvjeçare për mbrojtjen e natyrës i miraton ministri i cili udhëheq me organin e drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në procedurë e cila siguron pjesëmarrjen e opinionit, ndërsa pas sigurimit paraprak të mendimit të Këshillit nacional për mbrojtjen e natyrës.

(3) Programet njëvjeçare për mbrojtjen e natyrës i miraton organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale nga lëmi i mbrojtjes së natyrës, në procedurë e cila siguron pjesëmarrjen e opinionit, pas sigurimit paraprak të pëlqimit nga organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

VII. FINANCIMI

Mjetet për mbrojtjen e natyrës

Neni 161

Mjetet për mbrojtjen e natyrës sigurohen nga:

- 1) Buxheti i Republikës së Maqedonisë;
- 2) buxhetet e njësisve të vetadministrimit lokal në rajonin ku ndodhet zona e mbrojtur;
- 3) kompensimi për hyrje dhe vizitë në zonën e mbrojtur;
- 4) kompensimi për parkim në zonën e mbrojtur;
- 5) kompensimi për vizitë të objekteve të veçanta në zonën e mbrojtur;
- 6) kompensimi për mbledhjen e llojeve të egra të bimëve, kërpurdhave dhe kafshëve dhe pjesëve të tyrë dhe shfrytëzimin e qëndrueshëm të resurseve natyrore (menaxhimi me ekosisteme dhe vendbanime pyjore në zonat e mbrojtura dhe ngjashëm);
- 7) kompensimi për qëndrim në zonën e mbrojtur;
- 8) mjetet e fituara për realizimin e aktiviteteve në pajtim me nenet 105 dhe 106 të këtij ligji;
- 9) kompensimi për kryerjen e veprimtarisë ose aktiviteteve në zonën e mbrojtur;
- 10) kompensimi për përdorimin e logos së zonës së mbrojtur në prodhime dhe shërbime për përdorim komercial;
- 11) kompensimi për lundrim në zonën e mbrojtur;
- 12) kompensimi nga shërbimet e ekosistemit dhe
- 13) burime tjera (donacione, grante, kredi, kredi rinovuese, dhurata, lege etj.).

Mjetet nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë

Neni 162

(1) Në Buxhetin e Republikës së Maqedonisë dhe buxhetet e njësisve të vetadministrimit lokal sigurohen mjete për mbrojtjen e natyrës.

(2) Me propozim të ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës, Qeveria e Republikës së Maqedonisë miraton Program vjetor për mbrojtjen e natyrës.

(3) Mjetet nga paragrafi (1) i këtij neni, shfrytëzohen për realizimin e qëllimeve të përcaktuara në Strategjinë nacionale për mbrojtjen e natyrës, për përpilimin dhe zbatimin e planeve dhe programeve për mbrojtjen e natyrës, planet për menaxhim me zonat e mbrojtura, për përpilimin dhe azhurnimin e Listës së kuqe të llojeve të egra dhe Librit të kuq, si dhe planet tjera dhe programet të cilat miratohen në bazë të këtij ligji.

(4) Masat dhe aktivitetet e përcaktuara në programin nga paragrafi (2) i këtij neni, i zbatohet organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës dhe subjektet për menaxhim me zonat e mbrojtura.

Detyruesit për pagimin e kompensimeve

Neni 163

(1) Detyrues për pagimin e kompensimit për hyrje dhe vizitë në territorin e mbrojtur janë të gjithë personat fizikë dhe juridikë të cilët për shkak të realizimit të vizitës publike, aktiviteteve shkencore-hulumtuese, edukative-arsimore dhe turistike-rekreative që hyn në territorin e mbrojtur.

(2) Detyrues për pagimin e kompensimit për parkim në territorin e mbrojtur janë të gjithë personat fizikë dhe juridikë të cilët për shkak të realizimit të vizitës publike, aktiviteteve shkencore-hulumtuese, edukative-arsimore dhe turistike-rekreative hyn në territorin e mbrojtur, si dhe personat të cilët për shkak të kryerjes së punëve të tyre kalojnë përmes territorit të mbrojtur.

(3) Detyrues për pagimin e kompensimit për vizitë objekteve të veçanta në territorin e mbrojtur janë të gjithë personat fizikë dhe juridikë të cilët për shkak të realizimit të vizitës publike, aktiviteteve shkencore-hulumtuese, edukative-arsimore dhe turistike-rekreative hyjnë në objektet e veçanta në territorin e mbrojtur.

(4) Detyrës për pagesën e kompensimit për grumbullimin e llojeve të egra të bimëve, kërpudhave dhe kafshëve dhe pjesëve të tyre dhe shfrytëzimin e qëndrueshëm të resurseve natyrore, janë të gjithë personat fizike dhe juridike që i shfrytëzojnë resurset natyrore në zonën e mbrojtur.

(5) Detyrues për pagimin e kompensimit për qëndrim në territor të mbrojtur janë personat fizikë të cilët qëndrojnë në territor të mbrojtur.

(6) Detyrës për pagesën e kompensimit për kryerjen e veprimtarisë ose aktiviteteve në zonën e mbrojtur janë personat fizikë dhe juridike që kryejnë veprimtari ose aktivitete në territorin e zonës së mbrojtur.

(7) Detyrës për pagesën e kompensimit për përdorimin e logos së zonës së mbrojtur janë të gjithë personat fizike dhe juridike që e shfrytëzojnë logon e zonës së mbrojtur në prodhime dhe shërbime për përdorim komercial.

(8) Detyrës për pagesën e shërbimeve të ekosistemit janë personat juridike dhe fizike, të cilët janë shfrytëzues të shërbimeve të ekosistemit në zonën e mbrojtur.

Obligimi për pagimin e kompensimeve

Neni 164

(1) Obligimi për pagimin e kompensimit për hyrje dhe vizitë në territorin e mbrojtur bëhet gjatë hyrjes në rajonin e territorit të mbrojtur.

(2) Obligimi për pagimin e kompensimit për parkim në territor të mbrojtur bëhet gjatë hyrjes në rajonin e territorit të mbrojtur.

(3) Obligimi për pagimin e kompensimit për vizitë të objekteve në territorin e mbrojtur paraqitet gjatë hyrjes në objektin e veçantë të rajonit të territorit të mbrojtur.

(4) Detyrimi për pagesën e kompensimit për shfrytëzim të qëndrueshëm të resurseve natyrore, fillon në ditën e dhënies së lejes për grumbullimin e llojeve të egra të bimëve, kërpudhave dhe kafshëve dhe pjesëve të tyre, përkatësisht lëshimin e dokumentit për shfrytëzimin e resurseve natyrore.

(5) Obligimi për pagimin e kompensimit për qëndrim në territor të mbrojtur bëhet me ditën e paraqitjes së qëndrimit të personi i cili bën veprimtari hotelierike të vendosjes në territor të mbrojtur dhe do të paguhet çdo të pesëmbëdhjetën ditë të muajit, nga ana e personave fizikë dhe juridikë, të cilët bëjnë veprimtari hotelierike të vendosjes në rajonin e territorit të mbrojtur.

(6) Detyrimi për pagesën e kompensimit për kryerjen e veprimtarisë ose aktiviteteve në zonën e mbrojtur, fillon në ditën e lidhjes së marrëveshjeve për rregullimin e të drejtave të ndërsjella dhe obligimeve me subjektet që kryejnë veprimtari ose aktivitete në pajtim me nenin 135-a të këtij ligji.

(7) Detyrimi për pagesën e kompensimit për lundrim në zonën e mbrojtur, fillon në ditën e dhënies së lejes për lundrim.

(8) Detyrimi për pagesën e kompensimit për përdorimin e logos së zonës së mbrojtur në prodhime dhe shërbime për shfrytëzim komercial, fillon në ditën e dhënies së pëlqimit nga subjekti i ngarkuar për menaxhim me zonën e mbrojtur, me kërkesë të dokumentuar të parashtruar paraprakisht nga personi juridik.

Kompensimi për shërbime të kryera të ekosistemit

Neni 164-a

(1) Pagesa e shërbimeve të ekosistemit rregullohet nëpërmjet kundërshtimeve dhe bëhet në bazë të marrëveshjes së arritur.

(2) Subjekti i cili menaxhon me zonën e mbrojtur lidh marrëveshje për pagesë të kompensimit për shërbime të kryera të ekosistemit me të gjithë kryerësit e veprimtarisë, të cilët kanë dobi nga shërbimet e ekosistemit, gëzojnë përparësi nga mbrojtja dhe menaxhimi i natyrës në zonën e mbrojtur, përkatësisht dobi nga mbrojtja e natyrës.

(3) Arketimin e mjeteve nga kompensimi për shërbime të kryera të ekosistemit, e kryen subjekti i cili menaxhon me zonën e mbrojtur, në pajtim me marrëveshjen nga paragrafi (1) i këtij neni.

(4) Subjektet që menaxhojnë me zonën e mbrojtur detyrohen të kujdesen për sigurimin e shërbimit përkatës të ekosistemit në bazë të vazhdueshme dhe atë ta gjenerojnë në nivel specifik të përcaktuar me marrëveshjen nga paragrafi (1) i këtij neni.

(5) Sigurimi i shërbimit të ekosistemit është lëndë e monitorimit të vazhdueshëm nga shfrytëzuesi ose shfrytëzuesit e shërbimeve të ekosistemit që vullnetarisht e kanë pranuar marrëveshjen nga paragrafi (1) i këtij neni

Dedikimi i mjeteve nga kompensimi

Neni 165

(1) Mjetet nga kompensimet nga neni 161 pikat 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 dhe 13 të këtij ligji, janë të hyra të subjekteve të ngarkuara për menaxhim me zonën e mbrojtur, ndërsa shfrytëzohen për kryerjen e punëve lidhur me mbrojtjen dhe menaxhimin me natyrën në zonën e mbrojtur në të cilën janë arkëtuar.

Përcaktimi i lartësisë së kompensimeve

Neni 166

(1) Kompensimet nga neni 161 pikat 3, 4, 5, 6,7 dhe 8 të këtij ligji, i përcakton organi i cili menaxhon me subjektin që menaxhon me zonën e mbrojtur, në bazë të pëlqimit të marrë paraprakisht nga Qeveria e

Republikës së Maqedonisë me propozim të ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(2) Kompensimi nga neni 161 pika 9 e këtij ligji, përcaktohet në marrëveshjet për rregullimin e të drejtave të ndërsjella dhe obligimeve me subjektet që kryejnë veprimtari ose aktivitete në territorin e zonës së mbrojtur nga neni 163 paragrafi (6) i këtij ligji, në bazë të pëlqimit të marrë paraprakisht nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë, me propozim të ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(3) Kompensimi nga neni 161 pika 10 e këtij ligji, përcaktohet në marrëveshjen e lidhur ndërmjet subjektit i cili menaxhon me zonën e mbrojtur dhe shfrytëzuesin e logos së zonës së mbrojtur, që i përcakton organi që udhëheq me subjektin i cili menaxhon me zonën e mbrojtur, në bazë të pëlqimit të marrë paraprakisht nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë, me propozim të ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

(4) Kompensimi nga neni 161 pika 12 e këtij ligji përcaktohet me marrëveshjen e lidhur në pajtim me nenin 164- a të këtij ligji.

Personat e autorizuar për arkëtim

Neni 167

Arkëtimin e mjeteve nga kompensimet nga neni 161 paragrafi (1) pikat 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,10, 11 dhe 12 të këtij ligji, e kryejnë subjektet që menaxhojnë me zonat e mbrojtura.

VIII. MBIKËQYRJA

VIII.1. MBIKËQYRJA NDAJ ZBATIMIT

Mbikëqyrja ndaj zbatimit

Neni 168

Mbikëqyrje mbi zbatimin e këtij ligji dhe rregullave të miratuara në bazë të këtij ligji, bën organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i mbrojtjes së natyrës.

VIII.2. MBIKËQYRJA INSPEKTUESE

Inspektorë shtetërorë për mbrojtjen e natyrës

Neni 169

(1) Mbikëqyrjen inspektuese ndaj zbatimit të këtij ligji dhe të rregullave të miratuara në bazë të këtij ligji e bën Inspektorati shtetëror për mjedisin jetësor, përmes inspektorëve shtetërorë për mbrojtjen e natyrës.

(2) inspektorët shtetërorë gjatë ndërmarrjes së aktiviteteve për kryerjen e mbikëqyrjes inspektuese mund të kërkojnë bashkëpunim nga përfaqësuesit e organit të drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i punëve të brendshme.

Personat të cilët mund të emërohen për inspektorë

Neni 170

(1) Inspektor shtetëror mund të jetë personi i cili:

- është shtetas i Republikës së Maqedonisë,
- është i moshës madhore,
- ka aftësi të përgjithshme shëndetësore,
- nuk i është shqiptuar dënim me aktgjykim të plotfuqishëm gjyqësor për ndalim të ushtrimit të profesionit, veprimtarisë ose detyrës,
- ka marrë së paku 300 kredit sipas SETK ose shkallë të përfunduar VII/1 në një prej sferave si vijon: biolog i diplomuar, biolog-ekolog i diplomuar, bioteknolog i diplomuar, gjeograf i diplomuar, gjeolog i diplomuar, inxhinier i diplomuar i pylltarisë, inxhinier agronom i diplomuar, inxhinier i diplomuar për hortikulturë, doktor i mjekësisë veterinare, që dëshmohet me certifikatë,
- ka pesë vjet përvojë pune në sferën e mjedisit jetësor,
- i plotëson kushtet tjera të përcaktuara në aktin për sistematizim të vendeve të punës,
- posedon certifikatë të pranuar ndërkombëtarisht për punë me programe kompjuterike për punë në zyrë, përkatësisht një prej këtyre në vijim:
  - 1) Certiport: IC3 GS4 Key Applications – të dhënë;
  - 2) Microsoft: MOS Word ose MOS Excell – të dhënë ose
  - 3) ECDL: Core – të dhënë,
- ka marrë mendim pozitiv për përshtatshmëri për vendin e punës nëpërmjet dhënies së testit psikologjik dhe testit për integritet, në pajtim me rregullat të cilat kanë të bëjnë me nëpunësit shtetërorë dhe
- ka licencë për inspektor nga sfera e kompetencës së shërbimit inspektues.

(2) Cilësia zyrtare e inspektorit shtetëror dëshmohet me legjitimacion, formën, përmbajtjen dhe formularin e të cilit i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mjedisit jetësor.

(3) Gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese inspektori shtetëror është i obliguar ta tregojë legjitimacionin zyrtar nga paragrafi (2) i këtij neni.

Të drejtat dhe obligimet e inspektorëve

Neni 171

Inspektoret shtetërorë kanë të drejtë dhe obligim që gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese në pajtim me dispozitat e këtij ligji, të bëjnë kontrollin të trashëgimisë natyrore, si dhe pasurisë tjetër natyrore që gëzon mbrojtje në pajtim me këtë ligj, dokumentacion adekuat, shkresat e punës, lokalet e punës dhe lokalet dhe pajisja.

Kompetencat e inspektorëve

Neni 172

Në kryerjen e mbikëqyrjes ndaj zbatimit të masave për mbrojtje të natyrës, në pajtim me dispozitat e këtij ligji, inspektoret shtetërorë janë të autorizuar të konstatojnë:

- 1) gjendjen e ruajtjes së natyrës;
- 2) shfrytëzimin dhe përdorimin e trashëgimisë natyrore dhe pasurisë natyrore;
- 3) zbatimin e kushteve dhe masave për mbrojtjen e natyrës të përcaktuara me këtë ligj, si dhe me dispozitat tjera të miratuara në bazë të këtij ligji;
- 4) zbatimin e planeve hapësinore dhe urbanistike dhe planeve për shfrytëzimin e pasurisë natyrore në pjesën që ka të bëjë me masat dhe kushtet për mbrojtjen e natyrës;
- 5) zbatimin e planeve për menaxhim dhe programeve për mbrojtje, ruajtje dhe shfrytëzim të pasurisë natyrore;
- 6) realizimin e aktiviteteve të cilat mund të shkaktojnë ndryshime dhe dëmtime të trashëgimisë ose pasurisë natyrore;
- 7) realizimin e mbrojtjes së drejtpërdrejtë, mbrojtjen dhe shfrytëzimin e

pasurisë natyrore;

8) zbatimin e masave për mbrojtje të bimëve të mbrojtura, kërpudhave dhe të llojeve të kafshëve dhe pasuri tjetër natyrore;

9) eksport, import dhe tranzit të bimëve, kërpudhave dhe kafshëve, të cilat janë të kufizuara ose të ndaluara me këtë ligj;

10) introduksionimin dhe reintroduksionimin e llojeve të egra në natyrë;

11) informimin e opinionit për gjendjen e ruajtshmërisë së natyrës;

12) realizimin e programit për menaxhim me ekosistemet pyjore;

13) zbatimi i kushteve për ruajtjen e llojeve të kafshëve të egra në robërim dhe

14) zbatimin e kushteve tjera të përcaktuara dhe masat për mbrojtje të natyrës të përcaktuara me këtë ligj dhe në bazë të saj dispozitat e miratuara.

Autorizimet e inspektorëve

Neni 173

(1) Në kryerjen e punëve në pajtim me dispozitat e këtij ligji, inspektorët shtetërorë janë të autorizuar të:

1) ndalojnë grumbullimin e bimëve të mbrojtura dhe llojeve të kërpudhave dhe pjesëve të tyre;

2) ndalojnë dëbimin, robërimin, mbrojtjen, vrasjen dhe preparimin e kafshëve të mbrojtura dhe formave të tyre zhvilluese;

3) paguajnë dënim mandator;

4) ndalojnë largimin e çerdheve dhe shtretërve të llojeve të egra të mbrojtura;

5) ndalojnë introduksionin dhe reitroduksionin;

6) ndalojnë qarkullimin me pasurinë natyrore;

7) ndalojnë qarkullimin me ekzemplarë të llojeve të mbrojtura të bimëve, kërpudhave ose kafshëve në bazë të marrëveshjeve ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë;

8) ndalojnë importin, eksportin dhe transitin e pasurisë natyrore;

9) ndalojnë hulumtimet shkencore në territoret e mbrojtura;

10) ndalojnë hulumtime shkencore ndaj llojeve të mbrojtura të caktuara;

11) marrin ekzemplarë të llojeve të bimëve, kërpudhave ose kafshëve, pjesëve të tyre dhe prodhimeve të fituara me përpunimin e ndonjë lloji që është lëndë e veprës penale ose kundërvajtje.

(2) Inspektorët shtetërorë përkohësisht do të konfiskojnë pajisje, aparatura, prodhime dhe aparate që janë shfrytëzuar në kryerjen e veprave penale ose kundërvajtjeve.

(3) Për ekzemplaret e konfiskuar nga paragrafi (1) pika 11 dhe sendet nga paragrafi (2) i këtij neni, inspektori i mjedisit jetësor jep vërtetim për konfiskim të përkohshëm të ekzemplarëve, përkatësisht sendeve.

(4) Për ekzemplaret e konfiskuar, inspektorët shtetërorë detyrohen të kujdesen dhe të sigurojnë kushte për ruajtje në pajtim me llojin e ekzemplarëve.

(5) Konfiskimi i sendeve dhe veprimi me to bëhet në pajtim me Ligjin për menaxhim me pronën e konfiskuar, dobinë pronësore dhe sendet e konfiskuara në procedure penale dhe për kundërvajtje.

Neni 173-a

Procedura e edukimit

(1) Nëse gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese inspektori shtetëror, konstaton se është kryer parregullsi nga nenet 183-a paragrafi (2) pikat 1, 2 dhe 3, 183-a paragrafi (3) pikat 1 dhe 2 dhe 183-a paragrafi (4) pika 1 të këtij ligji për herë të parë, detyrohet të përpilojë procesverbal në të cilin do ta përcaktojë parregullsinë e kryer me sugjerim për mënjanimin e parregullsisë së konstatuar në afat prej tetë ditësh dhe me dorëzim të

njëkohshëm të ftesës për edukim, personit ose subjektit ku është konstatuar parregullsia gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese.

(2) Formën dhe përmbajtjen e ftesës për edukim, si dhe mënyrën e realizimit të edukimit e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(3) Edukimin e organizon dhe e realizon Inspektorati Shtetëror i Mjedisit Jetësor, në afat jo më të gjatë se tetë ditë nga dita e kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese.

(4) Edukimi mund të realizohet për më shumë parregullsi të konstatuara të njejta ose të ngjashme për një ose më shumë subjekte.

(5) Nëse në terminin e caktuar personi ose subjekti për të cilin realizohet edukimi, nuk paraqitet në edukim, do të konsiderohet se edukimi është realizuar.

(6) Nëse personi ose subjekti për të cilin realizohet edukimi paraqitet në edukimin e caktuar dhe e kryen atë, do të konsiderohet se është edukuar lidhur me parregullsinë e konstatuar.

(7) Nëse inspektori shtetëror gjatë kryerjes së mbikëqyrjes kontrolluese konstaton se janë mënjanuar parregullsitë e përcaktuara nga paragrafi (1) i këtij neni, miraton konkluzion me të cilin e ndërpret procedurën e mbikëqyrjes inspektuese.

(8) Nëse inspektori shtetëror gjatë kryerjes së mbikëqyrjes kontrolluese konstaton se nuk janë mënjanuar parregullsitë e konstatuara nga paragrafi (1) i këtij neni, kryerësit të kundërvajtjeve detyrohet t'i propozojë procedurë për barazim para se të parashtrojë kërkesë për ngritjen e procedurës për kundërvajtje.

(9) Inspektorati Shtetëror i Mjedisit Jetësor mban evidencë unike për edukimin e realizuar në mënyrën e propozuar nga ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

Neni 173-b

Raportet

Inspektori shtetëror detyrohet të mbajë evidencë për mbikëqyrjet dhe kontrollet e kryera te personat juridike dhe fizike, për të cilat përpilon raport tremujor dhe raportin e publikon në ueb faqen e organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

Procedura për kryerjen e mbikëqyrjes inspektuese

Neni 174

Inspektoret shtetërore, procedurën e mbikëqyrjes inspektuese e bëjnë në pajtim me dispozitat e Ligjit për mjedisin jetësor dhe Ligjit për mbikëqyrje inspektuese.

Neni 174-a

Procedura për ankesë

(1) Ankesë kundër aktvendimit të inspektorit shtetëror mund të parashtrohet në afat prej tetë ditësh nga dita e pranimin të aktvendimit në Komisionin Shtetëror për Vendimmarrje në Procedurë Administrative dhe Procedurë të Marrëdhënies së Punës në Shkallë të Dytë.

(2) Ankesa kundër aktvendimit nga paragrafi (1) i këtij neni, nuk e prolongon zbatimin e aktvendimit.

IX. DISPOZITAT NDËSHKUESE

IX.1. VEPRAT PENALE KUNDËR NATYRËS

Shfarosja e llojit të egër autokton;

Neni 175

Jashtë fuqisë 25

Introduksioni i llojeve të egra në natyrë

Neni 176

Jashtë fuqisë 26

Reintroduksioni i llojeve të egra në natyrë

Neni 177

Jashtë fuqisë 27

Marrja dhe shfrytëzimi joligjor i materialit gjenetik dhe biologjik

Neni 178

Jashtë fuqisë 28

Dëmtimi i palejuar dhe zhdukja e objekteve speleologjike

Neni 179

Jashtë fuqisë 29

Dëmtimi ose zhdukja e vendzbulimeve të mineraleve dhe fosileve

Neni 180

Jashtë fuqisë 30

IX.2. DISPOZITA PËR KUNDËRVAJTJE

Sanksione kundërvajtëse për personat juridikë dhe fizikë

Neni 181

(1) Gjohë në shumë prej 1.500 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet për kundërvajtje personit juridik, nëse:

- 1) nuk lejon kalim pa pengë personave tjerë dhe përdorim tjetër të tokës të cilën e ka në pronësi, për shkak të zbatimit të masave të parapara dhe aktiviteteve për mbrojtjen e natyrës (nen 8);
- 2) organizon lëvizje me automjete ose lëviz me automjete në natyrë përveç në vendbanime dhe të gjitha llojet e rrugëve, rrugëve të rregulluara dhe poligone për qarkullim (neni 10);

- 3) në mënyrë të palejueshme bën ndryshimin e shfrytëzimit të tokës në kundërshtim me dispozitat të këtij ose ligji tjetër dhe me atë shkakton dëm në natyrë (neni 11);
- 4) zbaton hulumtime shkencore në natyrë në rajonin e parkut nacional pa njoftim paraprak (neni 24);
- 5) nuk e njofton organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mbrojtjes së natyrës për rezultatet e fituara nga hulumtimet e kryera (neni 24);
- 6) shfrytëzon mjete në mënyrë joselektive për robërimin ose gjuajtjen e kafshëve të egra të mbrojtura, si dhe mjete të cilat mund të shkaktojnë zhdukje lokale ose shqetësim serioz të popullatave (neni 43);
- 7) në mënyrë të palejueshme organizon vizita studimore në funksion të realizimit të hulumtimeve shkencore (neni 71 paragrafi (1) pika 2);
- 8) në mënyrë të palejueshme organizon lëvizje të njerëzve jashtë rrugicave të përcaktuara për qëllime të palejueshme në rajonin e rezervatit të rreptë natyror (neni 71 paragrafi (1) pika 3);
- 9) ndez zjarr në rajonin të rezervatit rigoroz natyror (neni 71 paragrafi (1) pika 4);
- 10) në mënyrë të palejueshme mbledh farë dhe material për farë, bimë të egra, kërpudha dhe kafshë për shkak të hulumtimeve shkencore (neni 71 paragrafi (1) pika 5);
- 11) në mënyrë të palejueshme mbledh farë dhe material për farë, bimë të egra, kërpudha dhe kafshë për shkak të përtëritjes së popullatave në rajon tjetër (neni 71 paragrafi (1) pika 5);
- 12) në mënyrë të palejueshme mbledh farë dhe material për farë, bimë të egra, kërpudha dhe kafshë për shkak të përtëritjes së popullatave në rajon tjetër në mënyrë dhe periudhë në të cilën mund të shkaktojnë prishjen e ekosistemit (neni 71 paragrafi (1) pika 5);
- 13) ndërmerr aktivitete me të cilët rrezikohet burimi i natyrës në parkun nacional (neni 75 paragrafi (1));
- 14) kryen veprimtari turistike-rekreative, si dhe bujqësi ekstensive dhe peshkatori në mënyrë me të cilën rrezikohet ekzistenca e llojeve dhe baraspesha e tyre natyrore (neni 75 paragrafi (2));
- 15) ndërmerr aktivitete të cilat i rrezikojnë shënimet dhe vlerat, për shkak të ndonjë rajoni është shpallur për përmendore të natyrës (neni 76);
- 16) ndërmerr aktivitete të shfrytëzimit jo përkatës të tokës në parkun e natyrës (neni 81);
- 17) vepron në kundërshtim me dispozitat e nenit 82 të këtij ligji;
- 18) nuk e ruan, përkatësisht nuk kujdeset për trashëgiminë natyrore e cila ndodhet në pronën e cila është në pronësi të tij (neni 113);
- 19) nuk mundëson zbatimin e hulumtimit të lejuar, studimit ose mbikëqyrjes së trashëgimisë natyrore e cila gjendet në pronë e cila është në pronësi të tij (neni 115);
- 20) organizon incizimin e filmave ose të fotografive, përkatësisht incizon filma ose fotografon me pajisje elektronike në objektin speleologjik, pa leje (neni 124 paragrafi (1) pika 4);
- 21) në mënyrë të palejueshme shfrytëzon ose rregullon objekt speleologjik ose pjesë të tij (neni 124 paragrafi (1) pika 1);
- 22) në mënyrë të palejueshme mbyll hyrje ose ndonjë pjesë të shpellës (neni 124 paragrafi (1) pika 2);
- 23) në mënyrë të palejueshme bën ndërtimin, përtëritjen ose mënjanimin e çfarëdo objekti nëntokësor (neni 124 paragrafi (1) pika 2);
- 24) zbaton hulumtime të palejueshme ose bënë eksperimente në objekte speleologjike (neni 124 paragrafi (1) pika 3);
- 25) në mënyrë të palejueshme mbledh bimë, kërpudha ose kafshë nga objektet speleologjike ose pjesë të tyre (neni 124 paragrafi (1) pika 3);
- 26) ndërmerr aktivitete të cilat në çfarëdo mënyre mund të ndikojnë ndaj karakteristikave themelore, kushteve ose florës dhe faunës së natyrshme në objektin speleologjik ose rajonin e mbrojtur mbitokësor (neni 124 paragrafi (1) pika 5);
- 27) nuk lejon qasje dhe kontrollim të objektit speleologjik i cili ndodhet në pronë e cila është në pronësi të tij, për qëllime të lejuara (neni 126) dhe
- 28) ndërmerr aktivitete të cilat mund të shpien në shkatërrimin ose dëmtimin e konsiderueshëm ose të përhershëm, si dhe humbjen e llojeve dhe/ose vendbanimeve për shkak të të cilave zona është e identifikuar si

zonë e rëndësishme ekologjike (neni 53 paragrafi (5)).

(2) Gjobë në shumë prej 500 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet për kundërvajtje personit përgjegjës në personin juridik për veprimet nga paragrafi (1) të këtij neni.

(3) Gjobë në shumë prej 500 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet për kundërvajtje personit fizik për veprimet nga paragrafi (1) të këtij neni.

(4) Nëse me kundërvajtjet nga paragrafi (1) pikat 2, 3, 4, 6, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 24, 25 dhe 26 të këtij neni do të shkaktohet dëm më i madh në natyrë, kumtohet sanksion në përmasë me dëmin e shkaktuar, por më së shumti deri në shumën e trefishtë nga shuma e përcaktuar deri në paragrafin (1) të këtij neni.

(5) Organi kompetent për mbajtjen e procedurës për kundërvajtje dhe për kumtimin e kundërvajtjeve nga ky nen është Komisioni për kundërvajtje i formuar në pajtim me Ligjin për mjedisin jetësor.

Sanksione për kundërvajtje për personat juridikë dhe fizikë

Neni 182

(1) Gjobë në shumë prej 3.000 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet kundërvajtje personit juridik, nëse:

1) ndërmerr aktivitete për shfrytëzimin e natyrës në mënyrë e cila shkakton dëmtimin ose shkatërrimin e llojlojshmërisë biologjike (neni 12 pika 1);

2) ndërmerr aktivitete për shfrytëzimin e natyrës në mënyrë e cila shkakton degradimin e tokës dhe humbjen e riprodhimit të saj (neni 12 pika 2);

3) ndërmerr aktivitete për shfrytëzimin e natyrës në mënyrë e cila shkakton dëmtimin e formacioneve gjeoformologjike sipërfaqësore ose nëntokësore (neni 12 pika 3);

4) shfrytëzon mjete të ndaluara për mbrojtjen e bimëve (neni 13);

5) ndërmerr aktivitete për shfrytëzimin e resurseve natyrore shfrytëzimi i të cilave është kufizuar ose ndaluar (neni 14);

6) ndërmerr aktivitete për shfrytëzimin e resurseve natyrore në vëllim i cili nuk përkon me përkufizimin e përcaktuar nga ministri i Ambientit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor (neni 14);

7) ndërmerr aktivitete në natyrë për të cilën është i detyruar të përpunojë elaborat për vlerësimin e pranimit të natyrës në pajtim me nenin 18 paragrafi 2 dhe neni 18-a si dhe të mos ia dorëzojë për miratim organit kompetent;

8) ndërmerr aktivitete në natyrë pa marrjen e lejes paraprake për pranimin e projektit ose nuk vepron në pajtim me elaboratin (neni 18-a paragrafi (2));

9) në mënyrë të palejueshme mbledh lloje të bimëve të prekura dhe të mbrojtura, kërpudha dhe kafshë (neni 23);

10) në mënyrë të palejueshme bën robërimin dhe gjuajtjen e kafshëve (neni 23);

11) nuk dorëzon raport për sasi të shitura dhe të eksportuara në afatin e përcaktuar në nenin 23 të këtij ligji;

12) llojet e bimëve të prekura dhe të mbrojtura, kërpudha dhe kafshë dhe pjesë e tyre grumbullohen në kundërshtim me kushtet e përcaktuara në nenin 23-a të këtij ligji dhe me dispozitat të cilat dalin nga ai;

13) bën qarkullim pa leje paraprake përkatësisht certifikatë për qarkullim (neni 30);

14) shfrytëzon mostra të cilat i ka lëshuar në qarkullim për qëllim tjetër nga ai i cili është shënuar në leje (neni 31);

15) ruan lloje të kafshëve të egra autoktone në kushte jo përkatëse në robërim (neni 32);

16) ruan lloje të egra autoktone dhe aloktone në robërim pa leje (neni

33);

17) vepron në kundërshtim me ndalesën nga neni 38 paragrafi (1) i këtij ligji;

18) nuk lajmëron gjetjen individëve të vdekur, të sëmurë dhe të lënduar nga llojet e mbrojtura rrepanë mënyrë rigoroze të kafshëve të egra në organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mbrojtjes së natyrës (neni 40);

19) shfrytëzon mjete në mënyrë jo selektive për robërimin ose gjuajtjen e kafshëve të egra të mbrojtura, si dhe mjete të cilat mund të shkaktojnë zhdukje lokale ose shqetësim serioz të popullatave (neni 43);

20) ndërmerr aktivitetet për ndërtimin e objekteve rreth burimeve të natyrshme, përreth brigjeve dhe ujëvarave të natyrshme, brigjeve të liqeneve natyrore dhe artificiale, si dhe rrafshëve të përmbytura të ujëvarave në kundërshtim me dispozitat e këtij ligji (neni 58);

21) ndërmerr aktivitete për ekonomizimin me kullosa dhe sipërfaqe me barëra e cila nuk është në mënyrë tradicionale (neni 60);

22) vepron në kundërshtim me dispozitat nga neni 71 i këtij ligji;

23) ndez zjarr në rajonin e parkut nacional në vende të cilat nuk janë të përcaktuara si vende për ndezjen e zjarrit në planin për administrim me parkun nacional (nen 75 paragrafi (1));

24) vepron në kundërshtim me dispozitat nga neni 76 i këtij ligji;

25) nuk mundëson zbatimin e hulumtimit të lejuar, studimin ose mbikëqyrjen e trashëgimisë natyrore e cila gjendet në pronë e cila është në pronësi të tij (neni 115);

26) në mënyrë të palejueshme mbyll hyrje ose ndonjë pjesë të shpellës (neni 124 paragrafi (1) pika 2);

27) në mënyrë të palejueshme bën ndërtimin, riparimin ose mënjanimin të çfarëdo objekti nëntokësor (neni 124 paragrafi (1) pika 2);

28) zbaton hulumtime të palejueshme ose bën eksperimente në objekte speleologjike (neni 124 paragrafi (1) pika 3);

29) në mënyrë të palejueshme mbledh bimë, kërpudha ose kafshë nga objektet speleologjike ose pjesëve të tij (neni 124 paragrafi (1) pika 3);

30) ndërmerr aktivitete të cilat në çfarëdo mënyre mund të ndikojnë ndaj karakteristikave themelore, kushteve ose florës dhe faunës së natyrshme në objektin speleologjik ose rajonin e mbrojtur mbi tokë (neni 124 paragrafi (1) pika 5);

31) nuk lajmëron gjetjen e fosileve dhe të mineraleve të cilat kanë marrë statusin e trashëgimit natyror (neni 131) dhe

32) ekonomizon me ekosistemet pyjore në kundërshtim me Programin për menaxhim me ekosisteme dhe vendbanime pyjore në zona të mbrojtura (neni 54 paragrafi (1)).

(2) Gjobë në shumë prej 1.500 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet për kundërvajtje personit përgjegjës në personin juridik për veprimet nga paragrafi (1) të këtij neni.

(3) Gjobë në shumë prej 800 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet për kundërvajtje personit fizik për veprimet nga paragrafi (1) të këtij neni.

(4) Nëse me kundërvajtjet nga paragrafi (1) të këtij neni ndodh dëm më i madh mbi natyrën kumtohet sanksion me përmasën e dëmit të shkaktuar por më së shumti deri në shumën e pesëfishtë nga shuma e përcaktuar deri në paragrafin (1) të këtij neni.

(5) Organ kompetent për kumtimin e kundërvajtjeve nga ky nen është Komisioni për kundërvajtje i formuar në pajtim me Ligjin për mjedisin jetësor.

Sanksione për kundërvajtje për personat juridikë dhe fizikë

Neni 183

(1) Gjobë në shumë prej 8.000 deri në 20.000 euro me kundërvlerë në

denarë, do t'i kumtohet për kundërvajtje personit juridik, nëse:

1. nuk ndërmerr aktivitete për zbatimin e masave të përcaktuara kompensimit (neni 19);
2. në mënyrë të palejueshme zbaton hulumtim shkencor në natyrë në territorin e Republikës së Maqedonisë (neni 24);
3. lëshon në qarkullim ekzemplarë me leje të rrejshme, të falsifikuara ose të pavlefshme (neni 30);
4. transporton mostra të gjalla në kundërshtim me dispozitat nga neni 31 i këtij ligji;
5. depozitari i autorizuar i llojeve të konfiskuara vepron në kundërshtim me dispozitat pozitive dhe marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë me llojet e marra përkatësisht të konfiskuara duke pasur parasysh marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara dhe dispozitat pozitive (neni 31);
6. ruan lloje aloktone të kafshëve të egra të cilat mund të shkaktojnë rrezik ndaj jetës dhe shëndetit të njerëzve (neni 32);
7. vepron në kundërshtim me ndalesën nga neni 38 paragrafi (2) i këtij ligji;
8. shfrytëzon lloje të egra të mbrojtura në mënyrë dhe vëllim i cili e sjell në rrezik gjendjen e volitshme të ruajtjes së tyre (neni 42);
9. u vë pengesa rrjedhave të ujit ose e zvogëlon sasinë e ujit nën minimumin biologjik ose i thanë ose i mbush burimet, moçalet si dhe vendbanimet tjera ujore (neni 56);
10. ndërmerr aktivitete për shfrytëzimin e begative natyrore, pranë brigjeve të burimeve të natyrshme, pranë bregut të ujëvarave natyrore dhe të liqeneve natyrore dhe artificiale, si dhe rrafshet e përmbytura të rrjedhave të ujërave në kundërshtim me dispozitat e këtij ligji (neni 58);
11. gjuan peshk ose bën përdorim tjetër të pjesëve nga vendbanimeve ujore në kundërshtim me kufizimin e përcaktuar përkohësisht ose të përhershëm (neni 59);
12. gjatë arondimit zhdok ose dëmton kufijtë e vendbanimeve (neni 61);
13. nuk e ruan, përkatësisht nuk kujdeset për trashëgiminë natyrore e cila gjendet në pronë e cila është në pronësi të tij (neni 113);
14. gjatë zbatimit të hulumtimeve dhe eksplotimit të lëndëve së para minerale ose gjatë zbatimit të aktiviteteve tjera të cilat mund të shkaktojnë ndryshime të visit nuk i mënjanon ose zvogëlon në masë të mundshme më të madhe pasojat e dëmshme të visit (neni 121);
15. në mënyrë të palejueshme shfrytëzon ose rregullon objekt speleologjik ose pjesë të tij (neni 124 paragrafi (1) pika 1);
16. ndërmerr aktivitete për mbylljen e hyrjes, pengimin e shfrytëzimit ose të aktiviteteve tjera të cilat mund ta rrezikojnë ose dëmtojnë objektin speleologjik i cili gjendet në pronë në pronësi private (neni 126 paragrafi (1));
17. gjatë kryerjes së veprimeve ose ndërtimit me interes publik nuk i ndërmerr të gjitha masat dhe aktivitetet e nevojshme për mbrojtjen e vendzbulimit të mineraleve dhe fosileve (neni 127 paragrafi (2)), dhe
18. në mënyrë të palejueshme merr nga natyra minerale ose fosile të cilat kanë marrë statusin e trashëgimisë natyrore ose ndodhen në rajonin e mbrojtur (neni 130).

(2) Gjobë në shumë prej 1.400 deri në 2.500 euro do t'i kumtohet për kundërvajtje personit përgjegjës në personin juridik për veprimet nga paragrafi (1) të këtij neni.

(3) Gjobë në shumë prej 1.000 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet për kundërvajtje personit fizik për veprimet nga paragrafi (1) të këtij neni.

(4) Nëse me kundërvajtjet nga paragrafi 1 të këtij neni ndodh dëm më i madh ndaj natyrës kumtohet sanksion me përmasën e dëmit të shkaktuar, por më së shumti deri në shumën e shtatëfishhtë nga shuma e përcaktuar deri në paragrafin 1 të këtij neni.

(5) Organ kompetent për kumtimin e sanksioneve për kundërvajtje nga ky nen është gjyqi kompetent.

Sanksione kundërvajtëse për personat fizikë

Neni 183-a

(1) Gjobë në shumë prej 50 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet për kundërvajtje personit fizik, nëse:

- 1) lë, hedh dhe/ose lëshon hedhurinë në rajonin e mbrojtur;
- 2) ndez zjarr në rajone të mbrojtura dhe
- 3) hedh bishta cigaresh në rajon të mbrojtur.

(2) Gjobë në shumë prej 60 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet për kundërvajtje personit fizik, nëse:

- 1) lëviz jashtë rrugicës për vizituesit ose në vende të ndaluara për vizitues;
- 2) silltet në mënyrë të pashembullt në rajonin e mbrojtur dhe me këtë rast nuk vepron sipas paralajmërimit të shërbimit të rojës në rajonin e mbrojtur dhe
- 3) krijon zhurmë ose në mënyrë tjetër i shqetëson llojet e kafshëve të egra të mbrojtura.

(3) Gjobë në shumë prej 70 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet për kundërvajtje personit fizik, nëse:

- 1) nuk legjitimohet me kërkesën e shërbimit të rojës të formuar ose të përcaktuar nga subjektet të cilat i kryejnë punët e administrimit me rajonin e mbrojtur dhe
- 2) pret drunj ose shkul ose në mënyrë tjetër bën shkatërrimin e llojeve të bimëve të rrezikuara dhe të mbrojtura në mënyrë rigoroze në rajonin e mbrojtur;

(4) Gjobë në shumë prej 100 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet për kundërvajtje personit fizik, nëse:

- 1) nuk e njofton shërbimin e rojës të formuar ose të përcaktuar nga subjektet të cilat i kryejnë punët e administrimit me rajonin e mbrojtur për rrezikimin e shënuar të llojeve të caktuara ose për aktivitete të palejueshme të cilat zbatohen në rajonin e mbrojtur.

(5) Për kundërvajtjet nga ky nen inspektorët shtetërorë për natyrë, punëtori i organit të administratës shtetërore për punët nga sfera e punëve të brendshme, shërbimi i rojës i formuar ose i përcaktuar nga subjektet të cilat i kryejnë punët e administrimit në rajonin e mbrojtur mund ta kumtojnë në vendin e ngjarjes personit me dorëzimin e ftesës për pagimin e gjobës të cilën kryerësi është i detyruar ta paguajë në afat prej 8 ditësh.

(6) Nëse kryerësi për kundërvajtjet nga ky nen e pranon veprën me të cilën ngarkohet ose nëse personi i autorizuar zyrtar nga paragrafi (5) i këtij neni kundërvajtjen e përcakton personalisht ose e përcakton me përdorimin e mjeteve dhe aparateve përkatëse teknike, personi i autorizuar menjëherë do të lëshojë urdhërpagesë.

(7) Konsiderohet se kryerësi i kundërvajtjes me nënshkrimin e pranimit të urdhërpagesës pajtohet ta paguajë gjobën.

(8) Kryerësi është i detyruar ta paguajë gjobën e përcaktuar në bazë të këtij neni në afat prej tetë ditësh nga pranimi i urdhërpagesës në llogarinë e shënuar në urdhërpagesë. Kryerësi i cili do ta paguajë gjobën në këtë afat, do të paguajë vetëm gjysmën e gjobës së kumtuar. Këshilla për këtë të drejtë është pjesë e këshillës juridike të urdhërpagesës.

(9) Në procedurën e cila do të mbarojë me lëshimin e urdhërpagesës nuk paguhet shpenzimet e procedurës nëse gjoba është paguar nga kryerësi.

(10) Nëse gjoba nga paragrafi (5) i këtij neni nuk paguhet në afatin e përcaktuar, personat zyrtarë nga paragrafi (5) të këtij neni janë të detyruar të dorëzojnë kërkesë për ngritjen e procedurës për kundërvajtje para Komisionit për kundërvajtje.

(11) Organ kompetent për mbajtjen e procedurës për kundërvajtje dhe për kumtimin e kundërvajtjeve nga ky nen është Komisioni për kundërvajtje i formuar në pajtim me Ligjin për mjedisin jetësor.

Procedura për barazim dhe ndërmjetësim

Neni 183-b

(1) Për kundërvajtjet e përcaktuara në nenet 181, 182, 183 dhe 183-a të këtij ligji, inspektorët shtetërorë janë të detyruar që kryerësit të kundërvajtjes së pari duhet t'i propozojnë procedurë për barazim para se të dorëzojnë kërkesë për procedurë për kundërvajtje.

(2) Për kundërvajtjet nga neni 181, 182 dhe 183 të këtij ligji, inspektorët shtetërorë kryerësit të kundërvajtjes mund t'i ofrojnë ndërmjetësim dhe arritjen e pajtueshmërisë me të cilën kryerësi i kundërvajtjes doemos duhet ta paguajë gjobën, detyrimet tjera ose t'i mënjanojë pasojat nga kundërvajtja.

(3) Për kundërvajtjet nga neni 183 të këtij ligji, inspektorët shtetërorë, si dhe kryerësit e kundërvajtjes mund të pajtohen për fillimin e procedurës së ndërmjetësim, para se të dorëzohet kërkesa për ngritjen e procedurës për kundërvajtje.

(4) Në rastet në të cilën është arritur pajtueshmëri për barazim dhe ndërmjetësim, gjoba e kryerësit mund të zvogëlohet më së shumti për një gjysmë nga maksimumi i gjobës së përcaktuar për kundërvajtjen.

(5) Procedurat për barazim dhe ndërmjetësim mbahen në pajtim me dispozitat nga Ligji për mjedisin jetësor.

Mbajtja e procedurës për kundërvajtje

Neni 183-v

Procedura para organit për kundërvajtje mbahet në pajtim me dispozitat e Ligjit për mjedisin jetësor.

X. DISPOZITAT KALIMTARE DHE PËRPFUNDIMTARE

Neni 184

(1) Territoret e mbrojtura, të mbrojtura para ditës së hyrjes në fuqi të këtij ligji, si të raritete natyrore, vazhdojnë ta gëzojnë mbrojtjen e territorit të mbrojtur në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

(2) Për vendimet për vendosjen nën mbrojtjen e përkohshme të cilat janë marrë para ditës së hyrjes në fuqi të këtij ligji, afati nga neni 97 i këtij ligji, fillon të rrjedhë nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Neni 185

(1) Institucionet për mbrojtjen e natyrës, themelimi i të cilave është paraparë me këtë ligj do të themelohen më së voni nga dita e zbatimit të këtij ligji.

(2) Me themelimin e institucioneve nga paragrafi (1) i këtij neni dhe regjistrimin e tyre në regjistër, organizatat ekzistuese të punës së bashkuar "Drejtoria e parkut nacional" pushon me punë dhe fshihen nga regjistri përkatës.

(3) Me ditën e regjistrimit në regjistër dhe me fillimin me punë të institucioneve, sipas këtij ligji, institucionet e reja të themeluara i marrin

mjetet dhe pajisjet, ndërsa të punësuarit nga subjektet ekzistuese i marrin në pajtim me aktet për organizim dhe sistematizim të brendshëm të punëve dhe detyrave.

(4) Ndërmarrja publike nga neni 135, paragrafi (5), nga ky ligj, do të themelohet nga dita e zbatimit të këtij ligji.

Neni 186

(1) Me ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji, Drejtoria e parqeve nacionale dhe gjueti, fshihet nga regjistri dhe pushon me punë. Mjetet, lokalet dhe pajisjen e Drejtorisë për parqe nacionale dhe gjueti, i merr organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në suazat e mbrojtjes së natyrës, ndërsa të punësuarit në pajtim me aktet për organizim dhe sistematizim të brendshëm të punëve dhe detyrave.

(2) Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji kompetencat që kanë të bëjnë në menaxhimin dhe ekonomizimin me gjuetitë, do të vazhdojë t'i bëjë organi i drejtorisë shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga lëmi i bujqësisë, pylltarisë, gjuetisë dhe peshkimit.

(3) Mjetet, lokalet dhe pajisjen e drejtorisë së rezervatit malor "Jasen" si OTHPB të Drejtorisë për parqe nacionale dhe gjueti, i merr ndërmarrja publike nga neni 135, paragrafi (5), nga ky ligj, ndërsa të punësuarit në pajtim me aktet për sistematizim dhe organizim të brendshëm të ndërmarrjes publike.

Neni 187

(1) Në afat prej gjashtë vjetësh nga dita e zbatimit të këtij ligji, organi kompetent për kryerjen e punëve profesionale për mbrojtjen e natyrës do të bëjë rivalorizimin e territoreve të mbrojtura, të mbrojtura para ditës së fillimit të zbatimit të këtij ligji dhe do të përgatisë akte të reja për shpallje në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

(2) Deri në miratimin e planeve për menaxhim, subjektet e obliguar për kryerjen e punëve të menaxhimit me territoret e mbrojtura, miratojnë akte, të cilat i përmbajnë bazat e planit për menaxhim, për rregullim të përkohshëm të menaxhimit.

Neni 188

(1) Miratimi i rregullave të parapara me këtë ligj do të bëhet më së voni në afat prej tre vitesh nga dita e fillimit të zbatimit të këtij ligji.

(2) Deri në miratimin e rregullave të parapara me këtë ligj do të zbatohen rregullat ekzistuese.

(3) Lista e llojeve të rrezikuara (lista e kuqe) dhe masat për përmirësimin e gjendjes së llojeve të rrezikuara (libri i kuq) nga neni 36 i këtij ligji, do të sillen në afat prej tre vjetësh nga dita e fillimit të zbatimit të këtij ligji.

(4) Strategjia nacionale për mbrojtjen e natyrës nga neni 159 i këtij ligji do të miratohet në afat 5 vjetësh nga dita e zbatimit të këtij të këtij ligji.

Neni 189

(1) Strategjitë, programet dhe planet të cilat kanë të bëjnë me zhvillimin e sektorëve të veçantë të veprimtarive ekonomike dhe shoqërore, do të harmonizohen me dispozitat e këtij ligji më së voni në afat prej tre vjetësh nga dita e zbatimit të këtij të këtij ligji.

(2) Në afatin e caktuar në paragrafin (1) të këtij ligji, me dispozitat e këtij ligji do të harmonizohet edhe Plani hapësinor i Republikës së Maqedonisë dhe planet e veçanta hapësinore.

Neni 190

(1) Në afat prej 1 viti nga dita e fillimit të zbatimit të këtij ligji, të gjitha subjektet të cilat kryejnë veprimtari në territorin e mbrojtur me leje, do të harmonizohen me dispozitat e këtij ligji dhe do t'i lidhin marrëveshjet për rregullimin e të drejtave dhe obligimeve të ndërsjella nga neni 135, paragrafi 4, të këtij ligji, me subjektin i cili në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe aktin për shpallje është i detyruar për kryerjen e punëve të menaxhimit me territorin e mbrojtur.

(2) Subjekteve nga paragrafi (1), të këtij neni, të cilat kryejnë veprimtari në rajonin e territorit të mbrojtur të cilat nuk do të harmonizohen me dispozitat e këtij ligji, do t'u merret leja për kryerjen e veprimtarisë.

(3) Shtyllat elektrike dhe komponentët teknikë të cilat janë ndërtuar para hyrjes në fuqi të këtij ligji që në shkallë të lartë e rrezikojnë shpendët dhe lakuriqët nga sulmi elektrik, në afat prej pesë vjetësh nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji, janë të obliguar të zbatojnë masa të domosdoshme për mbrojtjen e shpendëve dhe të lakuriqëve nga goditja e rrymës elektrike.

Neni 191

Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji përfundojnë të vlejné Ligji për mbrojtjen e rariteteve natyrore (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë numër: 41/73; 42/76; 10/90; 62/93) dhe Ligji për mbrojtjen e parqeve nacionale (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë numër: 33/80; 10/90; 62/93).

Neni 192

Ligji për mbrojtjen e Liqenit të Ohrit, Prespës dhe Dojranit do të përfundojë të vlejë në afat të përcaktuar me nenin 187, paragrafi (2), ndërsa më së voni më miratimin e aktit për shpalljen e tyre si territore të mbrojtura.

Neni 193

(1) Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji përfundojnë të vlejné dispozitat nga nenet 4, 11, 12, 15, 16, 17 dhe 55 nga Ligji për gjueti.

(2) Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji përfundojnë të vlejné dispozitat nga nenet 34, 40 dhe 44 nga Ligji për peshkim.

(3) Me ditën e fillimit të zbatimit të këtij ligji, dispozita e nenit 15, paragrafi (1) në pjesën që u dedikohet parqeve nacionale dhe dispozitës së paragrafit (2) të Ligjit për pyjet përfundojnë të vlejné.

Neni 194

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e shpalljes në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë", ndërsa do të zbatohet nga dita e konstituimit të këshillave të komunave dhe të Qytetit të Shkupit dhe zgjedhjes së prefektëve të komunave dhe prefektit të Qytetit të Shkupit pas zbatimit të zgjedhjeve të para të ardhshme lokale në pajtim me Ligjin për zgjedhjet lokale ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 46/96, 12/2003, 35/2004, 52/2004 dhe 60/2004).

DISPOZITA NGA LIGJE TË TJERË

Ligj për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 47/2011):

Neni 53

Në afat prej tre muajsh nga dita e hyrjes në fuqi e këtij ligji të gjithë rojtarëve në zonat e mbrojtura do t'u lëshohet legjitimacion zyrtar, ndërsa uniforma zyrtare në

afat prej një viti.

Rojtaret, të cilët deri në ditën e hyrjes në fuqi e këtij ligji, punojnë më pak se dy vjet si rojtarë në zonat e mbrojtura, detyrohen që në afat prej një viti nga dita e hyrjes në fuqi e këtij ligji, ta japin provimin profesional.

Neni 54

Rojtarët të cilët deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji punojnë si rojtare në zonat e mbrojtura më shumë se dy vjet do të konsiderohet se e kanë dhënë provimin profesional nga neni 108 i këtij ligji, me ç'rast do t'u lëshohet dokument përkatës në pajtim me aktin e miratuar në bazë të nenit 108 paragrafi (5) të këtij ligji.

Neni 55

Rregullat më të përafërta të këtij ligji, do të miratohen në afat prej gjashtë muajsh nga dita e hyrjes në fuqi e këtij ligji.

Rregullat nga neni 173-a do të miratohen në afat prej 15 ditësh nga dita e hyrjes në fuqi e këtij ligjit.

Neni 56

Subjektet ekzistuese që menaxhojnë me rezervat natyror rigoroz, detyrohen të miratojnë Plan për menaxhim me rezervat natyror rigoroz në afat prej një viti nga dita e hyrjes në fuqi e këtij ligji.

Neni 57

Procedurat e filluara për shpalljen e zonave të mbrojtura deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji, do të përfundohen në pajtim me dispozitat e Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë", numër 67/2004, 14/2006, 84/2007 dhe 35/10).

Procedurat e filluara për mbikëqyrje inspektuese deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji, do të përfundohen në pajtim me dispozitat e Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë", numër 67/2004, 14/2006, 84/2007 dhe 35/10).

Ligj për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 47/2011):

Neni 58

Dispozitat nga neni 50 i këtij ligji do të fillojnë të zbatohen me fillimin e zbatimit të Ligjit për mbikëqyrje inspektuese.

Ligj për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 148/2011):

Neni 6

Aktet nënligjore nga nenet 3, 4 dhe 5 të këtij ligji, ministri do t'i miratojë në afat prej 30 ditësh nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Pas miratimit të akteve nënligjore nga nenet 3 dhe 5 të këtij ligji, të njëjtat menjëherë, e më së voni në afat prej 24 orësh publikohen në ueb faqen e në organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mbrojtjes së natyrës.

Ligj për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 148/2011):

Neni 7

Ky ligj hyn në fuqi në ditën e tetë nga dita e botimit në "Gazetën Zyrtare të Republikës së Maqedonisë", përveç dispozitave nga neni 2 i këtij ligji që do të fillojnë të zbatohen me fillimin e zbatimit të Ligjit për themelimin të

Komisionit Shtetëror për Vendimmarrje në Procedurë Administrative dhe Procedurë për Marrëdhënie Pune në Shkallë të Dyte.

Ligj për plotësimin e Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 59/2012):

Neni 4

Statuti dhe akti për sistematizimin e punëve dhe detyrave të Institucionit Publik - Park Nacional, do të harmonizohen me dispozitat e këtij ligji në afat prej tre muajsh nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Akti nga neni 143-g paragrafi (3) të këtij ligji, do të miratohet në afat prej pesë muajsh nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Ligj për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 13/2013):

Neni 4

Subjektet që kryejnë veprimtari, përkatësisht aktivitet në rajonin e mbrojtur, e të cilët deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji, nuk i kane lidhur marrëveshjet nga neni 135-a paragrafi (3) të Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 67/2004, 14/2006, 84/2007, 35/2007, 47/11, 148/11 dhe 59/12) (në tekstin e mëtejshëm: Ligji), detyrohen që në afat prej dy vitesh nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji t'i lidhin marrëveshjet për rregullimin e të drejtave dhe obligimeve të ndërsjella me subjektin, i cili në pajtim me dispozitat e Ligjit dhe aktin për shpallje ngarkohet me kryerjen e punëve të menaxhimit me rajonin e mbrojtur.

Subjekti i cili në pajtim me dispozitat e Ligjit dhe aktin për shpallje ngarkohet me kryerjen e punëve të menaxhimit me rajonin e mbrojtur, për subjektet që kryejnë veprimtari, përkatësisht aktivitet në rajonin e mbrojtur që nuk do të harmonizohen në afatin e përcaktuar në paragrafin (1) të këtij neni, me detyrë zyrtare parashtron kërkesë për heqjen e lejës në organin kompetent që e ka lëshuar lejen për kryerje të veprimtarisë, përkatësisht aktivitetit përkatës.

Ligj për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 163/2013):

Neni 3

Rregulla nënligjore e këtij ligji do të miratohet në afat prej 30 ditësh nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Ligj për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 163/2013):

Neni 4

Ky ligj hyn në fuqi në ditën e tetë nga dita e botimit në "Gazetën Zyrtare të Republikës së Maqedonisë", ndërsa do të fillojë të zbatohet nga 1 maji 2014.

Ligj për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 41/2014):

Neni 5

Drejtori i institucionit publik - Parku Nacional deri në ditën e fillimit të zbatimit të nenit 1 të këtij ligji, vazhdon ta kryejë funksionin deri në skadimin e mandatit për të cilin është emëruar.

Ligj për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për mbrojtje të natyrës ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 41/2014):

Neni 6

Dispozitat nga neni 1 i këtij Ligji do të fillojnë të zbatohen në afat prej një viti nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji, përveç dispozitave të cilat kanë të bëjnë me kushtin për njohjen e gjuhës së huaj që do të fillojnë të zbatohen pas dy viteve nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Dispozitat e neneve 3 dhe 4 të këtij ligji do të fillojnë të zbatohen me ditën e fillimit të zbatimit të Ligjit për të punësuarit në sektorin publik ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 27/14) dhe Ligjit për nëpunës administrativë ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 27/14).